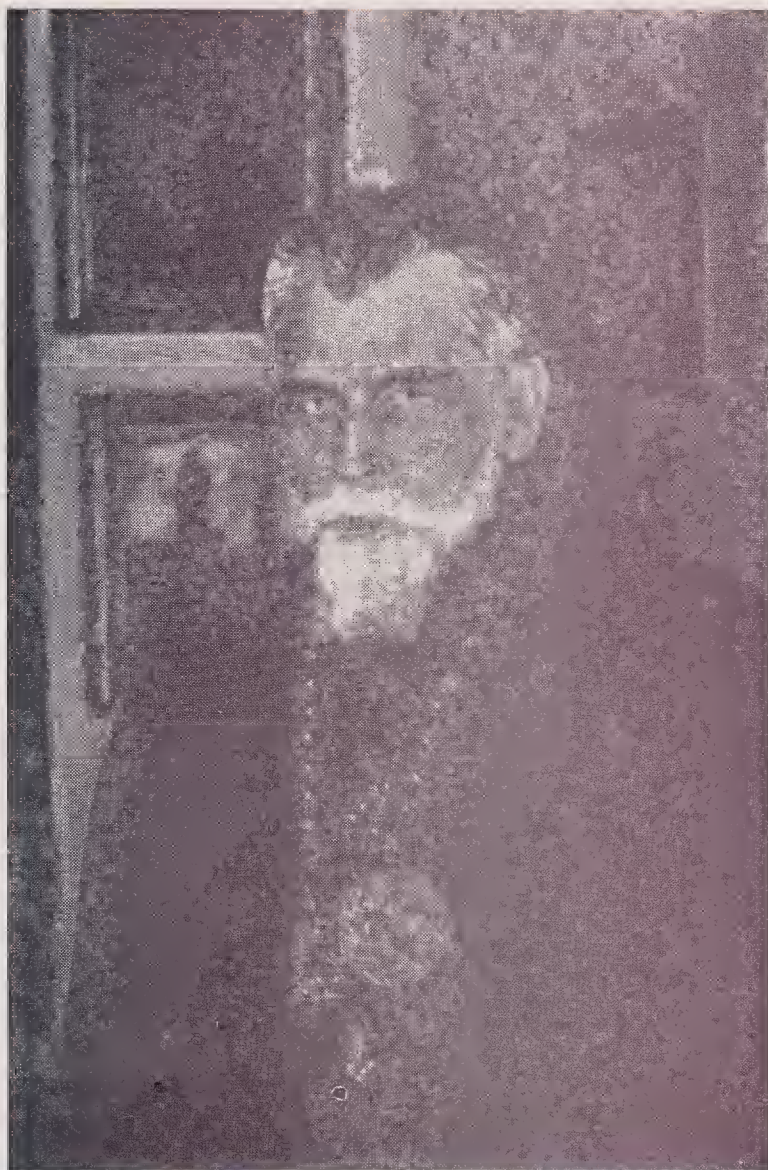
Самостійна Україна

ЛЮТИЙ, 1965

INDEPENDENT UKRAINE

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE
Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois
Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України
Редагує Колегія
Головний Редактор Михайло Панасюк
Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

ЗМІСТ

ДАЛЕКОЙДУЧІ РЕЗОЛЮЦІЇ ТА ЗАЯВИ

Як і в попередніх роках, так і в цьому році українці в усіх державах вільного світу відзначують 22 січня врочистими академіями і концертами 47 річницю проголошення 4-тим універсалом Української Народньої Республіки.

Також відзначили роковини української державної незалежности 22 січня і Конґрес та Сенат ЗДА молитвами українських, православного і греко-католицького, священиків та відповідними резолюціями, заявами й закликами законодавців до американського народу й уряду підтримати змагання українського народу до відновлення волі й незалежности України.

Про високу зрілість розуміння законодавцями ЗДА того, що під отим т. зв. «советським народом» криється давнє імперіялістичне «єдінство русского народу», говорять хоч би:

Резолюція сенатора Еверета Дірксена, який домагається відкликання советських окупаційних сил з України, проведення вільних виборів під наглядом Об'єднаних Націй та поставлення під міжнародній суд комуністичних злочинців. Так само й заява сенатора Томаса Дадда в якій він, між іншим, каже: «Я та мої колеґи відзначають цю нагоду в сенаті, щоб відновити наше зобов'язання відносно остаточного відновлення вільної і незалежної України, яка жила б у мирі з іншими націями світу. Це є мета, яку можуть піддержати всі люди доброї волі».

Також стейти й міста відзначують день 22 січня — роковини проголошення української незалежности. Губернатори проголошують «День Української Незалежности», а на ратушах американських міст повівають українські прапори.

22 січня, в день 47 роковин Української Державности і 46 роковин Соборности редакція й адміністрація «Самостійної України» не урядували, не урядували також Видавнича Спілка та її підприємства: книгарня і друкарня. Теж не урядувала 22 січня і Федеральна Кредитова Кооператива «Самопоміч» у Чікаґо.

Вважаємо, що це є гідним до наслідування й іншими українськими установами, бо приклад дає в житті більше, як слова.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Адміністрація «Самостійної України» звертається до всіх ВШ. Передплатників та Кольпортерів з проханням: Якщо Ви зауважите неточності у своїй адресі чи прізвищі, подайте їх нам до виправлення.

2) Якщо хтось має у себе нижче подані числа СУ й міг би їх відступити адміністрації за заплатою чи в заміну за інші числа, просимо ласкаво надіслати на нашу адресу:
Рік: 1851 12-те число,- Рік: 1957 9-те число, Рік 1958 12-те число, Рік 1960 7-ме число, Рік 1962 2, 3, 4-те число, Рік 1964 3-тє число.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVIII ЛЮТИЙ, 1965 Ч. 2(192)

ЇХ ЕМІНЕНЦІЇ КАРДИНАЛОВІ
ЙОСИФОВІ СЛІПОМУ
В РИМІ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ «САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ» ПЕРЕДАЄ ЦИМ ШЛЯХОМ СВІЙ ЩИРИЙ ПРИВІТ З НАГОДИ ІМЕНУВАННЯ ВАШОЇ ЕМІНЕНЦІЇ КАРДИНАЛОМ ТА ПРОСЯТЬ ВАС ПРИНЯТИ ВИСЛОВИ НАЙВИЩОГО ПОДИВУ ДЛЯ ВАШОЇ ПОСТАВИ В КРАЮ І ЗАКОРДОНОМ, ЯК ТЕЖ ЗАПЕВНЕННЯ СИНІВСЬКОЇ ЛЮБОВИ Й ПОШАНИ. ХАЙ ВСЕВИШНІЙ НАДІЛИТЬ ВАС МНОГИМИ ЛІТАМИ, ЗДОРОВ'ЯМ, СИЛОЮ ТА ВИТРИВАЛІСТЮ У ДАЛЬШІЙ ЖЕРТВЕННІЙ ПРАЦІ ДЛЯ ДОБРА УКРАЇНСЬКИХ ЦЕРКОВ ТА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.

Коментатор

ЦЕРКВА, КАРДИНАЛ І СИТУАЦІЯ

Дня 22 лютого ц. р. Їх Ексцеленція МИТРОПОЛИТ КИР ЙОСИФ СЛІПИЙ отримує офіційно кардинальські свячення і ознаки свого нового ступеня. Цей святочний момент матиме далекойдуче значення не тільки для особи Їх Еміненції, але для всього українського народу, а передусім для Української Католицької Церкви.

Митрополит-мученик став впродовж останніх двадцяти років символом мучеництва всього українського церковного життя, так католицького як і православного, бо у своїх виступах, у своїй поведінці, у своєму наставленні Митрополит Йосиф Сліпий був і є прикладом церковної толеранції, порозуміння і співжиття обидвох наших мученичих Церков, слідом за великим Митрополитом Андреєм Шептицьким. Своєю поставою супроти наїздника Митрополит Сліпий підніс авторитет української Церкви до незнаних досі висот так в Україні як і у всьому світі і його кардинальський капелюх є тільки скромним висловом признання християнського світу взагалі, а католицького із Святішим Отцем на чолі зокрема.

Коли з одного боку титул Кардинала є визнанням дотеперішніх заслуг Їх Еміненції, так з другого боку цей титул накладає на нього величезну відповідальність за долю української Церкви у світі і в Україні. В Україні обидві Українські Церкви перебувають у катакомбах, у впертій, завзятій боротьбі за саме своє існування і хоч ворожі переслідування не тільки не вгавають, а посилюються — так у методах, як і в стратегії — ми твердо переконані, що Українські Церкви вийдуть із цього змагу переможно — разом із Українським Народом.

Що, однак, турбує нас сьогодні у великій мірі, — це доля Українських Церков у діяспорі, у вільних країнах світу. На превелике наше здивування і на невимовний жаль, в ієрархії Української Католицької Церкви знайшлись і виявили себе елементи цілком байдужі до українського характеру нашої Церкви, цілком байдужі до традицій і звичаїв нашої Церкви, цілком байдужі й холодні до патріотів Української Католицької Церкви. З уст одного з наших світлих Владик впала заява, що ці елементи зав-

(Закінчення на стор. 52-ій)

Ярослав Гайвас

ЗАВВАГИ ДО НАШОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

(Доповідь, виголошена на 5-му Великому Зборі Українських Націоналістів, що відбувся в липні 1964 р.в Европі)

В особливих умовинах опинилася третя велика хвиля нашої еміґрації двадцять років після виходу з Батьківщини. Не тільки не здійснилися наші прагнення всевирішної проби сил і перемоги вільного світу над російським большевицьким імперіялізмом, але й уклад та відношення сил на земній кулі змінилися за той час несподівано глибоко і то не в одному випадку з користю для большевицької системи. Світ ніколи не стояв на місці. Народи ніколи не зупинялися в своєму розвитку. Вони завжди йшли вперед, а хто відставав — над ним життя проходило до денного порядку. Але таких швидких і глибоких перемін, як сучасні, ще не переживала наша земна куля.

У цьому новому чи оновленому світі, в цих зовсім змінених умовинах виринають несподівані вимоги й завдання перед національною, а в нашому випадку ще й революційно-визвольною політикою. Ця політика мусить шукати не лише нових форм і виявів, але нераз вона мусить ревізувати поставу до наших сусідів, до наших учорашніх ворогів чи союзників, щоб успішно служити народові й вести його вперед.

Маючи на меті служити народові, спотужнювати його розвиток, підвищувати його добробут — революційна політика зупиняється на тих засобах і методах, які в даний час не тільки можливі, але й успішні. Вона безжалісно відсовує ті засоби, що перестали бути корисними, бо вони, засоби, завжди мусять бути підпорядковані цілі. Коли б стали самоціллю — раніше чи пізніше прийшло б до внутрішньої кризи й розладдя, до захитання а то й повалення ієрархії важливих і менш важливих завдань. Наприклад, для нас здобуття влади є тільки засобом, щоб перевести в життя корисні для нашої національної спільноти та її росту заходи. Влада є незамінною базою для дальших позитивних дій, для осягнення властивих цілей, а не ціллю сама в собі. Здобуття державної суверенности українським народом є для нас тільки початком всесторонніх глибоких заходів, яких метою є посилювати народ внутрішньо і зовнішньо, поглиблювати його зміст духового життя, висувати його вперед у творенні вселюдських вартостей, зміцнювати його вагу й голос у світовому концерті. А все це неможливе без власної держави. Тому власна держава — це ж і є перший етап та фундамент нашої політики. І для нас немає ціни за цей

Д-р Микола Рибак

МИРОВИЙ ДОГОВІР У БЕРЕСТІ ЛИТОВСЬКОМУ

(На основі англомовних джерел)

І. Частина.

(Політична сторінка)

Вступ

У житті українського народу були ми свідками могутнього зриву народніх сил у рр. 1917-1921 і то на усіх тих землях, де український нарід живе компактною масою.

Тоді, після бурхливих подій революції, сторіччями приспаний нарід скинув окови неволі та почав творити своє власне, нове життя. Він творив його у широкому маштабі, скорим темпом та зі сміливим поривом. В часі своїх державницьких змагань Україна здобула була подив та пошану цілого ряду народів та держав, але рівночасно викликала була скажену ненависть у своїх споконвічних гнобителів.

Найвищим досягненням Української Народньої Республіки на міжнародньому полі, було саме, по упливі чотирьох років кривавої війни, укладення нею — як першою поміж воюючих держав, мирового договору у Бересті Литовському, дня 9 лютого 1918.

Українська Народня Республіка виступила там, як новоутворена держава, перший раз як самостійний, суверенний партнер, як визнаний ПІДМЕТ міжнародного права. Контрагентами цього договору були: бувша царська Росія, тоді вже большевицька, з одної сторони, та члени почвірного союзу: Австро - Угорщина, Німеччина, Туреччина, Болгарія, з другої сторони. Ця історична подія була предметом дбайливої політичної уваги дипльоматів, міністерських кабінетів, політиків та учених усіх европейських держав — байдуже, чи ті держави у той час брали участь у першій світовій війні, чи тоді були невтральними.

осяг. Але, здобуваючи його, ми маємо до вибору кращі й гірші методи, успішні й менше успішні шляхи. А тому, що ми свідомі обмежености нашої національної енергії, тож стараємося здобути нашу ціль з якнайменшими втратами.

Наша боротьба — це не боротьба за якісь проминаючі ефекти, але за остаточну перемогу. Кінцевий вислід — перемога є незмінним визначальним чинником у наших заходах. Прагнення остаточної перемоги й підпорядкування їй усіх наших кроків підкреслює дуже виразно той культ успіху, що став невід'ємною частиною нашої доктрини. Це нас зобов'язує звертати увагу на те чи наші завдання актуальні, чи вони відповідають вимогам часу й місця, чи вони зближують нас до нашої головної мети. Революційна боротьба розвивається нерівномірними циклами, як ціле життя. І тому, наприклад, **так особливо близька нам** форма збройної боротьби часом для нас актуальна, а часом ні.І хоч ми вважаємо її вищим виявом революційної діяльности, який дає нам змогу скоро й справедливо розв'язувати історичні вузли та скорочувати і шлях і час для осягнення нашої остаточної мети, то не завжди ми нею послуговуємося. Вона дає нам змогу осягати успіхи у відповідних умовинах. В інших умовинах ми вибираємо засоби ідеологічно-політичної роботи, концентруємо свою увагу на виховній і пропаґандивній ділянках тощо. Значить, ми не є зв'язані жодними методами ні засобами, ми є суверенні в їх виборі. Очевидно, всі ці методи й засоби мусять бути підпорядковані нашим моральним і духовим настановам. Таким чином ніякий засіб і ніяка форма діяльности не є для нас кумиром. Вони добрі, коли приходить на них час. Саме завдання революційної стратеґії і тактики є вміло добирати їх, вибирати той рід зброї, який у даних умовинах і часі є найуспішніший. З того випливає, що, наприклад, під сучасну пору для нас куди важливіше включитися і впливати на духово-культурний фермент у Батьківщині, аніж посвячувати всю свою увагу й зусилля продовжуванню збройної боротьби. У зв'язку з тим хтось може нам закинути, що ми відступаємо крок назад, що з позицій політично - революційного націоналізму сходимо вниз до позицій культурницького націоналізму. Таке твердження було б повністю помилкове. Бо ми аж ніяк не резиґнуємо із своїх революційно-політичних постулятів, а тільки в даному моменті для їхньої реалізації послуговуємося засобами культурницької роботи, світоглядового ферменту, освідомлення, пропаґанди.

Іншим прикладом у тому самому напрямку може нам послужити розвиток подій на еміґрації. Зразу після Другої світової війни основним засобом нашої діяльности було: масовими й іншими політичними виступами, демон-

Америка й інші країни

Але чи З'єдинені Держави Північної Америки та взагалі англомовний світ заінтересувався був справою Берестейського договору, було нашим настирливим питанням, на яке ми заміряємо, бодай частинно, відповісти.

Документи Федерального Департаменту Стейту З. Д. А.

У збірнику документів департаменту стейту (цей збірник можна дістати у кожній бібліотеці Америки) найдено два комплети, зіставлені у двох книжках, що на їх першій сторінці, з підчеркненням, надруковано: «довірочно! лише для урядового ужитку!» Ця клявзуля для згаданих збірників уже сьогодні не обов'язує.

Наголовки їх звучать в українському перекладі так'

а) Звідомлення з мирової конференції у Бересті Литовському, з підназоловком: «Мирові переговори між Росією і Осередніми Державами», що охоплюють події і пертрактації в часі від 21 листопада 1917 року — до 3 березня 1918 року.

б) Другий збірник документів має наголовок: «Тексти мирового договору з Україною, враз із мапами» з року 1918.

Оба комплети друковано осінню 1918 року в державній друкарні у Вашінґтоні.

Між іншими там саме є замітка, що тими двома документами послуговувалася американська делеґація, з президентом держави Вілсоном на чолі, у Парижі, під час дебат над версальським мировим договором, у часі від осени 1918 року до 1919.

Для збирання відомостей, що становлять текст збірників, були уладжені два американські осередки: у Штокгольмі та Амстердамі. Там діяли також і відпоручники інших альянтських держав, рівнож Англії. Америка діставала з тих осередків потрібні відомості або впрост безпосередньо від своїх заступників, або за посеред-

страціями, голосними виявами нашої постави й нашого невдоволення привертати увагу чужих чинників до наших вимог і крок за кроком переконувати їх у правоті тих вимог.

Сьогодні такі засоби не виконали б уже тієї ролі, яку вони виконували нещодавно. Умовини змінилися. Чужий світ уже в немалій мірі знає нашу справу. А крім цього і з інших причин прийшла пора показати нашу силу, наші спроможності, наше вміння будувати великі позитивні вартості. І тому ми прискішеним темпом заходжуємося коло внутрішньої розбудови нашого життя, коло зміцнення наших позицій у відношенні до довколишнього світу. Тому теж і наш наголос на шкільництво, на духово-культурну й видавничу діяльність, на соціяльне зрізничкування і, як завершення цього, Світовий Конгрес Вільних Українців. А все це з метою зв'язати тривалими діловими вузлами українські громади, розкинені по всьому світі, в одну світову суспільність, духово-культурну спільноту, яка могла б перетривати довгі часи й різні умовини.

Не менш важливою вимогою для успішної діяльности є послідовність наших заходів. Коли принцип актуальности вимагає, щоб підібрати такі засоби, які в даний час і в даних умовинах найуспішніші, то принцип послідовности вимагає, щоб наші кроки й почини в'язалися в одне ціле, щоб вони не були випадкові й замкнуті в собі. Навпаки, вони мусять виростати одні з одних, доповнятися, мати якусь внутрішню ієрархію і чергу, не бути відірваними, але з малих струмків зливатися в одну могутню ріку нашої діяльности.

Останні події на міжнародній арені ще раз продемонстрували нам історичну лекцію про інший принцип, а саме принцип самостійности в політиці. Дві европейські великодержави Велика Брітанія і Франція — втратили свої колоніяльні володіння. У процесі втрачання колоніяльних посілостей В. Брітанія зійшла на друге місце, після США у великій міжнародній політиці. Ми є свідками упадку її впливів і значення на міжнародному терені, а навіть своєрідного внутрішнього замішання й розгублення наслідком цього. Хоч могло б здаватися, що «високий протекторат» і забезпека з боку американської надпотуги прикривають брітанцям плечі й таким чином дають їм можливість звернути увагу в інші напрямки, на інші почини, але ж насправді виходить інакше. Зате Франція вибрала інший шлях — повної незалежности. У порівнанні з Великою Брітанією Франція була в багато гіршому положенні, багато слабша, зі значно меншими можливостями й виглядами. Проте ми є свідками, як її сила й значення зростають, як вона переставляє себе й розбудовує, як сміливо шукає нових можливостей для свого зростання, а через те зміцнюється внутрі, а її наництвом Англії та інших заінтересованих держав.

Англійський уряд друкував відомості з Берестя головно у двох видавництвах, а то у «КАРЕНТ ГІСТОРІ» та в лондонському часописі «Дейлі Рев'ю оф да Фарін Прес». Американські видавництва згаданих нами збірників дуже часто покликуються на відомості зачерпнені із згаданих журналів.

Географічний опис України

У згаданому збірнику текстів мирового договору з Україною, на його кінці додано як 19 уступ «меморандум» або коротке звідомлення про Україну, укладу та під редакцією пані ЕЛИН СЕМПЛ, антрополога в географії, та Мак Джеферсона, президента географічного товариства в Америці. З того звідомлення можемо собі уявити, як мало що тоді знали американські чинники про нашу батьківщину.

Під наголовком: «Простір та населення» пишеться там же, що територія Української Народньої Республіки обнята: а) 3-тім універсалом Української Центральної Ради з 20 листопада 1917 року та б) Берестейським мировим договором, виносить 178,750 кв. миль, із 28.300.000 населення. До того замічують американські автори, що коли б до описаної території долучити мовні та етнічні простори, замешкані українцями на північ і схід від Української Республіки, зискала б вона іще додатково 62.000 кв. миль, отже більше, як одну третю простору, а при тому около 5.500.000 населення.

До тих зауваг хочемо ще від себе додати: що у тому часі Галичина, Буковина та Закарпаття там-же не узгляднені, числили тоді вже більше, як 4 мільйони населення, о просторі около 45.000 кв. миль. Тоді разом цілість наших земель виносила б около 285,000 кв. миль та около 37.000.000 населення, увзгляднюючи не лиш чисто український, але також і наплиновий елемент. Тому подані вище аме-

ціональна енергія та засоби приспішено нагромаджуються. Наслідком цього вона стає в очах і ворогів і приятелів важливим чинником, з опінією і вагою якого слід постійно рахуватися.

І тому треба ствердити: тільки незалежна національна політика може бути справді успішна. Залежність, підпорядкованість виключає справжні успіхи. Мова тут про незалежну національну політику, яка бере до уваги цілі й інтереси інших народів та суверенно шукає точок стику з ними, не заперечуючи їх, ні не переходячи над ними до денного порядку.

З тих трьох принципів виростають дальші вимоги, але ж вони в основному охоплюють фундамент кожної політики. Коли ж ідеться про здійснення намічених на вище обговореній базі завдань, то мусимо сказати, що першою справою є мати плян і методу дії. А тоді наполегливо й безперебійно провадити намічене в життя. Тут треба сказати, що ми — наша Організація, наш Рух — дуже часто виносили правильні настанови, але не впроваджували їх консеквентно в життя. З того виникає чергова вимога: або існуючий контрольний орган в Організації слідкує за впровадженням у життя наміченого, а у випадку відставання застосовує відповідні засоби, або слід покликати новий орган для цієї мети.

Вище ми говорили про актуальність наших завдань, як одну з основних вимог успіху. Щоб поставити перед собою справді актуальне завдання, треба насамперед орієнтуватися як слід у становищі, знати відношення сил і знати власні сили. Тут приходимо до короткої аналізи театру нашої діяльности, а в першу чергу його головної сфери — України. Україна, або, як ми популярно висловлюємось, Край, став далеко не той, який ми покидали двадцять років тому. Большевикам пощастило на території всієї України (на Наддніпрянщині ще до Другої світової війни) розгромити традиційну українську соціяльну структуру. Вони знищили «селянську» Україну, щоб знищити джерело сили нашого народу. Та на місці цієї знищеної виростає — проти їхньої волі й бажань — модерна соціяльною структурою українська нація. Большевики розбили українське село, але на його руїнах виростає українське місто.. Большевики виселюють з України її молодь, її дочок і синів, а ті в степах Казакстану, Узбекістану, в сибірській тайзі й на Далекому Сході демонструють нашу силу, життєву снагу, своєю поставою викликають фермент серед місцевого населення й поширюють повагу й довір'я до укранської людини і до її справи.

Певно, большевики завдали нам страшних біологічних і соціяльних шкід, але живий організм шукає засобів лікування своїх ран, шляхів росту в нових умовинах і навіть на новій землі.

риканські обчислення слід уважати за зближені до тодішньої об'єктивної правди.

Другий уступ тої розвідки має наголовок: «Національність».

Там сказано, що українці, або малороси, опирають своє твердження про їх національну окремішність на наступних даних:

Вони різняться від великоросів звичаями та обичаями. Їх мова є маркантно відмінною від мови великоросів під двома аспектами: а) виговору, б) форми.

Понадто існує у них осібна українська література.

в) Українці різняться від великоросів також і фізичною конструкцією свого тіла. Їх будова чашки є ширшою, мають вищу будову тіла та є більше чорнявої краски.

(Економічні та соціяльні різниці подані у згаданому рефераті д-р Ю. Рибака.)

Правна основа постання Української Народньої Республіки

Коли згадані зауваги містяться на останніх сторінках згаданого збірника, то на самому його початку подається зміст закону, що становить правну основу постання Української Народньої Республіки. Цю основу творить саме III універсал Української Центральної Ради, з дня 20 листопада 1917 року. Про ІУ універсал збірник не згадує нічого. Він навіть не нотує дати проголошення його.

Зміст III універсалу передруковано в цілості із лондонської «Карент Гісторі», виданої в березні 1918 року. Ми наведемо з того універсалу лиш ті уступи, на які американська політична думка звернула була специяльну увагу.

«Універсал» — (в американському тексті названо «Маніфест») — починається від ствердження, що «у Москві та Петрограді запанувала анархія, а то з причини жовтневої большевицької революції. Центральне російське правління вже не існує. Наш край-Україна — є в небезпеці. Ми мусимо

Економіка України є особливою ілюстрацією большевицьких антиукраїнських намірів і їхнього провалу. Большевики не допускали до розвитку незалежної економіки України, вони живосилом втискали й втискають її, як складову частину, в економіку Росії. Таким чином вони допускалися подвійного злочину. Поперше, коштом поту й крови українського робітника й колгоспника будували промислові осередки, і подруге, ставили ці осередки не на службу народові, на якого території їх будовано, а на службу російському імперіялізмові. Так постав промисл, виросли кадри інженерів, кваліфікованих робітників, адміністраторів — і сьогодні силою цього факту і проти волі російських большевиків, Україна виходить на світовий ринок як продуцент і доставець високоякісних виробів. І хоч Москва ще й далі загортає левин пай належних нашій країні й нашому народові заробітків, то все ж таки економіка України здобуває дедалі сильніші й незалежніші зв'язки в світі.

Для прикладу: відому греблю в Єгипті будували українські інженери. На святі відкриття цієї греблі єгипетський представник склав на руки головного українського інженера Филоненка подяку не совєтським, а українським інженерам, і навіть не УССР, а Україні (дослівно: «Ми будемо завжди вдячні Україні за її допомогу...»). М. ін., звітуючи про цю подію, деякі українські еміґраційні часописи, замість спопуляризувати її якнайширше (зокрема ж у своїх англомовних додатках), обмежилися до кількарядкової петитової нотатки, якої більшу частину займала лайка на... «комуніста» Филоненка!

Большевики розбудували шкільництво, щоб мати техніків для роботи і щоб могти впоювати доктрину російської вищости, приховану під різними димними заслонами («світовий комунізм», «єднання робітників», «трудова солідарність», а тепер «злиття націй»), а тим часом виросли в нас кадри лікарів, учителів, учених дослідників тощо. Ми свідомі, що в умовинах большевицького терору вони не в силі служити своєму народові, але умовини міняються і ті люди поволі стають твердою опорою життя народу в Україні.

Та й українська людина сьогодні вже не та, що була колись, і її постава до життя не та. Друга світова війна, роки безпосередньо перед нею і після неї, залишили глибокий слід на духовості української людини, а насамперед української молоді. Упродовж модерного українського відродження, що почалося в 19 столітті, ми бачили, як розвивалася українська людина. У цьому її розвитку ми спостерігали постійне зростання двох основних елементів: почуття людської гідности та почуття національної свідомости й гордости, без почуття національної гордости немає людської гідности. І сьогодні можемо сильно з'єднатися при нашому народньому урядові». І отцим універсалом сголошує Українська Центральна Рада Україну як: «Українську Народню Республіку». Зазначується там, що Україна не відлучується від Росії, але буде стреміти, щоб усі народи з царського режиму об'єдналися з Росією у федеративному зв'язкові. У дальших уступах універсал закликає ворожі держави, щоб вони теж приступили до заключення миру з Україною.

У цьому універсалі загарантовано населенню України наступні демократичні свободи: преси, мови, релігії, зборів, об'єднань, страйків, недоторканість особи, майна та мешкання. Москалі, жиди, поляки та інші народи, що мешкають у границях Української Народньої Республіки, дістають національну автономію».

Тому йде дальша заввага, що Україна запрезентувала себе у тому ж універсалі як «наскрізь поступова, модерна та демократична республіка».

Інші англомовні джерела.

Дальшим, зате дуже цікавим, вкладом в американську політичну літературу є книжка знаного приятеля українців, Клеренса Менінґа, професора Колюмбійського університету, під наголовком: «Історія України», видана в Ню-Йорку, 1947 року. Велика частина його книжки присвячена українському державному відродженню та мирові у Берестї. Важним причинником до студіювання нашої революції є праця молодого американця українського походження проф. Джона С. Решетаря, під наголовком «Українська революція 1917 - 1920 року», враз із піднаголовком «Студії над питанням націоналізму». Та праця вийшла по-англійськи 1952 року у Прінстоні, стейт Нью Джерзі.

При тій нагоді не можемо поминути дуже цікавих споминів співучасника договору з українською делегацією, у Берестї Литовському, Ґр. Черніна тодішнього міністра заграничних

з вдоволенням сказати, що після сталінського лихоліття дедалі заникає в українському житті тип холуя. Холуй, який був таким панівним і серед українських письменників і науковців, серед громадських діячів і бюрократів, навіть військовиків, поволі відмирає. Холуй, який упідлює свою людську гідність, а тим самим і свою національну честь, на кожен кивок сильнішого чи навіть і без цього, щоб тільки цьому сильнішому приподобатися, заникає. Мабуть, у цьому напрямі слід інтерпретувати поставу деяких з групи шестидесятників, коли 1963 р. партійні вожаки та їх українські посіпаки накинулись на ряд молодих творців. У відрізненні від «сталінської епохи» ми не спостерігали самоопльовування й самооскаржування, а навпаки, виступи молодих літераторів і діячів культури були по-людському гідні, хоч вони тут і там виправдувалися, відступали, нагиналися до вимог московського центру. На наших очах відбувається тяжкий внутрішній бій між високим людським у нашій людині й у нашій літературі з одного боку, і між запроданством, лакейством з другого. Сором заливає нам лице, коли горе-критик підблазнюється московському партійному держиморді:

«Кому з нас не дороге це заповітне слово — народ? Оскільки народність і партійність — синоніми, кому з нас не дороге це слово — партія?», —
ломить свій хребет холуй Михайло Чабанівський, гнеться втроє, плете очевидні нісенітниці, щоб тільки заслужити ласкавого погляду в московського пана. Але ж не бракує і гідних постав. Ось як міркує в тій самій справі Максим Рильський:

«Передовсім — нам треба повернути слову «народ ність» те значення, яке мало воно колись і в російській і в українській мовах і яке зберегла досі польська мова, де слово «народови» означає і народній і національний. Ідеться, отже, про національний характер мистецтва, про збагачення національної культури, яка за вченням клясиків марксизму-ленінізму не тільки не стоїть на заваді міжнароднім інтернаціональним зв'язкам, а навпаки, всіляко сприяє їм і зміцнює їх».

Звичайно, воно не пройшло повз увагу червоних єдинонеділимців. А зокрема заболіло їм, що оце схоплюється до лету молода українська людина, яка прагне чогось нового, вищого, кращого. Побоялися вони та їхні українські прихвостні, що втече птичка з клітки. І зарепетували: старших, заслужених не шанують, партії не слухають, шукають новизни, не наслідують старших, тобто большевицьких заправил, хоч «молодому поколінню є що наслідувати», як пише донощик Д. Гринько. Так і видно, як хотілося б большевикам іще раз скупати нас у крові, винищивши якнайбільше представників провідсправ Австро - Угорщини. Наголовок його споминів звучить: «Під час світової війни». Твір виданий по-англійськи одночасно в Лондоні і Ню-Йорку 1920 року. Цілий десятий розділ цізї книжки присвятив Ґ. Чернін докладному описові берестейських переговорів.

Згадки про визвольні змагання нашого народу і про мир з Українською Народньою Республікою знаходимо також у двох працях:
а) «Історія великої війни» — Джона Бюкана з 1922 року. У четвертому томі, почавши від сторони 141, порушує він широко історію наших змагань і договору в Бересті Литовському.
б) «Світ від 1914 року», Волтера Консулоу Ленґзема, президента колегії Ваґнера. Твір виданий в Ню-Йорку 1948 року. Від 60 сторони починаючи, обмірковує автор широко і сумлінно справу наших визвольних змагань.

Большевицькі мирові заходи

Третій універсал запропонував був ворожим державам, щоб вони вступили до заключення мирового договору з Україною. Та постанова Української Центральної Ради була подиктована рацією політичного положення України, яке наказувало велику осторожність. У большевиків відбувся був у Петрограді 8 листопада 1917 р. конґрес делегатів робітників, вояків та селян. Той конґрес ухвалив був резолюцію, жадаючи негайного завішення зброї на фронтах, демократичного миру без анексій та контрибуцій, миру, опертого на принципі незалежности народів та їх праві означувати самим собі напрямні їх власного національного та державницького розвою.
Справою і ухвалами большевиків з 8. 11 1917 саме займаються збірники згаданих документів американського федерального уряду.

Участь делегатів Української Народньої Республіки в нарадах у Бересті Литовському

Незабаром по згаданій ухвалі в Пе-

ної верстви, творців, новаторів, людей, що мають відвагу й талант іти вперед, угору. Але сьогодні большевики вже не в силі зробити цього так, як робили колись. Колись у добі «побудови соціялізму в одній країні» за іншу думку-слово засилали в Сибір, ставили «под стенку». Сьогодні Москві хочеться «іти в люди», тож і не можна послуговуватися такими засобами, як колись. І тому на місце «червоного терору», тобто поголовного винищування всього самобутнього неросійського, вони вигадали ідіотичну, реакційну, життєво невірну й антинародню теорію «злиття» націй, мов і культур, що на ділі означає злиття й підпорядкування націй, мов і культур російськській нації, мові й культурі. Життя повсякденно показує безглуздість цієї теорії, її завуальований шовінізм. Бо життя, а ще більше культура й культурна творчість є грою і комбінацією різноманітних елементів та кольорів. Зведення цього всього до одного будьякого знаменника було б однозначне із смертю. Цей факт у такій самій мірі очевидний нам, як і думаючій українській людині під большевиками.

Хоч і немає в Україні масового організованого спротиву большевицькій політиці, то саме життя поволі, ступнево і невідхильно перекреслює її. Большевикам пощастило переселюванням в Росію та інші частини СССР кращих елементів з України — знатніших українських учених, техніків, організаторів, винахідників, а передусім молоді — послабити український народ. Але рівнобіжно з цим ці учені, техніки, організатори, молодь, вивезені з України в різні частини СССР, стали дріжджами, що започаткували фермент у подвійному напрямку: ворожости до російської імперіялістичної політики і приязні до українського народу і його творчости. Таким чином симпатії до України й українського зростають, а виявом цього є часті приїзди письменників, журналістів, культурних робітників, інженерів, учених в Україну, де вони шукають зв'язків, виміни думок, творчого надхнення.

А на місцях, у різних республіках «необнятой родіни». куди тільки Москва загнала українців, таких проявів справжнього непідфальшованого «культобміну» багато більше. Адже не випадково і не з ініціятиви Москви в колишній столиці Казахстанської ССР Бухарі одну з головних вулиць (із залізничої станції до центру міста) найменовано вулицею Богдана Хмельницького, а одну з найбільших площ — бульваром Тараса Щевченка.[1])

До цього слід додати зріст внутрішніх суперечностей у комуністичному таборі, постійні недоліки і провали в їхній господарці, а перш за все конфлікт «двох великих» — комуністичного Китаю і большевицької Росії. Це все безперебійно роз'їдає зсередини систему СССР, а з другого боку приготовляє шлях і породжує нові елементи, які раніше чи пізніше оформляться у позитивну

тербурзі, москалі заініціювали мирові переговори, які почалися у Берестї дня 21 лист. 1917 р. Чому саме Українська Народня Республіка повзяла рішення вислати також свою делегацію на мирові переговори осередніх держав з большевиками, які уже були почалися і велися?

На це відповідає Е. Менінґ ось як: «Центральна Рада постановила послати своїх делегатів, щоб вони там же репрезентували Україну на мирових нарадах у Берестї Литовському»...

«Ціллю Центральної Ради було заключити також мировий договір із Осередніми державами, а то тому, щоб мати змогу зужити найближчі дальші місяці як час віддиху. Тоді вона дістала б змогу скріпити порядок у себе та приготовити себе до найближчої рунди проти большевиків. Усі були свідомі цього, що це буде дуже коштовне потягнення. Але тут не було реального вибору між тим, а знищенням України большевиками, скріпленими евентуальною угодою із осередніми державами.»

Далі каже автор: «Молодий вигляд українських делегатів впрост заскочив німців. Натомість впровадив у знаменитий гумор графа Черніна, що був міністром заграничних справ Австро - Угорщини. Чернін саме репрезентував тоді ті круги у своїй державі, що до питання політичного розвою українців у Галичині були дуже ворожо наставленими.» Німецькі ґенерали були також тої думки, що з українською делегацією не буде ніяких труднощів, та що вони без надуми підпишуть усе, що їм подиктується.

З початку українська делегація була немов у тіні та обмежила була себе лиш до ролі обсерваторів. Коли большевики в останніх днях грудня зірвали були переговори і від'їхали до Петрограду, осталося осереднім державам нічо більше, як звернутися до української делегації із пропозицією розпочати з ними мирові переговори. Це сталося 3 січня 1918 року. По вступних переговорах українська де-

картину майбутнього, в ідею, що змобілізує сили, потрібні для усунення большевизму й заступлення його новим ладом.

Як колись, так і сьогодні розвиток подій на сході Европи відбувається довкола великого історичного конфлікту: Росія - Україна. Це є дві головні сили в цьому просторі і від висліду їхньої боротьби залежатиме дальша конфіґурація східньої і середущої Европи, а посередньо й інших віддалених земель. Ніхто так ясно не усвідомлює собі цього, як російські імперіялісти, і тому стільки уваги й енергії вони присвячують «довічному зв'язанню України з Росією».

Нашим нещастям було завжди те, що крім російського ми мали ще й інші фронти: традиційно польський, а до нього долучувалися в різні часи мадярський, румунський тощо. У той час москалі мали тільки один фронт — західній і на ньому, конкретно на першому українському валі, скупчували всі свої сили. Тепер же події розвиваються навпаки. З нашими західніми сусідами, зокрема з поляками, у нас площина конфлікту звузилася до незначного, зате помітно зросло зрозуміння спільної загрози як з боку Росії, так боку сильної Німеччини. Висновок ясний: нам треба станути плечима до плечей, і хай вони, поляки, всі свої сили звернуть проти західнього ворога, а ми всі свої сили звернемо проти східнього ворога. А вже розвиток подій і «світові перемоги комунізму» принесли нам особливий дар: великий конфлікт Росія - Китай. І коли насправді цей конфлікт розвинеться (хоч він зразу не мусить бути збройний), тоді Росія буде мати відкриті плечі і всі свої сили мусітиме звернути туди. Тоді прийде наша велика історична шанса, що до її використання ми мусимо бути готові.

(Закінчення в наступному числі)

1. Цей і інші приклади описані докладніше у виданій нещодавно в Англії книзі п. н. «Комунізм і імперіялізм», що її написав політичний коментатор лондонської радіовисильні БіБіСі Волтер Колаж. А в «Літ. Україні» (7.7.64) знаходимо повідомлення, що місто Актау Західньо - Казахстанського краю (околиця Щевченкового заслання) перейменовано на місто Щевченка.

Ю. Пундик

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

2. Ефектовність визвольної боротьби України в 1918-21 роках була ослаблена ще й доктринерськими розходженнями між різними політичними партіями щодо другорядних питань соціяльного характеру. Ці розходжен-

легація зажадала відстрочення розмов. Той час використала вона головно на те, щоб відвідати по дорозі до Києва Львів і там засягнути поради і опінії галицьких політиків.

Але вже перші розмови ґр. Черніна з українцями зіпсули були доценту його гумор. Він зорієнтувався, що з тими молодими делегатами справа не піде так легко і почав їх респектувати. Немов соромлячися своїх попередніх завваг, він у своїх дальших споминах вихвалює українську делегацію та відноситься до неї з повною пошаною.

По кількох інформаційних засіданнях, українські делегати зажадали перерви дальших нарад, а то в тій цілі, щоб мати змогу порозумітися із своїм урядом у Києві в засадничих справах. Делегати, в межичасі, удалися до Львова, про що згадує досить коротко Решетар. Ми дозволимо собі, доповнюючи їх нашими особистими відомостями, представити ту подію дещо повніше.

Згадана делегація прибула до Львова 8 січня 1918 року. Це був другий день нашого Різдва. Та дата сходиться із датою проголошення през. Вілсоном, в американському конґресі, своєї програми у зовнішній політиці, популярно званої «Чотирнадцять точок Вілсона». До Львова прибули наступні делегати: Всеволод Голубович, Олександер Севрюк, Микола Любинський, враз із своїми працівниками. Натомість Микола Левицький, враз із іншими урядниками, остався в Бересті, маючи на цілі обсервацію події на місці.

У Львові відбули делегати наради із цілим рядом українсько-галицьких політиків. Вони бо здавали собі справу з браку їх дипломатичного досвіду, якого однак не бракувало довголітнім галицьким політикам. Ті останні знали добре не лиш ментальність австрійських політичних провідників, але також визнавалися у полі-

ня, виливши навіть у спробах військових «пучів», інспірованих окремими партіями, розпорошували визвольні зусилля й ослаблювали єдиний національний фронт боротьби проти чужої інвазії.

3. Як з одного боку московська большевицька інвазія виявила для українських політиків фальшивість кличів про міжнародню соціяльну солідарність робітничих мас, так з другого боку ставлення держав Антанти — ЗДА, Англії й Франції — до української визвольної боротьби примусило українських патріотів скептично сприймати всі величні кличі про міжнародну шляхетність і справедливість, як от, наприклад, славні 14 тез Вілсона про право націй на самовизначення. Сам уряд Вілсона відмовився під впливом москофільських дорадників визнати це право за молодою українською державою, заборонивши навіть продавати ліки для ослабленої хворобами української армії, а в той же час разом з Англією й Францією допомагаючи реакційним російським військам ґен. Денікіна в його інвазії на Україну.

Цей досвід був для українських патріотів повчальною ілюстрацією того, що світова політика не керується мотивами ідеалізму, і що єдина сила, на яку повинна орієнтуватися поневолена нація, є сила її власної зброї. Нічого дивного, що в своїй політиці українські націоналісти пізніше так скептично ставилися до голошених західніми демократіями принципів міжнародньої політики й так сильно наголошували елемент революційної збройної боротьби у своїй визвольній політиці. Недавні заяви західніх політиків, як от, наприклад, заява секретаря Діна Раска про те, що Україна є «історичною частиною» Росії, тільки підтверджують слушність позицій українських націоналістів.

Ця наука й досвід визвольної боротьби вплинули на формування політичного світогляду й тактики визвольної боротьби бувших вояків української національної армії, які опинилися на еміґрації або під окупацією чужих режимів. Їхні настрої віддзеркалює досить добре заява одного з них В. Кучабського, в 1921 р.:

«Вілсонівське плебісцитне право на сомовизначенння виявило в повній мірі свою незастосувальність, і світ пішов далі своїм шляхом, на якому кожен дороговказ показує тільки одну дорогу: «Право — це сила, і тільки сила...» Методою кожного процесу самовизначення, а тим самим і національного самовизначення, треба вважати боротьбу, і тільки боротьбу, отже зудар протилежних сил — сили поневоленого і сили гнобителя. ... На місце ілюзорних надій на чужу допомогу треба поставити нову вартість: орієнтацію виключно на власні сили суспільства. Вона мусить бути побудована на жорстокім законі: «Питання життя — це питання сили», — тичних відносинах могутньої ще тоді німецької держави.

Вони відбули наради з д-ром Костем Левицьким, бувшим головою парляментарного українського клюбу у Відні (який пізніше був першим прем'єром уряду Західньої України). Він саме дав українській делегації загальні вказівки державно - правного характеру, при чому настоював на конечність зірвання з федераційною програмою третього універсалу.

Другим був д-р Ст. Баран, бувший посол до варшавського сойму та бувший голова Виконного Органу Української Національної Ради в Німеччині. Він саме був автором проєкту тайного договору в справі поділу Галичини на дві частини: українську та польську, злуки східньої частини Галичини з Буковиною та Закарпаттям та утворення з тих земель осібного коронного краю, зв'язаного політично з Австрією. Він був рівнож автором проєкту прилучення Холмщини до Української Народньої Республіки.

Третім був доцент катедри географії України на львівському університеті, д-р Степан Рудницький. Він правдоподібно виготовив був цілий ряд мап України, що її границі були обняті третім універсалом. Відбитки двох мап проф. Рудницького уміщені у збірнику документів американського департаменту стейту. Одна це загальні оформлення границь тодішньої Української Народньої Республіки, а друга — це західня границя тої ж держави, що включувала до України цілу Холмщину. Ті карти увійшли до актів договору, як його складові частини.

Також буковинський посол Микола Василько, на прохання ґрафа Черніна, конферував із українською делеґацією. По нараді Василько рішився їхати з нею до Берестя Литовського, головно тому, що давнішими часами Василько з ґрафом Черніном були в дружніх відносинах. Видно, що барон

і таким чином повинна дивитися на всякий чужинецький гніт, як на явище, проти якого є тільки один спосіб: зрушення власних масових сил до запеклої й витривалої боротьби». [2].)

Переконання в ілюзорність «парляментарних» методів здобуття свободи поневоленій нації й у конечність мобілізації власних сил до збройної боротьби ще більше зміцнилося після того, як Польща відмовилася перевести в життя її міжнароднє зобов'язання дати політичну автономію українцям на окупованій нею українській території, а навпаки почала переводити повну польонізацію цих українських земель. У той же час щораз виразніше почалася ліквідація московськими большевиками всіх елементів української національної суверенности в так званій Українській Совєтській Соціялістичній Республіці, яка начеб то мала бути суверенною національною державою у федерації з іншими подібними державами Совєтського Союзу, а по суті, під військовою окупацією московських большевиків, почала перетворюватися в колонію нової російської імперії.

Мобілізація до збройної боротьби за національне визволення почалася з організації колишніх комбатантів української армії у підпільну військову організацію — УВО — Українська Військова Організація і незабаром стихійно розгорнулася в ідейно-політичній площині через здебільша молодечі організації. Не будучи зв'язаною з ніякою партійною доктриною старих партій, розчарована партійною дрібничковістю і доктринерством тих партій та їхнім т. зв. політичним реалізмом, який часто підказував їм шукати розв'язки українського питання через договори з іншими державами, навіть і з окупантами, і керуючись тільки візією визволення батьківщини, молодь почала шукати нових політичних форм і концепцій національної мобілізації до боротьби за свободу нації. З того шукання народився Український Націоналістичний Рух.

Поруч Української Військової Організації, створеної в 1921 р. скоро починають появлятися духово з нею споріднені ідеологічно-політичні організації. В 1922 р. в Празі (Чехословаччина), де в той час перебувала велика кількість української военної еміграції, створена була Група Української Національної Молоді, а в 1925 р. там же була створена Леґія Українських Націоналістів. У той же час у Львові створився Союз Української Націоналістичної Молоді. Всі вони були ідеологічно і світоглядово споріднені, перебуваючи під ідейним впливом націоналістичних кличів, кинених ще в 1900 р. Миколою Міхновським. Їхнє об'єднання в одну організацію було тільки питанням часу. Таке об'єднання наступило в 1929 році, на Першому Конґресі Українських Націоналістів

Василько, як член української делегації в Бересті, не був ґрафові Черніньові надто уступчивим, коли той у своїх споминах пише про Василька ось що: «Та людина, (бар. Василько), яку я давніше добре знав, виявилася не лиш великим загальноукраїнським патріотом, але що більше, запеклим шовіністом!»

Зустріч української делегації з большевицькою та Троцьким

Наш земляк Решетар описує в своїй, нами вже згаданій, праці, перші кроки української делегації в Бересті. «Українська делегація прибула до Берестя 1 січня 1918 року, щоб після їх інструкцій **берегти наших справ.»** В короткому часі потім вернулася до Берестя большевицька делегація і рішилася приступити до дальших мирових переговорів.

Троцький не протестував проти присутности цих молодих людей-націоналістів. Він вітав їх як правних заступників самостійної України. При тому повторив був твердження Леніна, що Україна має право на відлучення від Росії. По цій мнимо сердешній заяві Троцького від імени большевиків, які сподівалися, що Центральна Рада піддасться їх проводові, молоді українці держалися від пестрої совітської делегації здалека. При тому українці рішучо відмовилися, щоб у переговорах уживати іншої мови, як **української.**

Коли обставини так для центральних держав зложилися, що вони, у цілі рятування свого престижу та щоб запобігти катастрофі революції в своїх державах, остаточно 16 січня 1918 р. почали формальні переговори з українцями, то той факт штовхнув Троцького до того, що він українській делегації почав систематично перешкаджсти, Він постановив не допустити своїми рішучими та нахабними потягненнями до того, щоб теоретичні переможці, тобто Центральні держави, мали змогу подиктувати

у Відні, де створено Організацію Українських Націоналістів.

Ідеологія Українського Націоналістичного Руху

Український Націоналізм це не тільки політично-програмовий рух, але й також філософія національного життя, співвідношення окремих груп внутрі нації й ролі та обов'язків одиниць в суспільстві. У своєму підході до ієрархії вартостей, український націоналізм ставить духово-ідеологічні аспекти на перше місце і з них будує свою політичну програму. Як висловився один з перших творців українського націоналістичного руху, В. Мартинець, «національна революція — це насамперед духово-політичний переворот у царині думки, волі й чину української нації. Це вщіплення українським масам одного, самостійницького хотіння, наставлення на один такт українських сердець і пірвання їх до одного самостійницького чину, привчення мас до прийняття й збереження самостійного, державного існування».[3].)

У підході до аналізи ідеології українського націоналізму треба мати на увазі, що як політично-революційний рух він був тільки продовженням історичних прагнень українського народу до національної самостійности і його національно-державницьких прагнень, виявлених так яскраво під час української національної революції 1917 року, коли, як стверджував видатний український комуніст М. Скрипник, «навіть робітники в містах, обласних центрах і малих містечках у великій мірі йшли за жовто-блакитним прапором націоналізму». Однак, ми вже ствердили вище, українська національна революція виявила чималі недоліки в духовій насназі українського визвольного руху, у його філософії національного життя і дії, і ці недоліки стали однією з причин поразки українських визвольних змагань. Тому то український націоналізм поставив головний наголос у своїй діяльності не так на пропаганду визвольно-революційного зриву, як радше на духове перевиховання української людини, її духову мобілізацію до майбутньої визвольної боротьби і будови української державности.

Треба підкреслити тут, що у відміну до багатьох революційних рухів, український націоналізм звертає увагу не тільки на духову мобілізацію до самого революційного зриву, але й на підготову до державного будівництва. Як виявив досвід багатьох сучасних молодих держав, виборення державної незалежности є нераз багато легшою справою, як організування самого державного життя на другий день після свята перемоги. Досить легко змобілізувати людей запальними гаслами до боротьби й зриву, але важче їх змобілізувати до щоденної дрібної й важкої праці при організуванні життя молодої держави. Слово «свобода», за яке люди готові були жертвувати своїм життям під час боротьби за визво-

своїм противникам скорий мир. Врешті Троцький (якого німці прозвали були «Мефістофелем») не крився зовсім з тим, що той мировий договір у Бересті мав забезпечити большевикам бодай коротку передишку перед їх рішальною розгрою «із світовою реакцією».

Большевицька пропагандивна акція.

Коли ми у тому часі читали газети не лиш австрійські та німецькі, але також швайцарські та французькі, то з звідомлень преси про перебіг мирових переговорів ми бачимо наглядно, що Троцький цілево надуживав трибути переговорів на те, щоб з того місця поширювати большевицьку пропаганду між народами цілого світу. І ця пропаганда робила застрашаючі поступи і спустошення. Ґр. Чернін пише про Троцького, що він є, без сумніву, інтересною та мудрою людиною, але зате дуже небезпечним противником. Троцький також винятково здібний промовець і має дар скорої орієнтації та бистроти в полеміці. При тому Чернін завважує, що він таких прикмет майже не стрічав у інших, при чому додає: «а ще до того посідає безличну нахабність своєї раси!»

Дальші переговори з українською делегацією

На основі реляцій лондонського часопису «Рев'ю сф де фарін прес» з 1 січня, подають американські звідомлення новинку, що 16 І. ґраф Чернін враз з німецькою, болгарською та турецькою делегаціями, перевів вступні переговори з українською делегацією в справі заключення сепаратного мирового договору.

Під тою самою датою, 21. І. нотує у своїх споминах ґр. Чернін, очевидно, роздратований твердою поставою української делегації, ось що: «Українці уже НЕ конферують з нами, вони... нам диктують!» Дальше, під датою 23 січня 1918 року подає згаданий лондонський часопис, що німецька телеграма з Берестя до Амстерда-

лення, стає після визволення нераз гаслом до анархії в молодій державі. Раб може повстати проти свого поневолювача, але, якщо, визволившись, він не навчиться жити й діяти як вільна людина, не позбудеться своїх рабських прикмет, він скоро знов опиниться в рабстві якогось іншого пана.

Досвід молодої держави дуже влучно передає письменник Е. Р. Брейтуейт словами одного ґвінейця: «Ми, африканці, часто досить легкодушно говоримо про незалежність. Поки ця незалежність ще не виборена, саме це слово має якусь магічну властивість і ми часто надіємося, що багато проблем, зв'язаних з виборенням незалежности, самі розв'яжуться в якийсь магічний спосіб. Тут у Ґвінеї ми бачимо, що самостійність мусить бути не тільки політичним здобутком, але мусить також стати духовою прикметою. Цю прикмету треба нам засвоїти й виплекати. Тільки в такий спосіб ми усвідомимо собі і приймемо як факт те, що кожен з нас несе відповідальність за велике майбутнє нації».[4])

Молоді революційні рухи, які виникають як реакція на певну політичну дійсність, часто мають нахил попадати у реакційну скрайність, повне заперечення старого, вузький догматизм і сліпе наслідування інших подібних рухів. У 20-30 роках, коли формувалася ідеологія українського націоналізму, Европа кишіла від подібних «націоналістичних» і революційних рухів, для більшости яких зразком став італійський фашизм. Тенденція до імітування фашизму, до апотеози чину задля самого чину, і до ідейного догматизму, в якому філософію життя підмінила сліпа віра у чарівні революційні фрази, не оминула й певної частини українського націоналістичного середовища. Це й цілком зрозуміле, коли брати під увагу політичну й психологічну атмосферу того часу, а також і факт, що багато тих людей не мали змоги набути політичний досвід життя, здобувати свою політичну науку й освіту в небезпечній школі підпільної боротьби проти окупантів їхньої батьківщини, де основним законом життя був закон дії.

Саме з уваги на ті обставини, сьогодні треба подивляти політичну зрілість і розум творців Українського Націоналістичного Руху, оформленого довкола Організації Українських Націоналістів — за те, що вони ще далеко до 2-гої світової війни відкинули ідеологію італійського фашизму і німецького націонал-соціялізму, яким захоплювалися навіть деякі впливові кола в Англії, і зуміли створити своєрідну, українську національно - політичну ідеологію, яка, намагаючись дати щось нове краще, не відкинула позитивних елементів старого, — для прикладу згадаймо принцип суспільної демократії. Другим позитивним фактом є те, що ідеологія Українського Націоналістичного Руху не застигла в вузьких формах дог-

му стверджує, що переговори з українцями довели до узгіднення основних точок мирового договору. Вкінці той часопис подає, що при кінці тих нарад українська делегація попрохала була про відстрочення розмов, щоб зложити своєму урядові звідомлення із дотеперішніх нарад і дістати від нього остаточні директиви та дальші повновласті (про що була мова вище).

Медведєв і Шах-Рай на політичному овиді

Ті події представляє нам Решетар ось як: На засіданні мирової конференції у Бересті, що відбулася між представниками центральних держав та большевицькою делегацією 30 січня 1918 року, коли української делегації у Бересті ще не було з поворотом, представив Троцький відпоручникам центральних держав Медведєва і Шах-Рая, як відпоручників Совітської України. Однак Троцький не мав змоги добитися визнання представниками Осередніх Держав тих мнимих представників Совітської України.»

Боротьба між українською та большевицькою делегаціями.

В межичасі вернулася з Києва до Берестя українська делегація. По дорозі з Києва до Берестя ледве вирвалася українська делегація з рук большевиків. Любинський та Севрюк завдячують своє звільнення з рук большевиків лиш заяві, що вони є уповноважненими до переговорів з Медведевим, головою екзекутивного комітету большевиків у Харкові, та Василем Шах-Раєм, комісаром для військових справ у Харкові, обома як представниками харківського большевицького уряду.

З нагоди оголошення в межичасі ІУ універсалу, Винниченко, який був прем'єром міністрів УНР, уступив, бо не годився із вповні самостійницькою основою ІУ універсалу. Його теку обняв дотеперішній провідник українських делегатів у Бересті, Всеволод Голубович, який по тій причині вже

ми, а, як кожна філософія життя, намагалася постійно шукати вдосконалення й синтези політичного світовідчування через аналізу постійно змінного життя довколишнього світу й досвіду власної дії й боротьби. Тому сьогоднішня філософія українського націоналізму не є зв'язана з ім'ям одної особи ані з одною добою. Вона є синтезою постійного вкладу багатьох осіб, більше відомих і визначніших, як от В. Мартинець, М. Сціборський, З. Онацький, Ю. Васиян, Д. Андрієвський, О. Бойдуник, О. Ольжич,Ю. Бойко, і менше відомих. Окремо треба згадати Д. Донцова, якого ідеї хоч і не були повністю прийняті Українським Націоналістичним Рухом і Організацією Українських Націоналістів, то все ж дали свій частинний вклад у формування націоналістичної думки.

ІДЕАЛІЗМ.

В основі українського націоналістичного світогляду лежить ідеалістичний підхід до людини як духової істоти. Людина не є лише біологічною машиною, яка рухається тільки біологічними гонами й інстинктом вдоволення її фізіологічних потреб. Марксистська матеріялістична теорія людини може пояснити багато явищ людської історії й цивілізаційного поступу людським гоном покращати матеріяльні, тобто чисто біологічні обставини життя. Але чим пояснити розвиток духової культури, шукання краси й намагання висловити ту красу словами, різьбою чи малюнком, тобто речами, які не мають ніякого відношення до чисто біологічних потреб людини? Якими біологічними інстинктами можна пояснити моє захоплення красою сонця, ніжністю літнього вечора, чи шовковою легкістю лапастих сніжинок, коли вони густим роєм тихо сідають на землю? З чисто біологічного погляду мій фізичний інстинкт повинен відкинути їх, жахатися їх, бож вони сповіщають і спричинюють фізичну невигоду. А все ж, всупереч моєму інстинктові і моєму розумові, який усвідомляє їхнє значення і цілком виразно асоціює їх з холодом і невигодою, я насолоджуюся їхньою красою.

Очевидно у людини є ще щось інше крім біологічного тіла, щось, що відрізняє її від тварини, спонукує її шукати в житті інших вартостей крім чисто матеріяльних вартостей і робить її свідомою її людської гідности. Цієї людської гідности, або, як окреслює Ю. Васиян, «людяности», не можна, як каже американський філософ Девенпорт, підтвердити ані наукою фізики, в якій поняття гідности не існує, ані біохемією, для якої людина є лише нагромадженням клітин, ані зоологією, для якої людина є тільки одним із видів тварин, ані теж модерною психологією, яка зводить різницю між людиною й твариною тільки до різниці в розвитку природніх інстинктів. Тварина спинається на гірські шпилі, шукаючи там по-

не вернув до Берестя, а остався в Києві. Натомість провід берестейської делегації обняв О. Севрюк.

На пленарному засіданні 5 лютого в Бересті Севрюк подав учасникам конференції до відома, що він буде, замість прем'єра Голубовича, очолювати українську мирову делегацію. Дальше заявив на тому засіданні Севрюк, що Українська Центральна Рада видала 24 січня (дата, що консеквентно у Решетаря повторюється) 1918 р. IУ універсал. У ньому Україна перечеркнула свої федераційні заміри, а при тому оголосила, що від цього моменту УНР стала від нікого незалежною, самостійною державою, в якій суверенна влада належить до цілого українського народу.

Дальше згадує Решетар про те, що у Бересті дав Севрюк большевикам та їх делегації розторощуючу словну відповідь. Він заквестіонував право большевиків репрезентувати українські землі. При тому він вказав, що в складі большевицької делегації нема ані делегатів з Молдавії, Сибіру, від Кримських татар, Донських козаків, та від інших районів і країв, які також не визнавали авторитету Ради Народніх Комісарів. Далі твердив Севрюк, що в Петрограді брутально розігнано Установчі Збори у дні 18 січня, а на вулицях міста були вуличні бої. Закінчуючи свою промову, Севрюк виразно підчеркнув, що Україна ніяк не хоче тупцювати услід за Троцьким, ані не хоче узнавати большевиків, а тимбільше їх права рядити Україною. Медведєв також атакував Українську Центральну Раду, при чому твердив, що український нарід ніколи не погодиться на сепаратні мирові договори. Троцький при тому скаржився, що українці є рішучими противниками того, щоб стати складовою частиною федеральної російської революції.

У своїй рішучій відповіді Троцькому та Медведєву Любинський заявив,

живи. Але чого шукають альпіністи, ризикуючи життям на це, щоб дістатися на недоступні шпилі? Без сумніву, не задоволення біологічних потреб, часто навіть і не слави, а просто вдоволення духової потреби, немов символічно шукаючи наблизитись до Найвищої Духової Істоти, до Бога, а при тому, як похідний наслідок шукання особистого духового збагачення й вдоволення, вони збагачують і людське знання і прокладають шлях людській цивілізації.

У цьому прикладі альпіністів узмістовлюється історія людського поступу. Людина є об'єктом її оточення, поскільки вона серед нього живе і воно впливає на її формування, впливаючи на її фізичні змисли, її нервову систему. Але це лише одна, матеріялістична сторона людської істоти. Крім визначених біологічною структурою прикмет людина має ще вільну волю й духові прагнення, які спонукують людину виходити поза межі її теперішнього, її фізичного світу й шукати духом горизонтів майбутнього, досконалішого, ніж її зовнішній світ. Тут саме людина виломлюється з під впливу її оточення й починає своїм духовим впливом формувати її оточення у візію створеного її духом ідеалу. Таким чином дух людини стає піонером нових історичних шляхів до щораз вищого розвитку людства не тільки по лінії вдосконалення його матеріяльного буття, але в першу чергу по лінії вдосконалення духового життя, ушляхетнення людської спільноти.

Вартість нашої цивілізації, всього того, чим ми так гордимося, полягає не в її матеріяльних здобутках, а в першу чергу в її культурних досягненнях, у всьому тому, що піднесло духово людину з рівня примітивної тварини до рівня істоти створеної в подобу Божу, в подобу Найвищого Духа. Матеріялізм може пояснити лише причини матеріяльного поступу людини, але він не спроможний пояснити духового поступу від дикунства до Лювру, від інституції рабства до визнання принципу гідности людини й моралі в людських взаємовідносинах. Тому теж в матеріялістичній системі розуміння гідности людини не існує, а мораль є лише умовною вартістю. Матеріялістична система звела людину до рівня виробничого знаряддя і тяглової тварини, якій треба лише забезпечити достатнє матеріяльне існування на те, щоб вона могла працювати для колективу. А матеріялістичне розуміння людини виключає існування моралі, бо якщо людина є лише продуктом виробничої системи і суспільним знаряддям, тоді й мораль, як це стверджують марксисти, також є лише витвором системи і розуміння добра зводиться лише до того, що є добре для існуючої системи, включно навіть з оправданням «вимогами суспільної потреби» фізичної ліквідації тих, які стають непридатні для системи.

Для ідеалізму суспільна мораль матеріялістичної фі-

що цілий большевицький режим опирається на демагогічному кличеві про самовизначення народів, бо цей режим особливо боїться національного революційного розквіту. Ту промову цитує Решетар із книжки Івана Кедрина-Рудницького п. н. «Берестейський Мир», у якій Кедрин наводить слова Любинського такого змісту: «Большевики, щоб не допустити до здійснення принципу самовизначення народів, зорганізували банди із наємних червоних ґвардійців, заткали губу пресі, стероризували політичні збори через ув'язнення та розстрілювання політичних провідників. Вкінці большевики почали пробувати, при помочі наскрізь фальшивих інформацій підривати авторитет влади, що діє по багатьох молодих республіках. Визначних соціялістів та старих революціонерів оскаржено большевиками про буржуазні ухили та контрреволюцію».

Далі сказав Любинський: «В цей спосіб большевики не реалізують права про самовизначення народів, а лиш творять і приготовляють основи для анархії та декомпозиції тому, що вони добре знають про те, що завжди є легше щось збурити, ніж потім збудувати на ново. Боротьба Петроградського уряду проти Української Народньої Республіки та його очевидні брехні проти визнання нашої мирової делеґації викликали в нас, в цю мить, далеко не безпідставні підозріння. Ми стали свідомими того, що пан Троцький буде старатися дуже швидко визволити себе від тих блискучих та так рішучо висказаних слів, якими він «узнав нашу делеґацію як законно установлений репрезентативний орган нашої Республіки».

Те, чого ми сподівалися, сповнилося точно: Троцький, коли побачив, що йому ніяк не щастить розбити сепаратні переговори української делеґації з центральними державами, зірвав з українським представництвом остаточно.

Того самого дня, коли ми поїхали

лософії є лише другорядною мораллю після далеко вищої, абсолютної моралі, основаної на високій пошані до людської гідности. Суспільна мораль є недостатня для життя і поступу людських спільнот. Крадіж і вбивство можуть бути порушенням встановленої суспільної моралі, але матеріялістична філософія їх логічно оправдує, коли злодій чи вбивник бунтується проти суспільства; для нього вони тоді стають не злочином, а чеснотою. Для ідеаліста крадіж і вбивство, особливо коли вони мотивовані особистими вигодами, є аморальні тому, що вони суперечать принципові людської гідности, перетворюють людину в дикого хижака.

Людина повинна шукати життьового щастя не в побільшенні її матеріяльних багатств і в епікурейському насиченні її тіла, а в удосконаленні власної духової істоти та в намаганні до духового вдосконалення її суспільства. Тому український націоналізм з тривогою слідкує за сучасною духовою кризою в світі, яка загрожує перетворити людину в бездушну, позначену черговим числом машину у великому виробничому підприємстві. Життя сучасної людини, пише Ю. Васиян, перетворилося в «нудний монолог лінивої зміни одноманітних днів, сповнених почуттям ниючого голоду або ситої перевтоми», а тіло людини стало її Молохом і паном. Людина втратила шляхетну мету свого життя і в погоні за примітивними матеріяльними інстинктами готова йти наче за блудними вогниками, у багно духового й фізичного рабства. Людина втратила критерій добра і зла, і для багатьох людей, як каже письменник Стейнбек, єдиною карою в житті є кара за невдачу.

Питання матеріяльного добробуту людини не є другорядним. Добробут є позитивним і бажаним явищем якщо він звільняє людину від біологічних турбот і дає людині нагоду присвятити більше уваги її духовому життю. В тому випадку матеріяльний добробут допомагає ушляхетнювати людину, зміцнювати її гідність і уможливлює людині віддати більше творчої праці для її суспільности. У цьому є позитивна сторона господарського поступу людства. Але у ньому також криється небезпека, що в погоні за матеріяльним добробутом людина перетворить його в самоціль власного життя, замінить «золотим телям» правдивого Бога, а банковим контом підміняє красу духового життя, так що навіть церква з місця молитви й шукання духового піднесення й наближення до Бога стане місцем демонстрування здобутого матеріяльного багатства.

Небезпека цього явища — а його тривожно спостерігаємо в багатьох суспільствах нашого часу — в тому, що підмінивши людську гідність гідністю добробуту, сучасна людина може легко проміняти рештки своєї гідности й свободи за обіцянку більшого добробуту, хоч до Києва, щоб там одержати останні інструкції, прибула до Берестя, через Петроград, Двинськ, і то завдяки ініціятиві і підтримці большевиків, нова, тим разом лиш так звана «українська» делегація, яка має за ціль підмінувати наш авторитет в очах працюючих мас в Европі.»

II Частина

Американський збірник документів про мир у Бересті між Україною а Центральними Державами описує, згідно з берлінським урядовим денником «Дойтшер Анцайґер» з 10 лютого 1918 року, само підписання мирового договору у наступний спосіб:

Підписи всіх пертрактуючих представників держав находяться на першій сторінці ориґінального документу, взгл. документів про зміст договору. Як перший підписав його український делегат Олександер Севрюк. Дальше підписали: за Німеччину міністер заграничних справ Райху Ріхард Кільман. За Австро-Угорщину: міністер заграничних справ Оттокар ґраф Чернін. За Болгарію підписав прем'єр-міністрів Василь Радославов, а за Туреччину: великий везир, його велчиество (урядовий титул немов па нуючого) Талаат Паша.

Про надзвичайну мудрість і дипломатичний хист Талаата Паші згадує ґр. Чернін у своїх споминах, із великим признанням.

Дещо про Талаат Пашу та Радиславова і про Союз Визволення України

Згадані достойники: болгарський прем'єр Радославов та турецький великий везир Талаат Паша, враз із турецьким міністром війни, зятем султана, Енвер пашою, були ще від 1914 року, то є від початку І-ої світової війни, у контакті з політичною українською організацією «Союз Визволення України», що тоді діяв у Відні. Представники Союзу Визволення України д-р Степан Баран та д-р Льонгин Цегельський були на авдієнції у згаданих достойників. Вони щиро обіцяли були попирати самостійницькі

би навіть в умовах людського рабства. Популярність кличів «Краще жити в комуністичній системі, ніж ризикувати життям» і тенденція міряти якість комуністичної системи рівнем матеріяльного добробуту в ній є яскравим відзеркаленням саме тієї небезпечної тенденції міняти людську первородність за миску сочевиці.

Український націоналізм добачає завдання сучасної людини в тому, щоб, за словами Васияна, «оновити з власних джерел живого духа та розгорнути своє життя в ідею достойну Божого імені», стати до змагання проти матеріялістичного рабства за будучність людського світу, не матеріяльного, а прометеївського світу, насиченого ідеєю служіння вищим ідеалам, сповненого «релігійною ідеєю життя» і підпорядкованого «владі добра».

ЛЮДИНА І СУСПІЛЬСТВО.

Людина не є самітним островом, що існує незалежно від інших подібних островів. Вона в силу її інстинктів є суспільною істотою, бо ж примушена жити й діяти серед інших суспільних істот і спільно з ними організувати своє життя. Вже від ранніх початків існування людина усвідомила собі, що вона може покращати своє життя тільки при співпраці з іншими людьми. Чим вищий рівень матеріяльної цивілізації, тим більша співзалежність людини від інших людей. Можливо навіть і в сучасному світі ми могли б прожити без допомоги інших людей, але яке примітивне було б це наше життя, позбавлене всіх матеріяльних вигод, які інші люди творять для нас, обмежене тільки до тих здобутків, які наш природний інтелект, не збагачений знанням інших, може придумати, і зведене до самооборони проти хижацьких посягань інших людських істот неконтрольованих законами суспільного правопорядку.

Яке ж місце і роля людини в суспільстві і яке взаємовідношення між людиною й суспільством? Це питання хвилює людські уми, відколи первісна людина почала організувати суспільні форми життя і, не дивлячись на ґеніяльні досягнення в інших ділянках життя, людський ум ще й дотепер не дійшов до абсолютної й визнаної всіми правди у відповідь на це питання. Це тому, що людина є духовою істотою з вільною волею, яка прагне самовиявлення і перебуває постійно в стані вічного шукання чогось нового на зміну існуючому. Вона не є обездуховленим комплексом біологічних клітин, який можна було б вмістити в певний ідеальний комплекс вироблений процесом лабораторійного експериментування. Будучи суспільною істотою, яка прагне до суспільного колективу, вона водночас є також індивідуалістом з деякими анархічними прикметами, які штовхають її до бунту проти суспільного колективізму. Тому питання співвідношення між людиною й суспільством зводиться до питання погодження цих двох протилежних людсь-

змагання Придніпрянщини, яку то обіцянку мали вже змогу додержати при берестейському договорі і там дійсно справу України щиро попирали. При тому ЕНВЕР Паша освідчив, що Туреччина не буде супротивлятися, якщо Крим схоче прилучитися до України.

Джерела: Спомин д-ра Німчука: «Враження на фронті», Степан Баран: «Митрополит Шептицький» і доповідь д-ра Льонгіна Цегельського у Філя. на короткий час перед його смертю).

Поодинокі статті берестейського договору

Надзвичайно цікавою є під правно-політичним оглядом вступна стаття тогож договору «преамбель», яка звучить: «Тому, що український нарід у часі цієї війни оголосив себе незалежним, а при тому висказав бажання приступити до мирових переговорів із осередніми державами, ті рішилися на заключення мирового договору з Українською Народньою Республікою тому, щоби з нею відновити приязні відносини на політичному, правному, господарському та культурному полях.

У статті 1 договору стверджується закінчення воєнного стану, у 2 про мир без територіяльних анексій і контрибуцій.

Між іншими устійнено границі Української держави, а також західну границю із прилученням до неї Холмщини. Цю холмську точку договору ослаблено дещо пізнішим додатковим договором з 4 березня 1918., де постановлено, що та границя може бути скорегованою на бажання граничного населення. Стаття 3. говорить про сейчасне опорожнення окупаційними військами української території.

Постановлено тут же нав'язати взаємні дипломатичні і консулярні відносини. Дальше маємо цілий ряд постанов економічної натури, що їх федеральні документи точно занотували у двох мовах: англійській та німецькій. Стаття 10. містить постанову про

ких прикмет — тяготіння до суспільного колективу з одного боку, й анархічного індивідуалізму з другого.

Відзеркалення двох протилежних підходів до людини в спільноті бачимо в двох політичних концепціях нашого часу. З одного боку соціялізм і тоталітарні системи фашистського зразку повністю підпорядковують людину суспільному колективові. В цій системі роля людини зводиться лише до ролі пасивної біологічної клітини суспільного організму. Позбавлена особистої індивідуальности й гідности, людина стає лише функцією суспільної дії, виробничим знаряддям колективного зусилля. Її життєва роля зводиться лише до служіння колективові так, як колектив це їй призначить, а за це колектив обіцяє забезпечити їй матеріяльний добробут так, як господар забезпечує матеріяльні потреби його тяглової робочої сили.

З другого боку, індивідуалістична філософія суспільного ладу робить суспільну спільноту знаряддям вдоволення потреб індивіда — людини і ставить людину та її інтереси понад інтереси спільноти. Людина індивідуалістичної філософії суспільного життя дивиться на суспільство лише як на засіб побільшення особистих користей і вигод і міряє свої обов'язки щодо суспільства тільки міркою того наскільки суспільство задовольняє ці її особисті потреби, які по суті зводяться тільки до матеріяльних потреб. Від цього залишається вже тільки невеликий крок до готовости прийняти такі форми суспільного життя, які обіцяють максимум задоволення особистих матеріяльних потреб, максимум «економічного забезпечення» коштом навіть позбавлення людини її особистої свободи. З другого боку філософія крайнього індивідуалізму веде до явищ суспільного нігілізму тепер так поширеного серед західніх ліберально-демократичних суспільств, серед «розчарованої життям» молоді, яка, пізнавши другорядність матеріяльних аспектів життя, а водночас будучи позбавлена почуття відповідальности щодо суспільства й обов'язку служіння йому, відрікається суспільства й пливе за течією життя паразитарно, без мети й компасу.

Український націоналізм, як пише Є. Онацький, заперечує крайності одної й другої теорії співвідношення між одиницею й суспільством, і, визнаючи індивідуальність людини і її людську гідність, визнає за людиною основні обов'язки перед суспільством, бо «розвиток національної (суспільної) свідомости, що примушує людину... до жертв на користь нації, не лише не суперечить розвиткові індивідуальної свідомости, але навпаки — ця індивідуальна свідомість є конче потрібною для розвитку національної свідомости. Бо лише свідомі індивідуальної своєї гідности індивіди можуть мати й свідо-

автентичний текст договору. «Мировий договір списано у більше мовах» освідчив був німецький канцлер фон Гертлінґ у німецькому парляменті дня 19 лютого 1918 року. «Нема спеціяльного автентичного тексту» каже канцлер, «Противно рівнорядними між собою і рівноправними є тексти- німецький, угорський, болгарський, турецький та український. Українців обовязує лиш український текст, а інші держави текст у їх мовах.»

Ось так ввійшла українська мова у ряди дипломатичних мов у слові і в письмі.

Мусимо пригадати ще раз, що було нами вже намічене: що наші делегати через цілий час нарад уживали виключно української мови.

Промови учасників бзпосередньо перед підписанням договору

Англійський часопис Брітіш Дейлі Рівю оф да Фарін Прес з дня 12. 2. 1918 р. занотував зміст двох промов, а то барона Кільмана, як предсідника конференції, та Олександра Севрюка, предсідника української делегації. Барон Кільман отворив засідання дня 9 лютого перед 2. годиною над раном. При тому він сказав: «Панове! Нема нікого з-поміж нас, який був би в спромозі примкнути очі на історичну подію наближаючоїся години. Представники чотирьох заприязнених держав зібралися у цій залі враз із представниками Української Народньої Республіки, щоб підписати перший мировий договір, заключений у цій світовій війні.

Цей мир укладено з молодою державою, яка усамостійнилася у часі буревіїв тої великої війни. І саме ця обставина є для представників заприязнених держав великою сатисфакцією! Хай цей мир наділить у будуччині благами обі сторони, то є заприязнені держави та Українську Народню Республіку! Цього ми обом сторонам із щирого серця бажаємо!»

На це відповів предсідник українсь-

місіть національної гідности».[5].) У протилежність до згадуваних вище двох крайніх теорій, з яких одна наголошує обов'язки, а друга — права людини по відношенні до суспільства, український націоналізм підкреслює рівнорядність обох — права й обов'язків у взаємовідношеннях міх людиною й суспільством.

---

[1]) *Five Ideas that Change the World, by Barbara Ward.*
[2]) *«Організація Українських Націоналістів 1924-1954», 1955; ст. 62.*
[3]) *Юрій Бойко, «Основи українського націоналізму», 1951, ст. 76.*
[4]) *A Kind of Homecoming, by E. R. Braithwaite.*
[5]) *Ю. Бойко, ст. 90.*
[6]) *«Самостійна Україна», червень, 1958 р., ст. 4.*

(Далі буде)

Євген Онацький

I. УКРАЇНА ОЧИМА ІТАЛІЙСЬКИХ КОРЕСПОНДЕНТІВ У ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Не буду більше спинятися над описом того, як вибухали міни в Києві, бо, зрештою, Рівеллі того не бачив, а оповідав на підставі чужих оповідань. Більш красномовно це зробив Ф. Беллотті. Він бачив натомість «відділи українських добровольців (а не жидів! Є. О.), що очищали центр міста від румовищ поруйнованих будинків на площі, де знаходився якийсь пам'ятник, поставлений на п'єдестал, подібний до совєтського танку». Зрештою, він зайшов до якоїсь церкви. «Саме тоді закінчувалася Служба Божа (мабуть, Вечірня, Є. О.) Натовп вірних навколішках побожно хрестився, тим часом священик із впалими щоками співав глибоким басом останні ноти якогось чудового релігійного гімну. Окрім співу, чути було стриманий плач, що мимоволі проходив у серце і стискав горло.

«При виході — дивна поява. Проїздив сірий похоронний віз. Його тягли два коники, якими правив дідок. На возі було шість жінок: три з одного боку і три з другого, звісивши ноги, і в капелюшках давньої моди. Дійсно: в Києві трамваї ще стоять нерухомо на своїх рейках, чекаючи, коли центральна електрівня почне функціонувати. Отже нічого дивного, що похоронні вози мусять возити живих».

Перші враження Ф. Беллотті від Києва були також «важкі, болючі». «Ми залишили за собою країну, де лютували бої, де рани були ще надто свіжі. Але тепер ми знаходилися в передмісті Києва, столиці України, трезерного: вулиці в ямах, трамвайні рейки зужиті і полотього міста всієї Росії. Я не бачив нічого ще такого міжені під рівнем бруку, стіни будинків порепані і вогкі, по всіх усюдах бруд, запах злиднів. Тут не було війни, тут знаходяться лише жахливі сліди большевизму... У Києві нема вітрин. Не існують від багатьох років. Блакої делегації Олекса Севрюк: «Отсим даємо вираз нашій радості тому, що вже від сьогодні діє мир між чотирьома заприязненими державами а Україною. Ми з нетаєною сатисфакцією стверджуємо, що дорога та важка праця, пророблена тут в Берестї Литовському, увінчалася гарним вислідом, бо ми заключили демократичний договір, інакше кажучи, договір почесний для обох сторін. У цьому дні Українська Народня Республіка почала нове життя. Вона вступила в круг народів, як незалежна держава, та закінчує остаточно війну на нашому фронті. Вона бажає того, щоб усі сили, які внутрі її діють, збудилися до нового життя та успішно працювали.»

Мінуту перед 2. годиною барон Кільман, як перший сиґнатор, підписав примірник мирового договору, який був призначений для Німеччини. Інші підписи зложено до години 2.20 хвилин вночі, дня 9 лютого 1918 року.

Ратифікація договору

Кожен міжнародній договір має бути в демократичних устроях ратифікований законодавчою владою тих держав, що той договір укладали. Німецький парлямент ратифікував цей договір у Берліні вже 19 лютого 1918 року, десять ледви днів, по підписанню його у Берестї Литовському. Справу ратифікації берестейського договору реферував у німецькому райхстагу сам канцлер райху.

Крім річевих правних, політичних та економічних арґументів, яких він ужив був, щоб тим підкріпити своє внесення на затвердження договору, уважав за вказане, як подає «Дейлі Рівю», додати ось що: «Завдяки річевій поставі українських делегатів, які не уважали за вказане ширити пропаганду, та завдяки їх щирому зрозумінню справи, удалося в короткому часі заключити цей перший мировий договір».

Діяли три комісії: політична, господарська та правна.

Українська делегація дала виразно до

китний трам із розбитими шибами сумно стояв посеред вулиці. По вулицях ходили люди, вбого вбрані, байдужі, нічим не зацікавлені (Ця «байдужість», «незацікавленість» і пасивність українського населення дуже вражала темпераментних італійців, і вони її відмічали майже всі кореспонденти. Я до цього ще вернуся при іншій нагоді. Є. О.) Фабричні димарі димили. Пізніше ми довідалися, що до 25% громадської діяльности відновлено. Робітники відмовлялися висадити в повітря багато фабрик...» («Ля Націоне» Фльоренція 31.X.1941 і «Ля Стампа» Торін, 31.X.1941).

Провідником італійським, а мабуть і іншим журналістам у Києві був капітан Ганс Кох (1894-1959). Це була гарна людина, німецький історик, протестантський богослов зі Львова, він знав добре українську мову, був знавцем історії України і завжди відстоював історичну окремішність і самобутність українського народу. Був прихильником української державної самостійности. У Львові був присутнім в червні 1941 р. при проголошуванні відновлення української державности; потім опинився в Києві, де здобув собі великі симпатії серед українського населення.

Багато з того, що оповідали пізніше італійські журналісти, довідалися вони від Г. Коха (якого не треба змішувати з Еріком Кохом, пізнішим катом України). Беллотті писав у згаданих вище дописах:

«Капітан Кох поділяє міни на «тактичні» і «бандитські». Під тактичними він розуміє ті, що, з військової точки погляду, вважаються законними, це ті, що підкладаються під мости, під шляхи, під гарматні споруди, різні склади воєнного матеріялу і фабрики. Під бандитськими він розуміє ті, що їх підступно ховають по приватних хатах, в меблях, поза дверима, в ліжках, в цистернах в клозетах....

В Києві пропорція між тактичними і бандитськими мінами була три на сім. Ми теж дві ночі спали на цих мінах. і один будинок вилетів в повітря в 200 метрах від нашого приміщення. Один італійський колеґа мав щастя» сфотографувати цей вибух, коли навкруги нього падали з неба шматки цегли та колоди. Справді має бути Бог, що хоронить журналістів».

Капітан Кох повів журналістів до церкви св. Андрія, що її збудував італієць Бартоломео Растреллі.

«Багато людей молилося в церкві, коли ми прибули. Нас привітано дуже сердешно під звук органів (Тут Ф. Беллотті щось наплутав, бо органи в українських православних церквах не грають). Жінки цілували руки капітанові Кохові. Був запах ладану і мізерії: присутні були або старі, або діти. Молодь воліє свобідне кохання, аніж молитву до Бога. Якщо большевизм зміг проіснувати майже 25 років, то цей факт завдячується тому, що зрозуміння, що Україна не візьме у дальшій війні ніякої активної участи, а противно, остане невтральною. Договір у Бересті ратифікували дальше Туреччина і Болгарія.

Ратифікац. грамоти виміняно у Відні між Україною та трьома державами: Болгарією дня 15 липня, 1918 р., потім з Німеччиною, дня 24 липня, а з Туреччиною дня 22 серпня тогож року.

Австрія скликала була засідання парляменту до Відня, в справі ратифікації берестейського договору на день 20 лютого 1918 року. Але ту справу, по причині великої опозиції, головно поляків, відрочено на необмежений час. Його аж до упадку Австро-Угорщини вже не ратифіковано. Угорщина взагалі тої справи у своєму парляменті не торкала.

Як подає Решетар, причиною неохоти більшости австрійського парляменту був страх, що через цей мир війна продовжиться, а сильна Україна буде в спроможності анектувати Східню Галичину, Буковину та Карпатську Україну.

З української сторони ратифікувала берестейський договір Центральна Рада. Гетьман, по обнятті влади на Україні його в цілості акцептував. До цього акту він був управненим титулом своєї абсолютної влади.

Події по підписанні договору

Про це Решетар пише так: «Змучена мир. делегація України у Бересті, ізольована від свойого «літаючого» уряду, який опустив був Київ під натиском зближаючихся большевиків, та реалізуючи у договорі лиш те, що могло бути урятованим, і що ще до урятовання осталось, підписала договір у Бересті Литовському о год. 2-ій над раном, дня 9 лютого.

10 годин пізніше прибув до твердині у Бересті кур'єр та поінформував українців, що Київ заняли большевики.»

«Ню-Йорк Таймс», один із найвпливовіших часописів Америки надру-

нові моральні теорії дозволяли задовольняти найбільш звіринні інстинкти людини. В цій церкві був запах ладану і старости, запах в'їдливий і нудний, що нагадував більше смерть, ніж життя. Хор співав гімни Господеві... В багатьох очах слізні залози виділяли повільно гіркий сік плачу.

«Одна дуже давня легенда оповідає, що Київ заснували багато-багато століть тому козаки, що були втомлені довгим подорожуванням. Коли вони переправилися через Дніпро, знайшли гарний ліс, що стеріг спокій холмів, які підносилися над багнистою землею. Отаман сказав: «Спиняймося тут!» І всі тут зупинилися. Історія оповідає інакше: вона каже про якісь народи, що ніби прийшли від Балтійського моря; вона оповідає про компанії купців, про торгівлю і про здобутки.

Я волію козаків. І так само воліють їх мабуть і українці, якщо один їх майстер вирізьбив на дзвіниці церкви св. Софії двох янголів, вбраних по козацькому».

Переходячи до іншої теми, Ф. Беллотті завважував:

«Київ, коли почалася війна, нараховував майже 900.000 мешканців. Тепер рахують, що по його вулицях рухаються яких 450.000. Ми запитали, деж поділася решта, і віцебургомістр міста сказав нам: «Ми рахуємо, що від 20 до 30 тисяч українців, себто майже вся ця інтелігенція, що її вивезено, і «большевики опортуністи», що були большевиками тільки зовнішньо, але насправді, як було дуже добре відомо, зовсім ними не були, ще повернуться...»

«Тоді ми запитали.

— Скільки було жидів у Києві?

— Понад 350.000.

«Де ж вони поділися?

— Їх більш немає.

«У Києві тепер ані одного жида...» («Ля Націоне», Фльоренція. 31. X. 1941).

Як відомо німці всіх їх постріляли в Бабиному Ярі, але Беллотті про те промовчує.

Італійських журналістів було приміщено в готелі «Червоний Київ». Ф. Беллотті відзначав:

«В кімнаті, що нам припала, були два ліжка з металевою сіткою, в роді тих, що в нас ними обгороджують курятники. Ані матераців, ані простинь, ані будь якого вкривала, ані води, ані світла. Потім вилетів в повітря якийсь будинок, і повилітали всі шибки. Був собачий холод. Стіни були витиньковані, двері великі, дуже гарні. Цікаво було б довідатися історію цього дому.

Всю ніч не міг заплющити ока. Думав про поруйнокував був уже наступного дня, то є 10 лютого новинку про заключення договору між осередніми державами а Україною, додаючи до неї кусливу замітку:«Це є вислід секретної, найгіршого роду, дипломатії.» Ця нотатка тим більше є куріозною, бо вона появилася по упливі ледве одного місяця і одного дня по ентузіястичному принятті американським народом волелюбних тез президента Вілсона. А саме перша Україна, зпоміж усіх на світі поневолених народів, була в тому часі самоозначилася і як незалежна держава заключила для себе корисний мировий договір.

Реакція большевицької мирової делегації

Однак наш відвічний ворог, Москва, не спала.

«Бритиш дейли рівю оф да фарін прес» подає уже під датою 12 лютого ось що: «Троцький освідчив дня 9 лютого на мировій конференції у Бересті Литовському, що ані він, ані большевицький уряд не узнають мирового договору, заключеного Київською Радою, як також ніколи не узнаватимуть його трудові маси України».

Чернін у своїх споминах подає, що большевики сподівалися скорого вибуху світової революції, а всупереч усяким їх сподіванням стрінулися із так грізною перешкодою, як мир з Україною, бо він розвіяв їх мрії про скору побіду московського пролетаріяту.

Довше Троцький не міг видержати, перервав по тій причині мирові переговори із осередніми державами, та вже дня 10 лютого опустив, враз із цілою большевицькою делегацією, Берестя.

Осередні держави змушують большевиків до дальших переговорів

У справі перерваних переговорів з большевиками подає «Дейли Рівю оф да фарін прес» під датою 26 лютого ось яку вістку: «Коли осередні дер-

вані будинки. Понад 50.000 осіб не мають даху над головою, а холод уже натискає жорстокий, невблаганний. Скільки людей помре цієї зими від холоду в Києві і в усій Росії?» (Там же).

Цезар Рівеллі також був приміщений в готелі «Червоний Київ» і констатував, що кімнати в ньому були такі голі, такі убогі, що в порівнянні з ними «келії ченців могли б здаватися пишними сальонами». Проснувся він від жахливого вибуху, що від нього ввесь готель затрусився. Але це не була большевицька міна, як думав Ф. Беллотті, Рівеллі встановив, що це були німці, що висаджували динамітом напівзруйновані большевицькими мінами будинки, щоб вони не падали на голови прохожих.

«В усякому разі залишається встановлений факт, що в Києві людина прокидається не від співу півнів, а від вибухів. А потім, коли хтось уже прокинеться, йому нема чим умитися. Води немає ні для якого вжитку! Але коли б вона й була, її не можна було б уживати: досвід цієї війни виказав, що воду можуть вороги використовувати для пізнішої пімсти в дуже різноманітні способи. Німецькі солдати, з наказу своєї команди в Україні, п'ють лише чай та пиво, що їм привозять із Німеччини.

«Сходжу на вулицю, де не так холодно, як у готелі. День похмурий, сумовитий; хмаринки брудними хустками лягають на некультивовані кущі громадських парків. По вулиці Леніна, що її німці вже перехрестили на вулицю Адольфа Гітлера, гуркотять німецькі машини, сіро-олив'яної барви. На деяких мурах ще видно плякати совєтської пропаганди, накази про мобілізацію, що прийшли з Москви в початку війни з Німеччиною, карикатури політичних діячів «капіталістичних» країн. Перед кінематографом якась обезголовлена статуя. З того, що залишається від пам'ятника, можна здогадуватися, що голова, мабуть, належала Сталінові, наступникові Івана Лютого та Петра Великого.

(Закінчення в наступному числі)

жави почали наперед заповіджену офензиву проти большевиків, ті моментально змінили свою постанову та зголосилися до переговорів знову.» Тоді осередні держави подали їм нові, гостріші умови. Між ними були такі: Територію Литви, Лотви та Фінляндії мають большевицькі війська сейчас опустити. Большевицькі війська мають також, і то негайно, опорожнити турецьку Анатолію.

Далі в точці 4-тій тої нової пропозиції, має «Россія» зобов'язатися заключити мировий договір з Українською Народньою Республікою.

І так крім 4-ьох осередніх держав, Українську Народню Республіку мусіли визнати також Польща та большевицька Росія, в границях позначених Берестейським договором з Україною, як незалежною та суверенною державою. Польщі признано було право евентуальної коректури холмської границі «в увзгляднені бажань граничного населення.»

Занотувати слід ще й той факт, що в січні, 1918 року, Англія і Франція увійшла була в офіціяльні зносини з Україною. Але згадані держави, задивлені у відновлення давньої Росії, у її колишніх границях, ті започатковані зносини потім зірвали. Все ж таки нав'язання тих політичних зносин наступило було на основі узнання України як незалежної держави, субстрат до чого дав був III універсал.

(Закінчення в наступному числі)

Іван Розгін

ЗНАЙОМТЕСЯ З НАШИМИ НАУКОВЦЯМИ

СТЕПАН РУДНИЦЬКИЙ

(1877 — 1938)

Степан Рудницький як вчений займає почесне місце в пантеоні творців української культури. Він вважається «вченим географом - синтетиком» бо він перший створив наукову географію України, що обіймає рівномірно різні ділянки географії і всі землі чи пак області України. Він перший дав точний нарис розміщення українців та схему політичної географії України. Він також написав перший і, здається, досі єдиний, якщо не вважати Е.У. за відповідник, підручник географії України чужою мовою (німецькою: «Украіне, Лянд унд Фольк» Віен, 1916, що ще й досі, хоч і застарілий, служить підставою знання чужинецького світу про географію України.

Подаємо короткий життєпис Ст. Рудницького.

— *** —

Народився Ст. Рудницький 3 грудня 1877 року в Перемишлі, але виховувався та навчався в початковій школі в Тарнополі. Середню освіту почав у Тарнополі, а закінчив у Львові в 1895 році. Походить Ст. Рудницький з інтеліґентної родини, батько його визначний педагог гімназіяльний учитель, у свій час визначався на культурному фронті Західної України. Про питому вагу родини Рудницьких свідчить ще такий факт, як виховання інших культурних діячів, відомого автора історичних повістей — Юрія Рудницького та піяністки і вчительки музики Софії Рудницької-Дністрянської.

Після гімназіяльної науки — Ст. Рудницький записався на філософічний факультет Львівського університету, відділ історії та географії. Студіював на протязі 1895-1899 років. Спочатку цікавився історією і працював у професорів: Мих. Грушевського, Фінкеля, Бальцера. Географією цікавився ще в гімназіяльні часи, але тому, що у Львівському університеті домінували тоді історичні науки та їх авторитети, — С. Рудницький вирішив завершувати освіту на основі історичних наук.

Завершивши вищу освіту, склавши дипломовий іспит на вчителя середніх шкіл, здобувши науковий ступінь д-ра філософії в 1900 році, Ст. Рудницький не пішов відразу на вчительську працю, а виїхав до Відня для спеціялізації в ділянці географії і півтора року студіював у таких славнозвісних на той час вчених географів як Пенк і Брюкнер. Повернувшись до Львова, він одружився і почав учителювати в гімназії у Львові та Тарнополі, в 1902-1903 рр., а від 12 IX. 1903 по 12 IX. 1908 р. вчителем у реальній гімназії у Львові. В цей же період почав здійснювати свій давній задум — здобувати офіційну кваліфікацію і становище в науковому світі уже як географ, почав науково працювати в географічній ділянці вже як самостійний вчений В 1908 році габілітувався, а потім ставши доцентом географії у Львівському університеті, присвятив себе цілком географічній науці. В січні 1914 року Ст. Рудницький був обраний членом кураторії Національного Музею у Львові. Дійсним членом НТШ, математично-природничо-лікарської Секції, він був обраний 25 березня 1901 року, отже, Перша Світова війна застала Ст. Рудницького уже як цілком зрілого вченого, що в НТШ, на той період найвищій науковій установі, займав одне з провідних наукових місць у науковій єрархії.

Під час війни жив у Відні, допомагаючи Союзові Визволення України та Українській Парляментарній Репрезентації своїм знанням та досвідом, лише короткі періоди перебував у Берліні та Ляйпціґу. В часи Визвольної боротьби Ст. Рудницький в роках 1918-1923 був експертом при Уряді Західної Области УНР, і як твердить проф. М. Дольницький, «з-під його пера вийшла не одна експертиза і не один меморіял, якими послуговувалася українська дипломатична служба чи то на Мировій Конференції в Парижі, чи перед урядами Антанти, чи опісля перед Лігою Націй в Женеві». [6]) В роках 1919-1920 Ст. Рудницький був обраний звичайним професором географії Українського Державного Університету в Кам'янці Подільському, де з великим успіхом провадив свою дисципліну і користувався пошаною професорського колективу та слухачів. Після припинення збройної боротьби, Ст. Рудницький опинився на еміґрації, спочатку у Відні, а від 1923 року в Чехословаччині. Тут бере участь в організації української науки в різноманітних формах. При організації Українського Вільного Університету ще у Відні стає деканом філософічного факультету, але головну увагу свою спрямовує на здійснення свого задуму — творення української модерної географічної науки. Перебуваючи на становищі звичайного професора географії в УВУ і читаючи курс загальної географії та ге-

ографії України, він гуртує біля себе гроно молодих учених, так в самій Празі, як і в інших країнах побуту українського народу. Один з його тодішніх учнів з Праги тепер знаходиться в США, а саме проф. Мирон Дольницький, що недавно написав низку нарисів про життя і наукову діяльність Ст. Рудницького. З Праги він брав участь у науковій роботі своїх послідовників в інших країнах, напр. в Закарпатті в товаристві «Просвіта» в Ужгороді, в НТШ у Львові, навіть підтримував інтенсивні зв'язки з наддніпрянськими ученими, які знаходилися в Києві та Кам'янці Подільському. Завдяки його ініціятиві, в Ужгороді, при «Просвіті» постав «Музей Просвіти» з природничим відділом, в якому знаходилася зібрана ним колекція мінералів. В Наукових Записках» «Просвіти», в томах I — XIV видрукував низку своїх наукових праць та науково-популярних нарисів з природознастав України. В Празі ж він написав свою знамениту двотомову працю «Основи землезнання України», що вийшла друком у Львові в 1924 році перший том, і в Ужгороді в 1926 році другий, та не менш важливу «Морфологічні краї Східної Европи», що була географією всіх суміжних з Україною країн.

Науковою активністю та організаційними здібностями Ст. Рудницький в Чехословаччині здобув собі загальне признання так серед українських учених, як і серед чеських, особливо вчених Карлового університету. Йому запропонували прийняти чеське громадянство і стати у цьому університеті професором географії Східної Европи. Ст. Рудницький відмовився від пропозиції і від принадної майбутности. Він волів статус еміґранта, вважати себе громадянином УНР, а ніж коштом зречення громадянства своєї Батьківщини — мати спокійне життя чеського вченого. Проте, і тодішній стан Ст. Рудницького не задовольняв його ні матеріяльно, ні морально. Він увесь час жалівся, як згадує проф. Дольницький, що він не має потрібних умов для наукової праці, щоб дати українській науці те, що повинен і міг би дати. Можливо, що маючи контакт з окремими українськими вченими на Батьківщині, він сподівався на зміну ситуації і на скорий поворот в Україну. І він таки повернувся, але це сталося так. В період відносного відродження українського національного життя, тобто у період розквіту діяльности «розстріляного відродження» УАН, а точніше уряд УРСР запросив його очолити Державний науково-дослідний інститут географії і картографії в Харкові. Ст. Рудницький пропозицію прийняв наприкінці 1926 року і незабаром виїхав в Україну. Спочатку були відповідні умови для його праці і Ст. Рудницький створив у системі УАН науково-дослідний Інститут за своїм пляном, підібрав відповідний штат співробітників, почав видавати Записки Інституту, встановив або точніше відновив контакт з західно-европейськими вченими, для чого навіть виїздив закордон на наукові з'їзди. Найголовніше, що він почав здійснювати свій давній намір: видавати кількатомову «Географію України». Скільки він устиг здійснити з цього видання? — невідомо. Проф. М. Дольницький стверджує, що десь коло 1928 року був уже виготовлений перший том цієї праці, присвячений «доказам географічної самостійности України в комплексі східно-европейських країв». Невідомо також, що він ще написав чи підготував до написання з суміжної з географією тематики. Натомість відомо, що все загинуло в 1934 році, коли після повалення М. Скрипника та початку Сталінсько-Постишевського терору, Ст, Рудницького було ув'язнено і після довготривалих тортур — заслано на Соловки. Усі наукові матеріяли конфісковано і, очевидно, знищено, а Інститут «реорганізовано». З праці С. Підгайного довідуємося, що в 1935 році Ст. Рудницького з Соловків вислано на іншу каторгу в напрямку Ухта-Печора-Воркута. Від того часу слід по ньому загублено. Так закінчив свій життьовий шлях Ст. Рудницький, якого найвищим щастям було служити українському народові, творити українські наукові вартості, розбудовувати «Українську географію» як науку про нашу Батьківщину, про нашу землю, її природні багатства та наш многострадальний народ. Про його спадщину, яку він залишив після себе для нас, буде мова в наступному розділі нашого нарису.

— *** —

Не всі наукові праці Степана Рудницького збереглися, багато загинуло в надрах НКВС, але найбільше разом з ним, як плекані і нездійснені ідеї, задуми, навіть готові пляни праці. Проте, українці в діяспорі шанують пам'ять Ст. Рудницького, хоч може не в такій мірі, на яку він аслужив. Починаючи з С. Підгайного, який згадав про нього в своїй справді епохальній праці «Українська інтеліґенція на Соловках», пізніше появилося кілька розвідок про життя та діяльність Ст. Рудницького, або про окремі географічні проблеми, що він їх у свій час підносив.

Найбільше спричинився до популяризації вчення Ст. Рудницького та його пам'яті член УВАН п. Л. Биковський. Він перевидав в 1943

р. найкращий твір Ст. Рудницького «Українська справа зі становища політичної географії», написавши солідний вступ, в якому подав бібліографічні відомості та огляд наукової діяльности автора. Цей вступ, або точніше передмову, він же в 1944 році видрукував окремою брошурою. Л. Биковський написав і видрукував в часописі «Сучасне Життя» в чч. 1 та 2 за 1956 рік цікавий нарис, доповнивши ще новішими матеріялами. Належну увагу приділила і приділяє науковій спадщині Ст. Рудницького ЕУ, що її редакцію, до речі сказавши, очолює один з учнів Рудницького проф. В. Кубійович. Віддав належну пошану своєму вчителеві і проф. М. Дольницький, написавши кілька нарисів у «Гомоні України» в 1959 р. та в «Записках НТШ» 1962 р. Всі ці матеріяли ми використовуємо для нашого нарису. Покійний проф. Г. Махів і автор цих рядків проектували організувати географічний інститут в системі УВАН, але задум не здійснено.

На протязі 1897-1930 рр. Ст. Рудницький видрукував біля 100 наукових, науково-популярних та газетних статтей на теми, пов'язані з історичними, географічними та геополітичними проблемами України. Першими його публікаціями були історичні розвідки про українську козаччину, козацько-польську війну в 1625 році, історію Хмельниччини тощо. Але згодом перейшов до стислої географії України, розробляючи не тільки фактичні географічні проблеми,, але й методологію предмету. Він же написав перші підручники з географії для середніх та вищих шкіл. Він перший дав конспект географії для всіх українських земель, що обіймає рівномірно різні ділянки географії України. Ст. Рудницький перший науково обґрунтував відомості про розміщення українців та подав ґрунтовний огляд політичної географії України. До того часу зовсім не існувало окремої географії України, навіть в найзагальнішому сенсі цього слова. Все, що було написане перед тим, являло собою безсистемне накопичення описового матеріялу — топографічного, геологічного, морфологічного, економічно - історичного, статистичного та ін., як напр., «Россія, полное описаніе нашего отечества», або різні «Труди» географічного товариства та товариства «Любителів природи». Небагато вартніших українських наукових матеріялів знаходимо в польських та австроугорських виданнях, тому вважають Ст. Рудницького не лише за піонера, а таки за справжнього творця української наукової географії.

До здійснення своєї ідеї створити наукову географію України, Ст. Рудницький прямував поступово, озброюючись сам і формулюючи свої ідеї та здобуті матеріяли у відповідні друковані форми: підручники, наукові розвідки тощо. Почав він з популярних підручників — «Коротка географія України», «Україна наш рідний край», і лише після того він перейшов до писання та видання своїх суто наукових видань, в яких зформулював наукову синтезу географії України. Здійснив він це у двох своїх головніших виданнях — «Украіне — Лянд унд Фольк», 1916 (пізніше вона вийшла також і англійською мовою) та «Основи землезнання України» (1924-1926).

Вивчаючи всі географічні явища на території України від тектонічних починаючи і антропологічними кінчаючи, він звернув увагу на проблему географічної кореляції України й Европи взагалі, а Східної Европи зокрема. Він перший спростував твердження, що Східня Европа ніби суцільний географічний простір, і науково довів, як каже проф. М. Дольницький, що «Східня Европа — це комплекс самостійних географічних одиниць, які різняться між собою всіма географічними чинниками — географічним походженням, геологічним минулим, тектонікою і морфологією кліматом, гідрологією, педологією, фіто- і зоогеографічними та антропогеографічними відносинами, і що між цими географічними одиницями Східньої Европи Україна, за Ст. Рудницьким, займає почесне місце, а саме: Україна — це південна над Чорним морем положена країна Східньої Европи й Азії, а разом з тим це переходова країна з Північно-Західньої Европи до Південної й Середземноморської Европи та Передньої Азії, а на півдні до Середньої, чи пак Західньої Европи. Цим він довів геополітичне значення та географічну самостійність України в комплексі Східньоевропейських країн. Наукову концепцію Ст. Рудницького підтримують такі европейські вчені як Пенк, Тукерман, Данеш, Бубнов, Архангельський та інші.

В своїй праці «Українська справа зі становища політичної географії (1923). Ст. Рудницький дав синтезу політичної географії України. Ця праця надзвичайно важлива для розуміння становища України в минулому, теперішньому і майбутньому. Вона базована на численні наукові джерела, тому свідчить про широкі знання і аспірації автора. Вона свідчить про обізнання автора із проблемами історичними, політичними, соціяльно-економічними — не лише України, а й цілого східньоевропейського обширу. В другому томі «Основ Землезнання України»

С. Рудницький подав «Антропогеографію України» (так цей том і затитулований), тобто історію розселення і поселення українського народу, теперішній стан посідання території та тенденції для експансивного поширення своєї території на майбутнє. Згадані дві праці являють собою багатющу скарбницю для сучасних і майбутніх вчених географів, економістів, політиків і навіть істориків, для студій і популяризації так самого вчення Ст. Рудницького, як для застосовання його висновків в практичній публіцистиці, політиці, навчанню тощо.

Сучасна соціологія вчить, що нація складається з трьох інтелектуальних чи психічних шарів — нижчої, середньої та вищої. Людські особи, що творять вищу верству, як правило є елітою суспільства, природно являються творцями матеріяльних та духових вартостей нації. Інші члени суспільства живуть наслідками творчої праці цієї вищої верстви. Окремі члени її не тільки творять матеріяльні і духові вартості, але й краще, аніж загал, розумово та інтуїтивно орієнтуються в сучасності. Вони у своїх теоретичних творах вірно передбачають події, живуть майбутнім, підтягають до свого рівня інші шари суспільства. Вони творять сучасну культуру, яка свідчить про рівень і стан сучасности нації. Ст. Рудницький належав до такої еліти як вчений, він синтезує українську наукову географію, або як він надзвичайно влучно назвав «Землезнання» як політик — він творить політичну географію, українську геополітику, а як геніяльний методолог — пов'язує всі українські проблеми із Східньою Европою та Західньою Азією. Справді, Ст. Рудницький як український географ перший і неперевершений. Він зробив те, що було дуже потрібне, якраз на часі, в період відновлення нашої політичної, економічної і духової незалежної державности під час творення наших найвищих наукових установ — спочатку НТШ, а пізніше УАН. Без нього та його наукових здобутків, в цих установах бракувало б того розгону, який набрало вивчення нашої Батьківщини зі становища іменно «Землезнання». Він якщо не очолив старших за себе природників, на чолі з П. Тутківським, то спрямував їх наукову діяльність на нові, більше певні шляхи.

Учень, що здійснює вчення Ст. Рудницького, проф. В. Кубійович, у своїх двох монументальних виданнях: «Атлас України й сумежних країв» — Львів, 1937 та «Географія України й сумежних країв» (1943) до певної міри сконденсував ідеї Ст. Рудницького, які знаходяться у великих книгосховищах США, Англії, Італії, Німеччини. Тому ми, знайомлячи ширше суспільство з Ст. Рудницьким та його вченням, разом з тим закликаємо до глибших студій його наукової спадщини, що складається з таких найголовніших наукових праць:

---

1. Знадоби до морфології сточища Дністра. Записки Математично-Природничо - Медичної Секції НТШ. Львів, 1905, 1907, 1913.
2. Verbreitung der Ukrainer. Wien, 1915
3. Ukraine, Land und Volk. Wien, 1916.
4. Die Laender Osteuropas. Wien, 1918.
5. Проблеми географії України. Записки Математично-Природничо - Медичної Секції НТШ. Львів, 1919.
6. Огляд національної території України. Берлін, 1923.
7. Українська справа зі становища політичної географії. Берлін, 1923.
8. Основи землезнання України. т. І, Львів, 1924. т. II, Ужгород, 1926.
9. Морфологічні краї Східньої Европи. Прага, 1926.
10. Beitraege zur Morphologie des Dnipro-Gebietes in der Ukraine. Zeitschrift der Gesellschaft fuer Erdkunde. Berlin, 1933.

Реферована література для цього нарису:

1. Л. Биковський. Передмова до праці Ст. Рудницького «Україна зі становища політичної географії. Друге циклостилеве видання. Варшава, 1943. Український Чорноморський Інститут, вид. ч. 18.
2. Л. Биковський. Степан Рудницький. Бібліографічні матеріяли. Варшава, 1944.
3. Л. Биковський. Пам'яті Ст. Рудницького. «Сучасне Життя». чч. 1-2, Клівленд, 1956.
4. Л. Биковський. Пам'яті Ст. Рудницького. «Краківські Вісті». ч. 111, 1942.
5. М. Дольницький. Проф. Ст. Рудницький — вчений і педагог. «Гомін України», чч. 10, 11, 12, 13, 1959.

М. Дольницький. Український вчений-географ професор д-р Степан Рудницький. Записки Наукового Товариства ім. Шевченка т. CIXXIII Париж-Чікаго, 1962, ст. 333-354.

Ганна **Черінь**

ЯКА ЯБЛУНЯ, ТАКІ Й ЯБЛУКА

Українське еміґраційне суспільство уявляється мені часом гарною, ще домашнього полотна скатертиною, дбайливо вишитою тутешніми нитками, традиційним, але змодернізованим і пристосованим до даних умов взірцем. Ту скатертину, немов загребущі руки, в усі боки тягнуть різні проблеми: партійні суперечки, територіяльні забобони, титуломанія, пасивність, заздрощі, недоцінювання свого і поклоніння чужому — і безліч іншого — одним словом, все те, що не дало колись Хмельницькому й Мазепі довести діло до кінця і що нас ЗРОБИЛО БЕЗДЕРЖАВНИМИ. На кожну нитку є проблема, і тільки тому ще скатерина не порвалась, що волокно міцне, а сіпання в різні боки дає своєрідний балянс.

Одна з найпекучіших проблем — наше майбутнє, цебто, діти. На них ми, на своїх і на чужих, нарікаємо без кінця: вони асимілюються, надмірно захоплюються показовими ознаками модерного суспільства, липнуть до телевізора, жують ґуму, а головне — не хочуть вчитися української мови. Є сім'ї, в яких діти навіть не вміють говорити по-українськи: або не навчилися, або розучилися, — і батьки «мусять» з ними «говорити» каліченою макаронічною говіркою, яку було б соромно назвати українською мовою. Така мова викликає зневажливі коментарі з боку дітей, і вони відповідають батькам радше зовсім по-англійськи. Батьки б'ють тривогу і кличуть на допомогу школу, церкву і пресові органи.

Задумаймося над розвитком цивілізованого людства: як дійшла людина від дикого стану печерних часів до винаходу атомових двигунів? Від найпростіших винаходів, як наприклад, голка чи колесо, шляхом передавань знання із покоління в покоління, людина дійшла до вершин сучасної науки і техніки, і це далеко не кінець. Кожна нова ґенерація, коли брати пересічно, знала багато більше, ніж попередня, і це було не тільки механічне накопичення знань, а й удосконалення людського мозку, інтелектуальна еволюція людини. Отже теоретично кажучи, кожне нове покоління переходить на вищий щабель розвитку, або, просто висловлюючись, діти розумніші від батьків. Практично бувають речі зворотного порядку, але це залежить від цілого ряду ще не досліджених причин.

Навіть кожний батько інстинктовно і свідомо бажає, щоб дитина його переросла, була здібніша, вдатніша, вродливіша, багатша і успішніша від нього; для цього батьки стараються дати дитині якнайкращі умови для розвитку, освіти й виховання. Це роблять і українські батьки в країнах Америки та інших землях нового поселення. Приїхавши на нові землі без знання чужої мови, часто не маючи змоги знайти посаду, яку мали в своїй країні, українські батьки стали тимчасово або й на стало на нижчий щабель, таким чином, віддалившись від своїх дітей до рівня покоління своїх батьків, цебто, у відношенні до дітей, до рівня їх дідів. Доводилось утримувати сім'ю, а не дбати про свій перевишкіл. Самоосвіта — дуже добра річ, але й для неї часто не вистачає часу або й сил. Та й здібності не у всіх однакові, особливо, коли промине перша молодість.

Українські ж діти опинилися на доброму ґрунті. Батьки їм більше присвячують часу і уваги, ніж пересічні американські батьки, що дбають багато про свої власні розваги. Завдяки роботящій, серйозній і трохи суворій атмосфері вдома, українські діти завзятіше від американських беруться до науки і, як правило, ідуть в перших лавах. Вони приносять додому гарні оцінки, і їм впадає в очі, що батьки не знають багатьох речей, яких навчають в школі. Їм ще не доходить до свідомости, що коли вони виростуть, то теж, набираючи нових знань і досвіду, вони забудуть добру частку шкільної науки. Спочатку їх дивує, що мама чи тато не знають хемічних формул чи не можуть скласти досить простої англійської фрази, а потім в них з'являється почуття зневаги, особливо, коли батьки не вміють себе відстояти. Деякі діти вже змалку стали офіційними «дольмечерами» своєї сім'ї і відчули себе дуже поважними особами. На батьків вони починають дивитися згори, в крайніх випадках навіть соромлячись їх «простоти». Навчити таку «панську» дитину української мови, а ще більше — любови до України — досить важко. На прикладі своїх батьків, дитина буде асоціювати Україну з чимсь відсталим, неповноцінним, до чого не варт признаватись. Благання батьків говорити по-українськи така дитина в одне вухо впускає. а в друге випускає...

Як же розв'язати таку проблему?

Відовідь: якщо хочеш добрих яблук, будь доброю яблунею. Коли та яблуня запущена, в бур'яні, не підлита, не підрізана охайно, то добрих овочів на ній не сподівайсь. Якщо батьки хочуть, щоб їх діти любили Україну і укра-

їнську мову, вони мусять це самі любити так міцно, щоб їм вони були вищі і миліші від чужих благ. Україна в хаті і поза хатою мусить бути свята. Коли людина в хаті — українець, а між чужими Бог його знає хто, такими виростуть і її діти. Вони вживатимуть української мови, щоб попросити в мами їсти, а в батька грошей на кіно, але на людях будуть до своїх же батьків, не кажучи про інших, говорити по-англійськи. Якщо батьки не читають українських книг і газет, то не читатиме їх і дитина... Якщо батьки, замість піти на національне свято, лишаються при телевізорі, то і їхня дитина не вросте в українську громаду. Коли батьки, замість підтримки громадської ініціятиви, сидять в хаті і лають всіх, хто прикладає сил до громадської праці, наших громадських діячів і пресу, то дитина, слухаючи, робить висновок, що нічого доброго у нас нема. Там, де «українськість» виявляється тільки в примітивній говірці для хатнього ужитку, дитина не буде гордою за свою мову, не відчує її величі.

Натомість сім'ї українських ентузіястів, інтелігенції в повнім розумінні цього слова, а не лише за званням, часом і не базованим на справжній освіті, не мають мороки з вихованням своїх дітей. Як мама, так і підростаюча донька беруть участь у всіх імпрезах чи то на сцені, чи при буфеті, чи розповсюдженням квитків. До речі, одним із кращих засобів заохочення молоді до українського слова являються вистави. З власної практики я знаю, що вивчення ролі для п'єси було тим критичним моментом, коли лід зрушив, і дитина, що до десяти літ не знала ще й української абетки, за які три тижні навчилась плинно читати і навіть писати.

Там, де українська мова займає в родині повноцінне місце, де нею говорять не тільки про їду чи купівлю різних речей, а й обговорюють проблеми суспільного, мистецького, політичного життя як України так і сучасного людства в цілому світі — там дитина ставиться до своїх батьків, і до їх мови з любов'ю й пошаною. Навіть якщо шкільна праця і молодечі зайняття не дають змоги опанувати українську мову так досконало, як англійську, в свідомості такої дитини ця мова стоїть не тільки нарівні, а й вище мови країни нового поселення, ніби, прозаїчно порівнюючи, недільні спеціяльні ласощі в порівнянні з щоденною стравою.

Звичайно ж, для підтримки української мови на висоті, українська людина мусить робити неабиякі зусилля: відірвані від рідної землі, що завжди являється джерелом мови, ми наражені на небезпеку втрати нашого словарного запасу, збідніння образних виразів, відриву від культурних новин. Тому то треба підтримувати і цінувати муравлину, понаднормову, героїчну роботу українських вчителів, пластових керівників і письменників, особливо, письменників дитячих. Ці люди мають багатий мовний скарб, і, позичаючи його інншим, вони збагачуються самі і збагачують інших. От тільки треба дати до цього банку свої невеличкі вклади, перш за все, зрозумінням і моральною підтримкою, фінансово, виявивши це навіть не в пожертвах, а просто купуючи своїй дитині українські книжки й журнали так, як купуєте їм хліб, бо це і є їхній духовий хліб.

А як же мусить український письменник на еміґрації писати для маленьких українців? Чи мусить він, враховуючи їх недостатні мовні знання, давати їм лише мінімум, свідомо обрізуючи свої творчі крила, знижуючи свій лет, беручи у вужчі рямці широкі образи? Багато мовних і літературних редакторів саме такої думки! Ну і що б з цього вийшло?

Звичайно, можна описати зиму так:

«Взимку дуже холодно. Іде сніг.
На деревах нема листя. Птахи не співають. Сніг холодний і білий.»

Для дитини з мінімальним запасом українських слів такі рядки, звичайно, будуть багато більше зрозумілі, аніж прекрасне:

Зимонько-Снігурочко,
Наша білогрудочко...

Але візьмімо зошит 10-річного учня американської школи і гляньмо, що вони вчать. Там ви побачите такі слова, як «інтелігенція», «ідеї», «заперечення», «сила волі», «храм» (не тільки «церква») «забезпечення» ітд., що й не всі дорослі американці знають. І тричі на тиждень діти мусять написати може із 50 синонімів на складні, абстрактні слова. І коли ми з нормами розвиненої англійської мови співставимо свої спрощені стандарти, виходить дуже невигідне для нашої мови порівняння. В дитини може створитись враження, що українська мова не має складних слів, так званих тут «big words», не має синонімів, а натомість складається з яких пари сотень слів хатнього вжитку...

А прислухайтесь до викладів іноземних секцій в Америці: перші кілька лекцій проходять легенько, спочатку тільки літери, потім пара лекцій із простими словами, а далі експрес набирає такої швидкости, що треба добре пильнувати, щоб не лишитися позаду... і дорослим, і дітям в модерній школі дається добра пайка науки. Не всі здатні її засвоїти, але всі відчувають силу і глибину науки, зокрема мови. Так

треба підходити і до справи вивчення української мови, а не інакше.

Але як же вживати важких слів, коли діти їх не розуміють? Пояснювати їх. **Вживати їх.** Якщо дитина завчила англійське слово «елефант» (всі трирічні малята здатні його вивчити), то завчить вона і українські слова такі, як «тополя», «снігуронька», «визволення» і «самостійність». Це наші «біґ вордс», і не треба їх виводити з ужитку. Треба тільки батькам і вчителям уміти настояти на своїм, треба самим високо тримати свої стандарти і не дати дитині нагоди думати, що вони нижчі, ніж у інших народів. І ще одне — батьки теж МУСЯТЬ «ЧУЖОГО НАУЧАТИСЬ». Англійську чи іншу чужу мову вони теж мусять вивчити, хоч декому це коштувало б певних зусиль і відмови від гри в карти з сусідами. Дитина швидше вивчить українську мову від батька, який вивчив англійську мову, аніж від того батька, що не може або не схоче її вивчити. «Як ти не хочеш, то й я не хочу», — думає дитина, для якої мова країни, в якій вона живе, приємна і «своя». Але «знання» англійської мови «геф напів», коли замість мови твориться жалюгідна і навіть не смішна мішанина «кар», «порчів», «гавзів», «айсбакс», «басів і босів», не покращує, а нищівно погіршує справу.

Такою мовою не можна говорити і не можна дозволяти говорити дітям. Треба не допускати таких речей і терпеливо перепитувати дитину: «А як це буде по-українськи?» Часом, на перший погляд, ніби немає відповідного слова, бо ми вже чимало забули, тай із Батьківщини виїхали вже 15 чи більше років тому, і багатьох речей тоді або не було вдома, або й не існувало взагалі. Якби ми були в своїй державі, спеціяльна мовна комісія виробила б еквіваленти на кожне нове поняття... Але і поза Україною наші мовники й письменники працюють, ми маємо ряд добрих словників, підручників, і мовні проблеми раз-у-раз обговорюються на конференціях та у пресі. Подумавши, кожну «айсбаксу» можна перекласти задовільним терміном: «холодильник» чи «холодник», чи «льодівниця», в кожнім разі, не «айсбакса» або «фріджер».

Іще одне: научаючи свою дитину української мови, нехай батьки задумаються: **для чого** вони це роблять? Чи лише для того, щоб з ними в хаті говорити, щоб їх цілком не відцуралися? Чи тому, що їх батьки не можуть задовільно володіти мовою англійською? Чи може із «старокрайських» сентиментів? Чи для ІДЕЇ ЗДОБУТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ! Сама форма не має такого значення, як зміст, ідея, і мені здається, що більш варті для України ті, що, народившись поза межами України, не навчились своєї мови, а проте обстоюють українську справу мовою чужою, аніж ті, які, силоміць навчені батьками, лиш нехотя коротко відповідають, як до них вдома говорять батьки, але в товаристві ніхто й не знає, що вони українського роду. В родині, де «головою родини» являється великорозумний «перекладач», українська мова не стане на висоті державної мови. Тільки там, де українська ідея займає чільне місце, де кожне слово дзвенить любов'ю до рідного краю, українська мова знайде свій розквіт, многогранність, доцільність і силу.

Денис Квітковський-Квітка

МОЇ МІРКУВАННЯ

ДЕЩО З УКРАЇНСЬКОГО ВАВИЛОНУ

Не треба, а якщо треба — то якої?...

Мені видається, що є на часі й на місці занотувати з історії і для історії такі факти:

а) **Петро Валуєв** (1814-90), московський міністер внутрішніх справ (1861-68) став «славний» в українській історії тим, що дня 20. 7. 1863 випустив був таємний циркуляр проти українського друкованого слова, мотивуючи свою заборону м. ін. такими словами: «... більшість малоросів самі вельми ґрунтовно доводять, що ніякої малоросійської мови не було, нема й бути не може і що наріччя їх, вживане простолюддям, є та сама російська мова, тільки зіпсована впливом на неї Польщі...».

Всі знають сьогодні, що теорія Валуєва була фальшива, що його і його білих та червоних наслідників поліція була безсила, й що життя та духова сила української нації виявила себе непереможною, вічною.

б) **Дня 29-го грудня 1964** року, український щоденник «Свобода», що виходить у місті Джерзі Сіті, стейт Нью-Джерзі, ЗДА, в числі 242 помістив текст пресової конференції ВПреосв. Кир Амврозія Сенишина, Архиєпис-

копа і Митрополита Українців Католиків ЗДА, що відбулася у Філядельфії, дня 26-го грудня 1964 р. Мені видається, що ця конференція має історичне значення, тому я також для історії зафіксую на цьому місці один дослівний запит і відповідь на нього:

«**Запит:** Високопреосвященніший Владико, під цю пору стала актуальною справа розговірної мови в Божественній Літургії. Ви свого часу видавали цінний журнал «Ковчег», у якому українською і англійською мовами поміщували статті про Божественну Літургію і літургічні справи. Тепер цікаво нам знати, який Ваш погляд на розговірну мову в нашій Божественній Літургії?

Відповідь: Передусім хочу знати, про яку розговірну мову Вам йдеться? Бо багато американських єпископів побачили, що в ЗДА розговірною мовою є не тільки англійська мова, але й мови інших національностей, які не асимілювалися впродовж довгих років, хоч є добрими американськими громадянами. Як тільки введено розговірну мову у Божественну Літургію латинського обряду, то такі національності, як словаки, поляки, французи, еспанці, італійці, мадяри й інші почали домагатись в Божественній Літургії мови своїх батьків. Отже, про яку розговірну мову йдеться у нашій Божественній Літургії, та якої мови бажали б собі наші вірні?

Щоб довідатися, якої мови бажають собі наші вірні у Філядельфійській Архиєпархії, пляную звернутись до них анкетним листком, в якому мають дати свою відповідь. Це не буде ніякий плебісцит, ані голосування, а інформація для Митрополичого Ординаріяту, щоб не накинути їм мови такої, якої вони собі не бажають.

При вирішуванні справи розговірної мови в Богослужбах, не можемо йти насліпо за іншими католиками латинського обряду, які є автохтонами своїх країв та мають природну базу до задержання своєї матірньої мови в майбутньому. Проте й вони натрапляють на поважні труднощі з уведенням англійської мови. Деякі Єпископи задержали дотеперішню літургічну мову й не плянують заводити іншої мови, щоб не впроваджувати замішання між вірними.

Ми, українці, дякуймо Богові за те, що маємо свій окремішний обряд й окрему від інших католиків латинського обряду мову в наших церковних Богослужбах. Якщо наші вірні з любов'ю і пошаною будуть зберігати Візантійсько-український Обряд, то він збереже їх від асиміляції. При цьому треба розрізнити асиміляцію від американізації. Добрим американцем повинен бути кожний українець, що прибув до З'єдинених Держав, але ніякий українець з американським горожанством не повинен асимілюватися з іншими національностями, тобто, позбуватись української національної свідомости, свого обряду, своєї Церкви та розгублюватися серед інших національностей. Нашому обрядові завдячуємо те, що в ЗДА маємо свої церкви і священиків, свої єпархії і єпископів та митрополитів. Ця окремішність обряду й мови у Богослужбах зберегла нас від заливу інших національностей. З цього слідує, що нам треба далі плекати любов до католицької Церкви в українськім обряді. Цей наш обряд викликав велике враження на всіх Соборових Отців. Латинники перебрали навіть деякі молитви з нашої божественної Літургії, напр., співлітургізовання кількох священиків при одному престолі. А на третій сесії Другого Вселенського Ватиканського Собору Св. Отець Павло 6 служив Божественну Літурґію, до якої співлітургізували 24 єпископів з різних країн світу.

Наших вірних збереже при Церкві не сама розговірна мова, а знання нашого чудового обряду та розуміння символіки Богослужб, що причиниться до поглиблення віри і збільшення набожности. А щоб розуміти літургічну мову нашої Божественної Літургії, **треба вивчити 400** слів, а це не така важка процедура. Про це повинні подбати священики й учителі у парохіяльних школах, як цілоденних, так і вечірніх чи суботніх.

Досвід виявив, що розговірна мова, яку впроваджено у деяких єпархіях вже давніше, не задержала вірних при своїй Церкві, бо там не було належного розуміння обряду й любови до нього. Зате пригадується мені, як 1958 року відбувалась українська проща до Люрду з усіх усюдів українського поселення, під проводом Високопреосвященного Архиєпископа Кир Івана Бучка. Там прибули паломники зі своїми дітьми, які між собою вже говорили розговірною мовою тих країн, з яких прибули, але на Божественній Літургії відповідали на кожне моління літургізуючих Владик спільно, без ніяких попередніх проб. Отже мова наших літургійних книг була для них тим об'єднуючим чинником, який лучив усіх українців католиків в одну сім'ю, хоч прибули з різних країн світу.

Якщо йдеться про мій погляд на розговірну мову в нашій Божественній Літургії, то скажу, що він такий самий, як погляд Святої Матері Церкви, яка промовляє і навчає своїх дітей такою мовою, якою вони розуміють. Тому, якщо деяким нашим вірним нашого обряду буде по-

трібно розговірної мови в Богослужбах, то ми про це подбаємо».

Отож Валуєв твердив, що «ніякої малоросійської» мови не було, нема й бути не може» — і він гірко помилився. ВПРЕОСВ. Кир Амврозій Сенишин радить нам «вивчити тільки 400 слів (літургічної мови), а це не така важка процедура» й тоді українська стане зайвою...

в) **Дня 30-го грудня 1964** року та ж «Свобода» принесла вістку, взяту з тижневика «Поступ» з 27-го грудня 1964 року, в якій читаємо, що «український католицький митрополит Канади Кир Максим Германюк виголосив на спеціяльне запрошення Комітету Українців Канади у п'ятницю 18 грудня ц. р. доповідь на тему «Церква в сьогоднішньому світі у світлі II - го Ватиканського Вселенського Собору». В справі мови дослівно написано так: «Щодо живої мови в Богослуженнях, то Митрополит виразно і недвозначно заявив: «Я вважаю, що живою мовою в наших усіх Богослуженнях має бути жива українська мова. Ця українська мова має бути уживана не тільки при уділюванню Святих Тайн, але теж у цілій Службі Божій. Церковнословянської мови тепер майже ніхто не розуміє і в жодних школах (крім Духовних Семінарій) цієї мови не вчать. Я заявляю ясно тут раз на все, що я є тільки за українською мовою. Жива українська мова — це є ми, це віддих нашого серця. Вона має бути нашим об'єднуючим чинником тут у вільному світі і з нашим материком».

Чи це не говорить сам Бог устами Митрополита Германюка? Тому в цих словах криється вічна правда безсмертної України.

***

«Свобода» — ця сама «Свобода», що святим гнівом і **оправдано** критикувала поведінку панів «клюбу круглого стола» за те, що ці не допустили її кореспондента на зустріч із діячами культури з підсовєтської України» дня 30-го листопада 1964 (див. «Свобода» ч. 225 від 3-го грудня 1964 р.) і взагалі ця сама «Свобода», що забирає становище до майже всіх явищ нашого національного життя, дома і на еміґрації, не зайняла становища до Пресової Конференції ВПРЕОСВ. Кир Амврозія Сенишина. Чому?

Церква, особливо національна церква — а наші церкви є національними — є дуже важливою частиною нашого національного життя. Тому становище Церкви, особливо тоді, коли це становище висловлюють найвищі церковні достойники, повинно бути предметом нашої пильної уваги. «Свобода», що **намагається** бути речником української національної думки, повинна займати становище до всіх, включно з церковними, проблем нашого життя. Позитивне становище, якщо вона поділяє висловлені погляд і думку, або критичне, якщо вона не годиться з зайнятими позиціями. Річева, достойна, гідна критика не є ніколи образою чи блюзнірством. Ніяких «табу», якщо ми дійсно хочемо бути здоровою, життєвою й певною свого історичного призначення нацією.

Чому тоді «Свобода» мовчить в справі «розговірної мови» так як її розуміє ВПреосв. Кир Амврозій Сенишин, Архиєпископ і Митрополит українців католиків в ЗДА?

Я і сотки та тисячі таких, як я, читачів і передплатників «Свободи» маємо право знати «опінію» нашого денника на таку преважливу тему. Яка ця думка? Елементарні засади етики диктують, що якщо хтось хоче керувати громадською думкою чесно й совісно, то він мусить займати становище до всіх проявів нашого громадського життя, а не до деяких тільки! Чи не так, Пане Редакторе?

«Українське Різдво»

«Юкрейніян Кристмес! Кловзд тудей»

«Українське Різдво! Сьогодні закрито». Вже від років такий напис, великими буквами, наліплений на дверях крамниці пана **Івана Журківського** в Гемтремку (частина великого Детройту), пригадує своїм і чужим — особливо чужим! —, що в світі є такий народ, що зветься українцями і що цей народ має християнську віру, тільки його свята обчислюються за іншим, Юліянським, календарем і тому припадають вони не в той самий день, що свята, які обчисляються за іншим, григоріянським, календарем. Дехто подумає: Ну, і що? Яке значення мав якийсь там напис на дверях якоїсь там незамітної крамниці, в маленькому містечку біля Детройту?! Але уявіть собі на хвилину таке явище: В день українських свят Різдва Христового, Нового Року й Великодня знаки з написом: **«Українське Різдво» чи «Український Великдень» — закрито»** появляються (в мовах країни, де таке підприємство находиться), — на дверях всіх крамниць, усіх підприємств, усіх бюр, всіх лікарських, адвокатських чи інших канцелярій, власниками яких є українці, і то в усіх країнах українського поселення — на всіх континентах! Ми не маємо, на жаль, статистичних даних про число таких підприємств, але знаємо, що є грубі тисячі. Перечисліть тільки, скільки є наших підприємств — промислових, купецьких, фінансових, професійних тощо — в таких більших осередках українського поселен-

ня, як Нью-Йорк, Чікаґо, Детройт, Філядельфія в ЗДА; чи Торонто, Монтреал, Вінніпеґ у Канаді!

Мені видається, що така одностайна, гідна, відважна, а водночас така скромна, безкоштовна й не видна на перший погляд пропаганда зробила б більше розголосу українській справі, як тонни газетного паперу, списані найбільш патріотичними фразами. Бо пригадка «Українське Різдво», «Український Новий Рік» чи «Український Великдень» зроджувала б у прохожих питання: Хто це такі українці? Чому їх свята не припадають разом із святами інших християн? Що таке і де положена Україна? Що вони шукають чи роблять в Америці, коли мають багату країну в Европі? і так далі.

Така маніфестація нашої українськости випростувала б не одному з нас хребет. Ми зрозуміли б тоді також гасло, що в «єдності сила». Ми позбулися б може нашого дивного комплексу меншевартости: **вихвалюючи себе** «між с**ими**, мовляв «ми **найбільша, найславніша, найвідважніша»** тощо нація в світі, й гнучи в той самий час спину перед чужими, **допасовуючися** до інших з усім, від наших імен і прізвищ починаючи та на національно-культурних і релігійних віками освячених традиціях, звичаях, побуті кінчаючи.

Мені крок пана Івана Журківського дуже заімпонував, тому я рішився і на дверях адвокатської канцелярії вже на наступне Різдво поставити вивіску в англійській мові: «Українське Різдво. Закрито». Якщо таких буде більше, то мабуть і ті, що вже прийняли латинський календар і допасувалися до інших, — з пошани й християнської любови до недопасованих братів виставлять такі самі знаки й ми таки осягнемо свого. Якщо урядові чинники замикають публічні школи в Нью-Йорку з пошани до річних жидівських свят, то як виглядало б, коли б одна частина українців не шанувала другої!? Ми ж одна нація! Факт, що деякі наші фінансові (і не фінансові також) установи торгували в день відкриття пам'ятника Шевченкові у Вашінґтоні й те, що деякі, які допасувалися, справляють гучні забави з танцями й «добірними буфетами» в той час, коли величезна більшість недопасованих братів і сестер їх ще перебувають у глибокому пості — то це тільки малі «недогляди» й вони скоро щезнуть. Ми ж, повторюю, повновартісна нація, і якщо на хвилину навіть забулися, то в майбутньому цього більше не повториться...

Ми не лишимо самого пана Івана Журківського з його маленькою крамницею в Гемтремку (Детройт). Один за всіх, всі за одного!

Чи дійсно «совєтські поети», пане Полтава?

Їдучи автом, я зачув по радіо пояснення коментатора, а потім спів з невідомої мені оперети про «маленького мальчика» і «маленькую девушку», які «гуляли» по цілій Росії... від Москви до Ростова, а з Ростова до Києва...». «Большая Росія», подумав я, яку, за словами одного московського поета, аршином не змірити, тому в неї треба вірити... І я рівночасно пригадав собі, що ця «Росія», що сягає «від Москви до Ростова, а з Ростова до Києва» намагається тепер підтягнути цю «Росію» під нове поняття, нову назву «совєтський».

Колись московський цар замінив назву Московії на Росію й у цей спосіб «леґально», «законно» проголосив себе прямим наслідником князів київської Руси й самої Руси, і так «законно» спершу «об'єднався» і пізніше «приєднав» до Московії цілу Київську Русь і дав їм «спільну» назву «Росія». Щоб «зацитькати» непоправних українських істориків, московські «історики» видумали для нас назву «малоросів».

Ми не полюбили цієї «нової» назви — й наші учені відкрили в наших учених книгах, що ми називали себе в бігу історії не тільки «русинами», а державу свою «Русь», але й «українцями», а край українців — «Україною». І так «постала» Україна, українець, український. Росія не любила цього. Нова назва носила в собі небезпеку «сепарації», щонайменше сумніву в «єдність» Росії. Тому білі царі забороняли офіційне вживання української мови й назви Україна.

Але не могли заборонити цього червоні царі, бо, поперше, вони визнали Україну вільною, суверенною державою, і хоч включили її в «Совєтський Союз», то все ж таки дали їй конституційне право «добровільного» виходу; сам Ленін, а пізніше навіть Сталін «українізували» Україну; а на кінець, заборона вживання терміну для нашого означення «Україна», «українець» було б не по демократичному, а відомо, що Совєтський Союз є «найбільш демократичною демократією в світі»...

Тому червоні царі рішилися поступати по-демократичному. Раз Україна й інші «неросійські» республіки «добровільно» створили Совєтський Союз, то чому ж тоді принаймні народи, що творять цей «союз», не мали б називати себе «совєтським народом»?! Геть з назвами український, білоруський, грузинський, латвійський, тощо, ба навіть російський — і «дайош» одну назву для всіх народів СССР — «совєтський». Щоб зміст був добрий, а форма не

важна. От білі царі замінили назву «Московія» на «Росія»! І що сталося? Сталося чудо: Московія, з її столицею в Москві, і під новою назвою залишилася й надалі тим самим московським народом ще й з тим великим додатком, що так московський народ, як і чужинний світ **повірили** й далися **«науково»** переконати, що чистокровним **«російським** народом» є вже не тільки москалі, в їх етнографічних границях, але й українці (колись малороси), білоруси, киргізи, вірменці, грузини тощо...

Якщо таке чудо вдалося білим царям, то чому не має воно вдатися червоним, з тим додатком, що під назву «совєтський» можна буде включити вже не тільки бувший «російський народ», але й литовський, естонський, лотиський, а згодом може і польський, румунський, болгарський, чеський тощо?! — Важливе, щоб зміст був той самий, щоб «матушка Москва» могла й мала «законне» право всі ці народи, під збірною назвою «совєтський», пригорнути, як квочка, під свої крила й назвати їх своїми законними дітьми...

Не гадаю, що така історія й практика є в нашому інтересі, якщо ми хочемо остатися «вільною, самостійною, суверенною, ні від кого незалежною державою українського народу». Бо, як бачимо з цієї «совєтської» практики, то мовою «совєтського» народу має бути московська мова, столицею цієї «совєтської» держави має бути Москва, його історією — історія Московії — Росії, культурою — культура тієї ж «матушки Росії» і т. д. Іншими словами, назва «совєтський» мала б замінити назву «руський» тільки формально, бо зміст має залишитися московський, так само як зміна назви з «Московії» на «Росію» не змінила московського змісту того північного народу з його месіяністичними мріями.

Я мав враження, що ми відкинули гасло чи назву «Совєти» й «совєтський» щонайменше у відношенні до окреслення українського народу. Ми часом вживаємо терміну «підсовєтська Україна», але завжди називали Україну — Україною, українців — українцями й український — українським. Бо підводячи Україну чи українців під загальний термін «совєтський», ми свідомо граємо гру Москви, яка **за всяку ціну й усякими способами й засобами намагається затерти, вбити всякі ознаки окремішности українського народу.**

Але так не є. В українській пресі чимраз більше появляється поняття «совєтський» для означення «український». Ось один тільки приклад. Вибираю цей приклад тому, що появився він у «Свободі», яка проповідує непорочну чистоту в наших стосунках із українцями з «підсовєтської» України, і тому що вжив цього терміну один «із еміґрантських творців, українських поетів», як читаємо в «Свободі», та тому, що цей «еміґрантський творець» принаймні сам зачислює себе до найсвідоміших політичних і культурних діячів української еміґрації. Мова йде про п. Леоніда Полтаву й його статтю п. н. «Політичний Вечір Літературного Слова», що була надрукована в деннику «Свобода», ч. 1, з датою 2-го січня 1965 р.

Критикуючи впорядчиків «політичного вечора літературного» «Слово» за те, м. ін., що вони замало часу присвятили еміґрантським українським письменникам, драматургам, критикам, п. Л. Полтава дослівно пише: «... значну частину літературного вечора екзильного «Слова» зайняли **совєтські поети** (підкреслення моє — Д. К.): Є. Гуцало, І. Драч, Ліна Костенко В. Коротич, М. Вінграновський...». І на кінець: «Досить подумати, щоб підсовєтським громадянам написала Київська «Літературна Україна», що в Нью-Йорку відбувся літературний вечір об'єднання українських письменників за кордоном «Слово», на якому співали пісні **совєтських композиторів,** читали вірші **совєтських поетів** (підкреслення моє) і, врешті-решт, сатиричними поемами висміювали «українських буржуазних націоналістів»...

Я напевно розумію п-а Леоніда Полтаву й співчуваю йому. Бож уявіть собі: ви вже місяцями наперед викликаєте найкращу музу до вашого поетичного столика, заставляєте її написати блискучу журливо-патрітичну поезію, деклямуєте цю поезію перед дзеркалом. Ваша душа перетворюється в саму божественну пісню; приходите на літературний вечір, оглядаєте масу, зложену з щонайменше 500 людей, бачите себе на естраді, деклямуючи найкращий твір вашого життя й у хвилині, коли вас — у вашій уяві, очевидно — 500 українських людей заливають буревійними оплесками подяки й признання — ото ж якраз у тій хвилині ви опритомнюєте й здаєте собі справу з того, що на ваш виступ навіть часу не стало... Ваш час і вашу славу з'їли «совєтські поети»...

І якраз на цьому місці я перестав розуміти п-а Полтаву. «Совєтські поети»; «совєтські композитори». Що це за нація, що за нарід, яке плем'я? Він подає деякі імена цих «совєтських поетів», як, наприклад, Є. Гуцало, І. Драч, Ліна Костенко тощо, але й цього замало, бо відки. де, з якого джерела може пересічний читач на еміґрації довідатися, чи повищі поети є у-

країнцями, москалями, білорусами чи якоїсь іншої національности. «Советська» література не є доступною багатьом. Але навіть якщо б джерела інформації були доступніші, то де, в якій енциклопедії, в якому словнику, чи в якій історії можливо довідатись про «советську» націю? Правда, в неукраїнській публіцистиці, особливо в пресі, можливо часто читати про таку чи таку то «советську» людину, але для цих неукраїнців поняття «советський» є синонімом для поняття «руський», так як Советський Союз чи Советська Росія є синонімом для Росії взагалі. Але ми таких річей не допускаємося й навіть часто намагаємося почути чужинців щодо правильности й неправильности поодиноких термінів для означених певних річей.

Якщо під терміном «советські поети» в цьому випадку п. Л. Полтава розумів українських підсоветських поетів, то він зробив кривду і цим поетам і нам взагалі, а водночас зробив прислугу Москві, яка готова кожному причепити медалю Леніна за зміну терміну «український» на «советський». Вживаючи терміну «советські» для поетів з рідних земель, п. Полтава заперечує в цей спосіб існування українців на рідних землях. Це дуже небезпечна гра. Якщо б так було, то наша боротьба за свободу України була б найгіршого сорту донкіхотством. Бо Україна це не тільки земля, але і ті, що вже в землі, й ті, що щоденно родяться і вмирають на цій землі.

Україна — це вічний процес могил і колисок української раси на цій землі; вічний процес творчого життя — українського життя. Творцем і творчим матеріялом, суб'єктом і об'єктом цього процесу є українська людина. **Українська людина,** а не «советська». Навіть якщо ця українська людина часом забуває своє історичне призначення, навіть якщо вона хвилево піде на службу ворогові, або буде змушена виконувати волю ворога, що оволодів її землею, то все ж таки ця людина буде фізично і духово українською людиною. Бо це її призначення на землі. І ніхто не зробить «советської» чи якоїсь іншої людини з автохтонних мешканців України, хіба що знищить їх фізично або вб'є їх душу.

Москва намагається знищити українську людину, перетворити її в «советську». Не помагаймо їй у цьому, пане Полтава.

Юрій Артюшенко

ПРОБЛЕМА ВЕТЕРАНСЬКОГО ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАННЯ

І. Чи об'єднуватися чи лишатися окремо?

У відгук на свою статтю — «Перед Світовим Конґресом Українських Ветеранських Організацій» («Самостійна Україна», січень 1965) автор цих рядків одержав від своїх побратимів по зброї ряд запитів, які, на його думку, вимагають ширшої відповіді на сторінках преси.

Ще в початках 30-тих років на сторінках перемиського «Українського Голосу» в статті — «Воля і дума єдина», як теж і на сторінках «Незалежности» (Париж — Софія) в статті «Єднаймось на ґрунті суспільно-громадської роботи», ми висловлювали міркування, що наша сила лежить тільки в гармонійній єдності нашої думки, волі та чину. І відтоді, аж по сьогодні, ці міркування перебігають через усі статті автора цих рядків.

З цих же міркувань, в днях 28-29 березня 1964 року, на І-ому Делегатському З'їзді Союзу Українських Ветеранів у ЗДА він голосував за шосту резолюцію цього З'їзду, яка звучить: «З'їзд вітає прагнення Українського Вояцтва до Світового об'єднання та вважає, що вимога державної рації диктує таке об'єднання перевести в життя».

Сьогодні ж усі ми, вже не лише в теорії, але й в практичнім житті починаємо шукати шляхів об'єднання навколо тої нашої споконвічної національно-державної ідеї, основи якої лежать ще в праджерелах т. зв. трипільської культури, що її «істотні елементи збереглися аж до наших часів тільки в українському народі», — як це твердить московський історик М. Ростовцев. Ці основи національної ідеї творила питоменна нашому народові українська духовість, що від віків у центрі суходолу й на грані двох світів, проявляючи себе в усім житті українського народу й відбиваючись в хоч би наших колядках, щедрівках тощо, зберегла українську націю від загибелі. Ба навіть чужинецькі вчені твердять, що ніякий інший нарід не вдержався б при національнім житті на цім геополітичнім просторі в протязі тисячоліть так, як то вдержався український народ. Отже, Україна тільки завдяки цій питоменній українському народові духовості: «... була споконвіку заселена автохтонним народом, якого володарі мінялися, але він сам залишився незмінним аж до

наших часів» — каже той же історик і археолог М. Ростовцев. Віримо, що й у наш час насаджені Москвою володарі відійдуть, а український нарід лишиться незмінним в віках. І якщо разом із українським народом буде й її провідна верства носіями української духовости та чинником впливу її на зовнішній світ (а не посереднім чинником впливу зовнішнього світу на українську духовість), то українська нація у недалекому вільно житиме у своїй насправді суверенній державі.

Характерною відмінністю української духовости від духовости інших народів є зокрема хоч би й те, що український народ сприймав, напр., голос природи і голос неба — богів цілком відмінно від інших народів (від грецького, римського й інших), що потверджують не тільки колядки, щедрівки й обряди з поганських часів, але й культурні надбання й українська філософія в християнських часах. І як каже проф. М. Чубатий: «Ідеологію Київського Християнства з'ясовує перший богослов України-Руси Митрополит Іларіон у своїм знаменитім творі «Слово про закон та Благодать». На думку Іларіона перед обличчям Бога стоять не тільки одиниці, але також цілі народи. Тим чином народи як збірнота одиниць є також твором Божим. Це наука, невідома в західній церкві...».

З відмінностей української духовости випливає і відмінність українських військових традицій. І коли ми говоримо, напр., про військові традиції Козацької Держави, чи взагалі про український нарід — як козацьку націю, то перед нашою уявою — народне військо, Запорозька Січ, Вільне Козацтво тощо. Коли ж згадуємо з тих часів Московщину, то перед нами виринають інші образи (Катерини II-ої, Миколи I-го тощо). Також ота відмінна від української італійська духовість і випливаючі з неї військові традиції спонукали Б. Муссоліні сказати з векі танку до 5.000 італійських старшин такі слова: «Ми прямуємо до того, щоб стати народом військовим і наближаємося до цієї цілі». Здавалося, що мова про ту суспільно-військову форму організації народу, яка колись була в козацькій нації, але вже з того, що ідея козацької нації виростала **органічно** з українських народніх верств, а ідея військового народу Муссоліні диктувалася згори, не бувши в італійському народі живою, — видно, що в однім і в другім випадку до тої самої, здавалосьби, ідеї підходилося з двох різних заложень і традицій.

Тож Українські Ветеранські Організації на своїм шляху до Світового Об'єднання повинні не тільки вітати те органічне прагнення українського вояцтва до такого об'єднання, але, в ім'я випливаючої з української духовости й традицій державної ідеї, прямувати до утвердження серед нас єдиної думи, єдиної волі й єдиного чину, які б привели українське вояцтво до одного національного моноліту, чого від нас український народ вимагає.

Хай же на шляху до цього не буде перешкодою і те, що деякі Ветеранські Організації, виходячи з ідеологічних і військових основ своїх статутів, хотять зберегти і в Світовім Об'єднанні свою організаційну окремішність.

(Продовження в наступному числі)

ЄВГЕН ОНАЦЬКИЙ

науковець, літератор і громадсько - політичний діяч

Можна сміло твердити, що серед нині діючих українських інтелектуалів поза межами Батьківщини, проф. Є. Онацький займає одне з перших місць — так широким засягом своєї наукової і громадської діяльности, як і незвичайною її плідністю. Це був і є дійсний, справжній амбасадор української справи й українського імени, впродовж понад сорок років після того, як вигасли його дипломатичні повновласті, надані Урядом УНРеспубліки. Минулого року Євгенові Онацькому сповнилося 70 років і наш журнал, як і вся українська еміграційна преса, відзначили цю знаменну дату. Сьогодні ми подаємо тут коротку сильветку Ювілята, нашого довгорічного активного співпрацівника.

Проф. Є. Онацький народився 14 січня 1894 р. в старому українському місті Глухові (нині районне містечко Чернігівської области) в інтелігентній українській родині (батько — педагог), але шкільні роки провів у Кам'янці-Подільському, куди переїхала його родина 1904 року. Закінчивши тут гімназію, Є. Онацький 1912 р. вступив до Київського Університету, на історично-філософічний факультет, і тут відразу посідає видатне місце в українській студентській громаді, входячи до студентського проводу так Університету св. Володимира, як і

об'єднаного проводу всіх вищих шкіл міста Києва — так званої Головної Студентської Ради.

Ще в студентських роках в особистому житті Є. Онацького сталися дві важливі події: одруження з Ніною Кукулевською (1915 р.) і смерть матері (1916 р., в Глухові).

1914 рік - це для Ювілята не тільки рік закінчення Університету, але й рік його виходу на всеукраїнську арену громадсько-політичної діяльности: він — член Всеукраїнського Національного Конґресу в Києві (19-21 квітня), далі — Член Президії Центральної Ради, завідував секретаріятом та канцелярією Центральної Ради, видатний член української партії соц.-революціонерів (УПС-Р); виконує важливі дипоматичні доручення новоствореного Українського Уряду, а саме; тричі їздить до Катеринодара та Новочеркаська для переговорів з тамошніми козацькими урядами.

Цього ж 1917 року почалася невтомна і блискуча діяльність Є. Онацького як літератора: він раз-у-раз містить статті в тодішніх українських часописах на теми національно-політичного життя, а в журналі «Україна» з'являється його перша науково-історична розвідка «Походження Полетик». Ця кипуча і плодотворна праця публіциста-науковця триває впродовж 1918 року, зосереджуючись головно в тижневику «Народня Справа» та місячниках «Наше Минуле» і «Україна». Натомість від партійно-політичної діяльности Є. Онацький на початку 1918 р. відстав, покинувши членство УПС-Р.

В січні 1919 р. Уряд УНР відрядив Є. Онацького до Парижа — в складі делегації на тамошню мирову конференцію по закінченні II світової війни. З цього часу почався другий — значно більший і важливіший період життєвого шляху Ювілята — період діяльности поза Батьківщиною, але з Нею в душі і Їй віддаючи всю свою життєву снагу.

Не доїхавши, через політичні перешкоди, до Парижа, Є. Онацький зупинився в Льозанні (Швайцарія) і негайно включився в популяризацію української справи закордоном, містячи статті в тутешнім журналі «Л' Юкрен» (Україна), що його видавав емігрант - українець В. Степанківський. Але по 6-ох місяцях Є. Онацький одержав доручення від українського уряду очолити Пресбюро УНР в Римі і тут надовго оселюється, виїжджаючи звідси лише на короткий час (ось як, напр., на Міжнародню Конференцію в Ґенуї, де заступав інтереси України як секретар УНР).

У Римі Є. Онацький швидко нав'язав приязні взаємини з цілою низкою італійських науковців, письменників та публіцистів, активно співпрацював з ними в ділянці тематики Сходу Европи і зокрема України, містячи свої праці в італійській і українській мовах. Поруч з цим викладає українську мову і літературу в римському Університеті та у Вищому Східньому Інституті в Неаполі; член Асоціяції закордонних кореспондентів і журналістів в Італії.

З постанням УВО на Західніх Землях України та перших клітин організованого Націоналістичного Руху, — Євген Онацький діяльно співпрацює в органах націоналістичної преси («Розбудова Нації» та ін.) і як представник ОУН в політичних колах Італії. Це, одначе, була лише одна з багатьох ділянок невтомної праці Є. Онацького, бо саме в Римі він започаткував (а деякі там же й вивершив) такі свої капітальні праці, як ось: «Словник українсько-італійський», «Сторінки з Римського Щоденника» (два томи: т. І. і т. II. — 1920-1935 рр.), «У Вічному Місті» (Записки українського журналіста), «Енциклопедія українських Символів, Вірувань і Звичаїв», «У Вавилонському полоні» (Спомини).

Під час світової війни проф. Є. Онацькому, як і майже всім українським діячам на Заході, довелося зазнати переслідувань з боку гітлерівців: спочатку арешт і в'язниця в Італії, потім у Берліні та Оранієнбурзі, звідки увільнив-

ся лише по капітуляції Німеччини і повернувся до Риму, щоб подвоєною працею надолужити втрачений у в'язниці час.

1947 року Є. Онацький переїхав на постійне життя в Буенос-Айрес, Аргентіна і тут знову, подібно як попередньо в Римі, стає центром українського громадсько-політичного і культурно-мистецького життя. Він — голова спілки українських науковців, літераторів і мистців Південної Америки (УНЛМ), голова Української Центральної Репрезентації впродовж 16 років (1945-1960), голова Головної Ради УЦРепрезентації (1960-1963); редагує українські збірники, альманахи, постійний редактор (аж до минулого року, коли через ослаблення зору мусів залишити редагування) тижневика «Наш Клич». Тут же, в Буенос-Айресі, проф. Є. Онацький пише і видає свою найдорожчу і улюблену капітальну працю — Українську Малу Енциклопедію, якої вже вийшло 13 томів, а три останніх томи: 14, 15 і 16 готові до друку. З цього бачимо, що енциклопедія пера Ювілята не така то й мала, а принаймні середнього розміру, а щодо змісту — то це найцінніший і найбагатший збір з ділянки українського фолкльору і українського культурно-релігійного життя. Готові до друку також такі капітальні праці:

1) «Записки дипломата і журналіста»,
2) «Україна очима кореспондентів у другій світовій війні»,
3) «З чужого поля» (Збірка літературних перекладів),
4) «Портрети в профіль» (Збірка літературно-біографічних нарисів).

За браком місця ми тут зовсім не називаємо друкованих праць Є. Онацького в італійській, еспанській та французькій мовах, а їх є багато і вони чимало прислужилися і надалі служитимуть на міжнародньому форумі правильній інформації і популяризації нашого народу і його визвольної боротьби.

Наше Видавництво останньо взяло на себе друкування «З чужого поля» і «Портрети в профіль». Не сумніваємось, що й інші названі тут готові рукописи знайдуть прихильність наших видавництв і внедовзі появляться друком. Ми і напевно все організоване українське суспільство у вільному світі (а також і на Батьківщині, хоч і приховано) **гордимося нашим невтомним науковцем, літератором і громадсько - політичним діячем ЄВГЕНОМ ОНАЦЬКИМ і бажаємо йому від щирого серця не тільки видрукувати готові вже праці, але й багато сил, здоров'я та енергії для дальшої творчости!!!**

Денис Квітковський

МАРУСЯ БЕК — АМБАСАДОРКА УКРАЇНИ

Хто бачив і чув Марусю Бек в її публічних виступах, той напевно згодиться зі мною, що в сучасну пору є вона найкращою бесідницею-промовцем поза межами України. І то в обох мовах - англійській і українській, в громаді жінок і громаді чоловіків. Вона має величезний запас слів в обох мовах, вміє майстерно володіти цими словами й, що найважливіше, її промови - виступи мають завжди глибоко обдуману провідну ідею, яку вона виводить і доказує з залізною логічною послідовністю і з глибокою вірою в те, що вона говорить. Тому її промови є завжди живі ,захоплюючі, пориваючі.

Я знаю в певній мірі наших промовців по обох боках океану, але не знаю нікого, що міг би дорівняти їй своєю ельоквенцією. В цьому в певній мірі криється таємниця, що вона так довго є радною міста Детройту (в попередній каденції дістала вона найбільше число голосів і була головою Міської Ради) дістаючи **сотки тисяч неукраїнських голосів,** хоч усі знають, що є вона активною українкою.

Про це часто пише місцева американська преса - не завжди з найліпшими намірами...

Але бути найкращою бесідницею ще замало, щоб бути успішною в політиці. Треба ще мати в додатку політичний хист і змисл, треба мати здорові політичні концепції; треба допасовувати діла до слів у практичній, щоденній політиці. Політичні успіхи Марусі Бек доказують, що вона має всі ці прикмети. Тому вона не тільки на терені метрополії Детройту, не тільки в Мічігенському стейті, але далеко поза межами міста й стейту є надзвичайною особистістю. Як це не звучало б дивно, але факт, що **Марусю Бек більше знають, цінять і шанують в неукраїнських колах, як в українських.**
Марусю Бек дуже часто запрошують з рефератами, чи звичайно, як почесну гостю, найрізнороднііші неукраїнські організації, державні установи чи навіть чужоземні уряди. Про це наше суспільство не знає багато. Тому було б добре, якщо б хтось із кореспондентів наших часописів зацікавився ближче цією надвичайною індивідуальністю нашої доби й присвятив її особі й її праці дещо більше уваги. Чи зав-

жди чужинці мають «відкривати» нам наших великих людей?

Весною 1963 року відвідала Маруся Бек Україну (тільки Україну!) й про ці її відвідани світові агенції і світова преса писали багато **більше як наша українська преса. Писала ця світова преса не тільки про її враження з відвідин в Україні, але й про її офіційні відвідини у** бурмістрів Гамбургу, Мюнхену, Берліну тощо. Відвідувала Маруся Бек столиці европейських держав не як цікавий, жадібний сенсації турист, але як неофіційна амбасадорка України, бо офіційний титул Радної великого міста був для неї тільки візитовою картою вступу: всюди, з усіма Маруся Бек говорила про своє українське походження й про її зацікавлення долею українського народу. Знаю з першого джерела, що Маруся Бек має дуже тісні звязки з усіма консулятами з осідком у Детройті та дуже часто заступає офіційно місто перед різними чужинними достойниками, що відвідують це місто. Під час таких офіційних зустрічей Маруся Бек завжди находить спосіб сказати, що є вона **українського роду й справа свободи України** є дуже близькою її серцю.

В Детройті і поза Детройтом Маруся Бек є одною з найбільш побажаних почесних гостей і бесідників на різних урочистостях, включно з святкуваннями днів незалежности поодиноких народів. Ми українці, дуже рідко беремо участь у таких святкуваннях неукраїнських громад, тому мало знаємо про ролю і працю Марусі Бек серед неукраїнських громад. Я рішився цього року взяти участь у святкуваннях 8-ої річниці Угорської Революції. Вони відбулися в Детройті дня 25 жовтня, заходами місцевих мадярських організацій. Головною бесідницею була Маруся Бек (не перший раз). Головним гостем з Вашінґтону був Меннен Дж. Вільямс, державний підсекретар для Африканських справ. Половину своєї блискучої беседи присвятила Маруся Бек Україні, на долі якої вона ілюструвала перфідну політику Москви (в одному місці, замість «Угорщина» вона навіть сказала «Україна»!), а повна заля присутніх нагородила її кількахвилинними оплесками та встанням із місць.

Я наведу тут головні думки з промови Марусі Бек, бо вони найкраще зілюструють її політичну філософію.

Восьма річниця Мадярської Революції проти тиранії і поневолення Москви, говорила Маруся Бек, проходить під знаком смутку, бо надія на нову свободу була коротка й здавлена советськими танками; але ця річниця наповнює рівночасно гордістю наші серця, бо вона пригадує наступним ґенераціям героїзм студентів, інтеліґенції, робітників, та взагалі цілої нації, що повстала проти московсько-советського імперіялізму. Ця річниця позначена **героїзмом,** бо дух Кошута з 1848 року, Петефі з 1918 та героїв Революції 1956 року держатиме живою тугу за свободсю; ця річниця зроджує в серцях **надію,** бо якщо навіть майже примітивні народи простягають руки і добиваються самостійности й свободи, то самостійність і свобода не можуть бути назавжди відмовлені тим народам, що колись знали й мали їх, плекали їх і готові кожної хвилини віддати своє життя за них. Мадярська Революція 1956 року, врешті, надихує нас глибокою вірою, що навіть збаламучені, обманені чи віддані, але все ж такі комуністи-ідеалісти, як наприклад, мадярський Імре Наґі, приймаючи комунізм як дійсне спасення, не можуть і не будуть вічно збаламученими, обманеними й одного дня прозріють і вступлять проти тих, що обманули їх, навіть якщо їх повстання грозитиме їм смертю. Певні, що в наслідок Мадярської Революції, мадяри є тепер насичені рішучістю продовжувати війну проти комуністичної ідеології і практики, і в цій їх святій війні вони здобули собі, як відданих союзників, всі народи поневолені тим самим московським імперіялізмом.

Яку політику повинні вести Американці, чи який курс повинна взяти американська політика? - питає реторично Маруся Бек. Чи повинні американці реалістично стрінути загрозу тієї самої небезпеки? Чи мала б пристрасть миру

засліпити їх і змусити вірити, що загроза зникне сама від себе, без акцій, без найменшої жертви? Чи мав би страх і відраза до війни відстрашити їх від того, щоб говорити ясно, недвозначно й діяти рішучо, енергійно?

Відповідь, говорить Маруся Бек, є ясна й пряма для тих, що: 1. терпіли й знають страхіття комуністичного режиму; 2. любили тих, котрі ще й тепер живуть у тому людському пеклі 3. слідкували за комуністичною змовою та її історією та 4. для тих, котрі вірять в історичну американську спадщину й демократію, згідно з якими свобода є неподільна й має бути однакова для всіх націй і всіх одиниць.

Але така відповідь буде окреслена як «ненависницька», спрямована на війну («вормонґерінґ») тими, що: 1. відмовляються дивитися в очі дійсності цієї загрози й ховають свої голови в пісок; 2. чуються самозадоволеними і безпечними, годуючися ілюзією, що загроза ніколи не дійде до них; 3. ніколи не беруть участи в процесі демократії й живуть згідно з засадою «моя хата з краю»; 4. не цікавляться майбутнім людства або їх нації, але присвятили своє життя виключно шуканню власних егоїстичних потреб і приємностей.

Але, на думку української амбасадорки доброї волі, це не є підбурювання до війни, хоч і війна за найвищі людські вартості як свобода чи честь не є найгіршим злом. Я не проповідую тут збройної війни, каже Маруся Бек. Вона вірить, що пробудження свідомости загрози й відчуття потреби акції, чину у формі психологічної, економічної й політичної війни в американській публічній опінії і в урядові є життєвою потребою. Чей же американська нація та її уряд прилюдно й безвідклично включили себе в ґльобальне змагання двох ідеологій! А якщо так, то ця війна з американського боку мусить бути проваджена з великою вірою, великою посвятою й безкомпромісовістю. І тоді ми будемо переможцями. Тим більше, що за нами правда, а правда для Москви - це Ахілева п'ята, найслабше місце. І на цьому місці Маруся Бек, на прикладі України, яку вона відвідала недавно, показала як божевільно боїться Москва правди й як вона намагається поборювати правду всіма доступнимм їй засобами.

Правда показала б Америці й світові, що 1. Червона Росія - так само як біла передше, є нацією імперіялістичною та найбільщою сьогодні колоніяльною імперією; 2. Росія є війнолюбною та аґресивною нацією, парадуючи в той самий час як «ангел миру»; 3. Росія є тюрмою, а не «раєм народів», як це вона хоче переконати світ, бо вона заперечує найелементарніші людські права та експлуатує своїх громадян; 4. Росія намагається «виплекати», створити «совєтського громадянина» не для того, щоб сконсолідувати силу комуністичних націй, а для того, щоб систематично ліквідувати кожну національність і перетворити поневолені нею народи в бездушних російських підданих.

Америка повинна знати повищі правди й говорити про них світові.

Тому Тиждень Поневолених Націй - цей добрий початок — повинен стати справою всього американського народу й його уряду, а не тільки тих американських громадян, що зв'язані з своїми поневоленими братами й сестрами та кількох американських урядників. Відчувається велика, історична потреба створення **Конґресового Комітету Поневолених Націй,** з надією, що й інші вільні народи та їх уряди створять у себе подібні тіла, а далі й міжнародні органи займуться справою свободи для поневолених народів, за поміччю яких можливо буде перевести докладні досліди про стан поневолених націй. З таких заходів повинен постати постійний форум для Вільнаго Світу, за поміччю якого було б можливо виказувати й насвітлювати правду про Росію і комунізм.

Тому й подібні святкування не повинні бути тільки висловом нашого подиву й співчуття, але повинні бути хвилинами поновних рішень і присяг, що ми підемо слідами попередніх героїв, бо тільки наша безнастанна, повна віри й посвяти боротьба за найвищі людські вартості може увінчатися миром у свободі.

Ось головні думки з промови Марусі Бек на святкуванні 8-ої річниці Мадярського Повстання. Чи не є її політична філософія близькою і рідною всім нам тим, що вважають себе чи навіть є виразниками української визвольної політики:! Тому мені видається, що ми таки повинні присвятити більше часу й місця цій чи не найбільшій жінці в нашому політичному житті поза межами України. Вона повинна дістати повну нашу піддержку й пошану в її амбасадорській праці для української справи.

Тетяна Шевчук

НА ПРОЩУ ДО КИЄВА

Теплохід з Канева до Києва мав відійти приблизно в протязі двох годин. Аля і я спішили, щоб ще оглянути Шевченківський Музей, дещо перекусити (на теплоході не можна кушити ніякої перекуски) і вернутися пішком назад до пристані перед відпливом теплохода. Мимо того, Аля припинювала хід, намагаючись схопити слова розмови гуртків мужчин, що тут то там сиділи під деревами і щось жваво й енергійно диспутували. Я здогадувалася, що це були приготування для програми Шевченківського Свята 150-тих роковин уродження, що мало відбутися тут наступного тижня. Ці приготування можна було бачити всюди: музей був ремонтований внутрі і робітники вешталися всюди городник порався біля квітів і кущів; малий ресторан на стрімкому підгір'ю, до якого не було сходів, був розбудований і робітники тільки що добудовували до нього сходи з поруччям. В додатку, дітвора з різних сторін України то приходила, то знов відходила з музею враз зі своїми учителями.

Господиня музею, приємна жінка в середньому віці, вітала нас по-українськи і мимо того, що була утомлена й перетяжена різними обов'язками, ласкаво проводжала нас від одної кімнати до другої, (всіх їх було не менше десять), показуючи картини з життя поета, в хронологічному порядку, починаючи від убогої хатини з солом'яною стріхою, де родився Шевченко, аж до могили в Каневі. Її доповідь перед кожною картиною була виконана так, начеб вона мала перед собою не одного, а сотню туристів. Я шкодувала, що не було більше часу. Тут можна було провести дуже корисно цілий день. В цьому музею віяло не мертвеччиною, як це звичайно буває в музеях, а чимсь живим, істотним.

Подякувавши і попрощавшись з господинею, я просила дозволу зірвати на спомин декілька незабудьків і барвінку з могили Шевченка. І тут Аля знов показалася несподівано людяною її вирозумілою. Вона миттю знайшла городника, дістала його дозвіл взяти квітів і в додатку подарувала мені книжечку Шевченкового Заповіту в перекладі на різні мови Советських Респмблік, та й радила вложити квіти між листки книжки, щоб не помнялися. Завдяки тій пораді ані одна стеблина не пропала, а доїхала щасливо до ЗДА.

Перед поворотом назад до пристані, ми з трудом видряпалися до ресторану, з'їли поспішно «зеленого борщу» із смачним разовим хлібом і свіжим маслом, і пустилися пішком до пристані.

По обидвох сторонах піскуватої, нерівної дороги росли різні дерева і кущі, які щойно почали розвиватися. Сонце гаряче світило. А маленька пташечка з чудово мелодійним голосом перелітала з одної галузі до другої і співала, проводжаючи нас... Цілий виднокруг і тишина провінціяльної України навівали на мене солодко-сумний носталгічний настрій. Все це я бачила перший раз в житті, але почувалася так, начеб я відвідувала давно покинуті, але незабутні рідні місця...

— «Як називається ця пташка?» — питаю Алю пристаючи і прислухаючись до співу.

— «По-російськи це зветься дрозд» — каже вона. «Я не знаю української назви, ні англійської». (Ця пташка зветься «трош» в Америці).

Я сподівалася, що може це був соловейко і тепер знову пригадала Алі, що я ще його досі не чула, а хотіла б чути. Та й про те, що я конечно хочу набути книжку орнітології (наука про птаство) на Україні. Аля радила піти до одної з книгарень біля гостинниці в Києві. Вони напевно будуть мати такі книжки на складі.

Дотепер я пляново оминала політичних тем з інтуристками, бо знала, що вони висловлювали не свої власні думки й переконання, але переконання влади, якій вони служили. Більше того, вони без сумніву рапортували вищому авторитетові інформації відносно туристів. Але тут на лоні природи була надзвичайна спокуса для мене начеркнути аналогію між природою і людьми.

— «Бачите», кажу я, вказуючи на дерева і кущі — «природа не терпить одноманітности. Кожний кущ росте і черпає корм з одної землі, але кожний задержує свою індивідуальність, не зливається з іншими: кожний листок, кожна стеблина трави відрізняється від всіх інших. Це закон природи. І цей нахил до індивідуальности навіть більш важливий й багатозначний в людському житті.

Аля пасивно погоджувалася з моїми міркуваннями, киваючи головою, але не мовила ані слова. Не знаю, чи через утому не мала енергії арґументувати, чи з інших причин.

Десь в половині дороги зрівнявся з нами ав-

тобус зі шкільною дітворою, що верталася до-мів від пам'ятника Шевченка. Возій несподівано припинив машину і запропонував підвезти нас до пристані. Ми радо погодилися. На автобусі панував веселий настрій. Дітвора співала одну пісню за другою, але на моє превелике розчарування, всі пісні були російські. Сумно було, що тут, на українській землі, на берегах славетного Дніпра лунала чужа пісня... Пісня української дітвори, що буцім то приїхала поклонитися найбільшому поетові українського народнього відродження.

Незабутнім для мене останеться виднокруг на Україні, де на березі Дніпра, бродячи босими ногами по жовтавому піску, поралися люди біля малих човнів, а далеко на горизонті виднів теплохід, який невдовзі мав везти нас назад до Києва... Виднокруг, що був не тільки мальовничий, але й напоєний духом довгих століть мирного селянського життя на Україні...

Наступного дня — в суботу — мала кінчатися моя перша і може й остання візита на Рідній Землі і я, пливучи назад до Києва, дивилася на все прощальними очима. Старалася затямити все помимо перешкод, бо на теплоході, як і передше, було повно пасажирів, а біля мене сиділа інтуристка Аля. Вона інформувала мене, що завтра вона буде зайнята з іншою групою туристів. Мене і ще одного туриста з Канади повезе до летовища незнайомий мені молодий інтурист. Аля радила не журитися ніякими деталями, бо цей інтурист хоч молодий, дуже добре знає своє діло і він догляне всього, як слід. Це вже другий раз я прощалася з Альою і вірила, що цим разом ми вже насправді більше не побачимось.

В суботу раненько я, спакувавши свої валізки, пішла вниз, до ресторану і замовила снідання. Я плянувала ще завітати до книгарень і, оскільки мога, ще розглянутись по Києві перед відлетом до летовища перед обідом. Втім, на моє превелике здивування, раптом до їдальні увійшла Аля і прямувала просто до мого стола.

— «О, галов!», кажу я, скриваючи здивовання, — «це ви зробили мені дійсну несподіванку. Прошу сідайте і випийте зі мною кави».

Аля сідає наливає кави до горнятка, яке прислужниця вмить принесла, і каже:

— «Я говорила про вас зі своїм басом і він хоче, щоб ви перед від'їздом до Москви дали «інтерв'ю» одному з тутешніх кореспондентів».

— «Інтерв'ю»? — питаю і стараюся не виявляти свого збентеження в голосі, бо думки мої, наче бджоли, розлітаються на всі сторони. — «Ну, якщо таке його бажання, то я дуже радо дам інтерв'ю», погоджуюся я, хоч почуваюся так, начеб перед моїми очима вибухнула невеличка бомба...

— «В такому разі», каже Аля, «може б найкраще буде почекати у вашій кімнаті, бо це забере трохи часу. Він дуже зайнятий».

Ми беремо «ліфт» до шостого поверху і заходимо до моєї кімнати. Аля розглядається по кімнаті. Я слідку за її рухами,студіюю вираз її обличчя, і намагаючися знайти відповідь на питання, що це таке? Дійсно інтерв'ю, чи допити перед формальним обвинуваченням. Мені видається, що Аля більш серйозна, наче стурбована... А може це тільки моя власна розбурхана уява...

Аля телефонує кудись, а я чекаю і шлю до Всевишнього безслівну, але гарячу молитву.

— «Кореспондент не може прийти сьогодні» — інформує мене Аля — відкладаючи слухавку телефону, «але мій «бос» хоче вас бачити. Він вже чекає на нас на долині».

Без дальшої розмови ми виходимо з кімнати і спускаємося вниз. Десь із глибини свідомости мені сунеться думка, що коли це допит (хоч я не мала найменшого поняття про що, бо я нічим не провинилася), то мені треба грати ролю наївної сантиментальної американки, яка не уявляє собі ніякої небезпеки.

Аля веде мене до кімнати «соціяльної обслуги» (Я вже була тут передше, зараз по приїзді де Києва, коли мала клопіт з кімнатою) і тут, у дверях, стрічає нас високий плечистий мужчина середнього віку, з жовтавими неприємними очима. Він вітає мене по-українськи і просить сідати. В кімнаті крім нього, мене й Алі, нема нікого, хоч тут звичайно працює дві клеркині. Він сідає біля мене і починає розмову, питаючи як мені Києв подобається, чи я задоволена з цієї гостини в Україні і т. п.

Я відповідаю, що Київ величавий, але я мала трудність порозуміватися з тутешніми людьми, які не говорять по-українськи, а я російської мови не розумію. Розказую йому про свою пригоду в крамниці українського мистецтва; про те, що я хотіла почути соловейка, бо в Америці його нема; про те, що я хотіла б набути книжку про орнітологію в Україні. В той же час інший струм думки усвідомлює мене, що це перший раз в житті я маю досвід про життя в «атмосфері постійного підозріння», де навіть у звичайнісінькій розмові не знаєш, чи маєш до діла з другом, чи скритим ворогом... Ця постійна атмосфера підозріння руйнує і нищить всяке духове життя, бо воно (духове життя) мусить стояти на фундаменті довір'я, льояльнос-

ти й інших чеснот, у всяких відносинах між людьми.

Аля, що сиділа й мовчки слухала цеї розмови, почала перепрошувати, що вона не знала, що в Америці нема соловейка, а то вона була б неодмінно пішла зі мною до парку, де соловейко кожної ночі співав. Вона пропонувала зараз побігти до книгарні і купити для мене книжку української орнітології... Було ясно, що вона намагалася задоволити не мене, а свого «боса».

Аля вийшла, а ми дальше розмовляли в «дружньому» тоні. Я чулася так, наче б я була на слизькому, тонкому льоду, де на кожному кроці можна було послизнутися або й заломатися, тимбільше, що я не знала **яка була ціль цеї розмови.** Чому цей «бос» інтуристів раптом заінтересувався моєю візитою в Києві? Була це звичайна людяна чемність, чи підозріння? А як підозріння, то чому він цього не виявляв?

Небаром вернулася Аля, але без книжки, бо в Києві такої книжки не можна було ніде дістати, а хвилину пізніше входить до кімнати молодий мужчина, навантажений різними причандалами пресової професії, включаючи «тейп рекордер-а». Не знаю, чи це був той самий кореспондент, якого прихід був запляновании, а опісля відкликаний, чи може інший... Ціла ця ситуація робила враження на мене, начеб все було спрямоване на те, щоб збаламутити, «збити з пантелику» людину. Бо тут говорилося одно, а робилося щось зовсім інше. Робилося те, чого в даному випадку людина не сподівалася і не мала для цього психологічного підготування.

Кореспондент представився, як містер Гвайт, родом канадієць. Він хотів зробити інтерв'ю не для преси, але для радіо і тому приніс із собою «тейп рекордер-а». Це був високий бльондин англосаксонець, з подовгастим обличчям, яке не зраджувало ніяких внутрішніх почувань. На мене він зробив неприємне враження, можливо тому, що я тепер усвідомлювала собі, що не тільки мої слова, але навіть мій голос буде зарекордований.

Він улаштував свої прилади на столі, сконектував з електричним проводом свій «тейп рекордер» і, випробувавши чи він функціонує як слід, почав інтерв'ю.

(Далі буде)

БАТЬКІВСЬКЕ СЕРЦЕ ПОЛКОВНИКА

Зимою 1925 року арештувала мене польська поліція у Львові на моїй студентській кватирі при вул. Оссолінських 9 та замкнула спочатку в поліційному будинку при вул. Яховича, а по кількох днях перевезла до слідчого будинку при вул. Баторія.

Закидали мені приналежність до УВО. Крім мене арештували тоді, мабуть, 5 хлопців з Калущини і так створили справу «М. Дем'янчук і товариші». З калуських хлопців я нікого перед тим не знав і прізвищ їх не пам'ятаю.

Моїм слідчим суддею був знаний Янішевський, один з найгостріших суддів.

Нас примістили по келіях разом із звичайними злочинцями. І так я попав до келії, де було двох молодих львівських злодіїв, що обкрадали гробівці, був там фальшівник грошей маляр із Голоска Бесядецький, був якийсь львівський авантурник Садови та ще декілька темних типів. Щоправда поведінка більшости в'язнів супроти мене була можлива, але не бракувало й дотинок та насмішок. В міжчасі я сконтактувався писемно з моїми «спільниками» з інших келій. Їм доводилося витерпіти трохи більше від співмешканців, як мені, а всім нам докучав голод бо нам було тяжко звязатися з Горожанським Комітетом Опіки над вязнями тому, що ми до них не зачислялися...

Слідство продовжувалося, слідчий мучив нас довгими переслухуваннями та все якимись новими обвинуваченнями так, що наше становище ставало щораз гірше та тяжче. Ми, зокрема я, домагалися перенесення нас до келій, де були політичні в'язні, але це не мало успіху. Мабуть, при кінці 2. місяця перебування в арешті, рішився я, порозумівшись з іншими моїми товаришами, перевести голодівку. І так на означений день вранці заявили ми всі 6 чи 7, що не приймаємо жадних харчів та проголошуємо голодівку. Як причину подали ми. 1. Протест проти нашого арештування, 2. Затягування слідчим суддею нашого слідства, 3. Протест проти приміщення нас між звичайними злочинцями та вимогу перенесення нас до келій з політичними в'язнями, 4. Вимогу випустити нас як невинних з тюрми.

З першим днем голодівки мої співтовариші по келії підсмівалися та жартували, що це не буде голодівка, лишень проста «буйда», Та коли виділи, що я не тільки не приймаю їжі, але

й не п'ю води вже другий день, почали ставитися до мене з пошаною та співчуттям. Четвертого дня голодівки, коли я сходив на прохід при помочі двох «товаришів» недолі і був видимо виснажений, покликав до себе президент суду Гавль на авдієнцію. Я представив йому наші побажання, секретар записав те все, президент приобіцяв розглянути справу та, взиваючи мене та товаришів перестати голодівку, запевнив, що зробить зі своєї сторони все можливе. Маючи таке запевнення президента суду, я був допущений тюремною владою скомунікуватися з товаришами-Калущанами і по короткій нараді ми рішили припинити голодівку.

Справа нашої голодівки донеслася до відома Комітету так, що на другий день всім нам принесено панями з Комітету молоко та інші легкі харчі, що їх ми мали обережно споживати по 4 добах голодівки.

Так застукали нас Великодні Свята 1925 року. Ми ще дальше в своїх келіях.

Я знав про те, що в цій тюрмі відбуває кару полк. Андрій Мельник, нераз бачив я його та інших в'язнів націоналістів зі справи Ольги Басараб, як були на проході на в'язничному подвір'ї, але контакту з ніким я не мав.

Та прийшов день Світлого Воскресіння! Я дістав пакунок від Комітету, мав відвідини знайомої родини моєї товаришки з УВШ так, що настрій був не найгірший. Нараз з подвтр'я донісся якийсь живіщий гомін. Я виглянув через вікно та бачу як полк. А. Мельник держить на руках тарілку чи щось таке, а довкруги нього стоїть гурт інших в'язнів. Полковник ділиться свяченим яйцем з друзями, а ті гомонять щось весело, чи може й тихенько співають пісню «Христос Воскрес»! Ця сцена зробила на мене велике враження. Я усвідомив собі своє положення, серце стиснув невимовний жаль і я, стоючи при вікні, заспівав своїм різким теноровим голосом «Христос Воскрес». Полковник та товариші відразу поглянули в сторону мого вікна та почали махати до мене руками, а по скінченні мого співу, що на щастя не був перериваний ключником, заплескали мені в долоні та усміхалися дуже привітно.

Мабуть, цей мій спів звернув на себе увагу Полковника, він поцікавився мною та товаришами недолі, а при помочі свого тестя д-ра Степана Федака виєднав у в'язничних властей перенесення нас до келій політичних в'язнів, які мали ще й той привілей, що виходили два рази денно на прохід. Також старанням Полковника приділено мені оборонця в особі д-ра Глушкевича, ще занявся по-батьківськи нашою справою.

В кілька днів після Великодня перенесено мене до відділу політичних в'язнів і я мав честь познайомитися тоді з полковником Андрієм Мельником. Звичайна річ, я не надто багато говорив з ним, але представив йому свою справу, вказав на недоречності обвинувачення (слідчий суддя не мав достатніх доказів вини, хоч збирав їх в той час у моєму містечку Надвірна, пришпилював мені контакт з «червоною Повстанською Дивізією», що мала існувати на Підкарпатті). Полковник дав мені багато цінних порад та вказівок.

Ще досьогодні бринить мені в ухах улюблена пісня Полковника, яку ми співали піяніссімо на проходах: «Ой сів пугач на могилі...» ше дотепер ввижаються мені жіночі постаті, що під час нашого пополудневого проходу з'являлися на бальконах сусідніх кам'яниць та з сумом глядили в сторону нашого гурту, дещо говорячи чи показуючи «на мігн».

Тоді сидів з нами на відділі політичних в'язнів також ославлений Штайгор, що був запідозрений в атентаті на Ю. Пільсудського...

На щастя, не довго довелося нам сидіти в тюрмі. Інтервенція д-ра Глушкевича у слідчого судді, моя — як тепер це бачу — подивугідна та стійка оборона перед закидами слідчого судді, неможність склеїти з нас групи причасної до організованої діяльности, довела до того, що по 4 місяцях слідчої тюрми нас випущено на волю.

Зворушливе було моє прощання з Полковником, котрому я завдячував так багато доброзичливости та помочі в невідрадних тюремних обставинах. Я мусів себе добре «тримати», коли Полковник, бажаючи мені всього доброго, сказав приблизно: «Працюйте та боріться, але сюди не попадайте»!

Тих кілька тижнів побуту в тюрмі, в близькій стичності з Полковником, залишилися в моїй пам'яті дуже милим спомином, тим милішим, що я мав нагоду пізнати його добросердечність до мене, зовсім незнайомого та нічим незамітного рядового члена УВО. Сам Полковник засуджений на 5 літ тюрми, не зраджував ані огірчення, ані явного незадоволення на те, що йому судилося відбувати цю кару за його протипольську діяльність. Він все підбадьорував нас та потішав і загрівав до дальшої праці та боротьби за Україну.

Нехай же цих кілька речень буде висловом моєї глибокої вдячности тіням Покійного вже Полковника та заступлять китицю квітів на Його Далеку, а так Дорогу свіжу могилу.

Михайло Дем'янчук

З життя в ОДВУ

ПІТСБУРҐ ВШАНУВАВ ПАМ'ЯТЬ ПОЛКОВНИКА А. МЕЛЬНИКА

Може ще ніодна українська імпреза в Пітсбурґу не проходила в такому урочисто-піднеслому, а водночас дружньо-родинному настрої, як Жалобна Академія в пам'ять полк. А. Мельника. Організатори Академії, тобто 6-й Відділ ОДВУ в Пітсбурґу, свідомі специяльних умовин, що заіснували в Пітсбурґу, не сподівалися надто великого успіху помимо оголошення в пресі та в місцевій радіопрограмі і окремих специяльних запрошень. Проте скромно названі

З жалібної Академії в пам'ять полк. А. Мельника в Пітсбургу. Від ліва на право: Павло Кравчук, секретар Віддалу ОДВУ, Михайло Майнош, голова Відділу, Павло Дорожинський, член ЦУ ОДВУ, Михайло Комічак, директор укр. радіопрограми в Пітсбургу, Михайло Шибінський, касієр Відділу.

«Жалобні Громадські Сходини» перетворились у справжню Жалобну Академію і були гідним вшануванням пам'яті Великого Покійника.

Академія не мала сухо-офіційного характеру. Не було офіційних представників від місцевих організацій, — зійшлися просто **українці,** здебільша місцева й довколішня інтеліґенція, щоб віддати шану пам'яті Того, хто понад усякі партійні упередження залишився втіленням найвищих ідеалів української нації.

Ця нота всенаціональности домінувала в усіх точках жалобної програми і чи не найкраще акцентувала вартість і успішність цілої імпрези. Була моральна сатисфакція не тільки для членів 6-го Відділу ОДВУ, але й для всіх учасників Академії, які довго після закінчення імпрези не хотіли розходитись, висловлюючи побажання частіших громадських зустрічей та імпрез культурного характеру. Слід зазначити, що Академія в Пітсбурґу була одною з перших поминальних Академій по сл. п. полк. А. Мельникові, які взагалі відбулися в ЗДА. Зорганізована в дуже короткому часі, випередила обіжник Центральної Управи ОДВУ про відбування жалобних академій у місяці грудні і була виявом безпосереднього відруху на смерть полк. А. Мельника.

Академія відбулася в неділю, 22 листопада 1964 р. у репрезентаційній залі Рузвельт готелю. На головному місці був уміщений портрет полк. Мельника, прикрашений жалобними лентами і великим вінком. Відкрив Академію голова місцевого Відділу п. Михайло Майнош, а проводив програмою секретар Відділу п. Павло Кравчук. Мистецьку частину програми розпочала пані Анна Комічак, дружина керівника української радіопрограми в Пітсбурґу, що відспівала дві стрілецькі пісні: «Засумуй, трембіто» і «Видиш, брате мій». Акомпаніювали своїй матері два її сини: Маркіян і Роман. З черги п. Михайло Малюк віддеклямував монтаж із поезій Маланюка, Ольжича, Мосендза і Ю. Липи п. н. «Баляда про непереможного героя». Виконання сольоспівів і деклямації було повне експресії та емоційної сили. Участь у мистецькій частині програми взяла також пані Стефанія Олійник, яка зголосилась зі своїм щирим і безпретенсійним віршиком, присвяченим пам'яті полк. Мельника.

Цікаву й добре опрацьовану доповідь про полк. Мельника виголосив член Центральної Управи ОДВУ п. Павло Дорожинський з Нью Йорку. Цим була вичерпана офіційна частина Академії. Піднеслий настрій був іще збільшений тим, що Академію розпочав молитвою парох укр. католицької церкви в Пітсбурґу о. Монс. Віктор Поспішіль, а закінчив молитвою укр. православний парох пітсбурзької громади о. Дмитро Сенета. Замкнено офіційну Академію співом національного гимну і пісні «Не пора».

Була ще й неофіційна частина цих Жалобних Сходин, справжні поминки або тризна. Після перекуски, що її зорганізували місцеві пані, —

ті з приявних гостей, що знали особисто ближче полк. Мельника, поділилися спогадами про нього. О. д-р Ісидор Нагаєвський з Мекізракс підкреслював у своєму спогаді криштальний характер Покійного та Його державницький і соборницький стиль діяльности. Колишній духівник УСС-ів о. Богдан Левицький з Джінет, Па. згадував моменти, в яких виявлялась глибока релігійність та інші чесноти Покійного. П. Михайло Малюк згадував про велику вирозумілість і про батьківське відношення великого Полковника до своїх вояків.

З довшою інформацією про недугу, смерть і похорони полк. Мельника в Люксембурґу виступав Павло Дорожинський. Як один із учасників і організаторів похорону, він подав картину останнього шляху полк. Мельника на вічний спочинок. Це була властиво друга доповідь, повна цікавих подробиць, що свідчили про ту велику пошану, якою користувався полк. Мельник серед усього українського громадянства. В Жалобній Академії в Пітсбурґу взяло участь понад 80 осіб з міста й околиці.
Чистий дохід з Академії призначено на фонд будови пам'ятника на могилі полк. Мельника.

Понередили Академію цієї ж неділі дві панихиди. В укр. православній церкві св. Володимира при 18 вул. панихиду по сл. п. Полк. Мельнику відправив о 12 годині зараз по Службі Божій о. Дмитро Сенета, який теж виголосив зворушливе слово про Покійника, ставлячи Його як взір до наслідування. До панихиди співав гарно парафіяльний хор під керівництвом пані Лесі Андрус. В укр. католицькій церкві св. Ів. Хрестителя при 7 вул. панихиду відправив о 4-ій год. попол. о. монс. Віктор Поспішіль при участі парафіяльного хору під проводом п. Євгена Крука. Заупокійні панихиди по полк. Мельникові відбулися теж у Мекізракс, Батлер і в інших довколишніх церквах Пітсбуржчини. В деяких випадках це були спонтанні вияви ініціятиви самих священиків, як напр. в Батлер, де о. Маріян Кучер крім Заупокійної Панихиди виголосив півгодинне Слово про Полк. Мельника.

Р. С.

***

ДЕНВЕР УШАНУВАВ ПАМ'ЯТЬ ПОЛКОВНИКА АНДРІЯ МЕЛЬНИКА

Неймовірна вістка про смерть одного з перших, одного з найбільших, невтомного борця за волю України, сл. п. полк. Андрія Мельника, досягла і Денвер в Кольорадо.

Стараннями місцевої делеґатури ОДВУ в дні 8 листопада 1964 року відбулись у Денвері панахиди в обох українських церквах.

Панахиду в Українській Православній Церкві відправив о. Т. Дятилович, який у своєму слові, виголошеному перед Панахидою, згадав часи, як він колись працював під кермою сл. п. полк. А. Мельника, зазначуючи його провідницькі прикмети і відданість українській справі. Церква була виповнена вірними.

В Українській Католицькій Церкві Панахиду відправив о. Смаль. У слові, виголошеному до вірних, що не могли поміститись у досить просторій церкві, бо прибули і православні, щоб підтвердити єдність, за яку усе своє життя боровся Покійний, — панотець ствердив не припадковість, а Божу волю, що Князь Української Греко-Католицької Церкви Митрополит Шептицький і Полководець носили ім'я Андрія Первозваного і обидва померли 1 листопада, в день, у котрому 1918 року західна вітка українського народу зі зброєю в руках доказала світові, що княжий город Льва — це також частина України.

13 грудня 1964 відбулись Жалобні Сходини в залі при Українській Католицькій Церкві, присвячені сл. п. полк. А. Мельникові. Сходини відкрив маґ. І. Костюк. У вступному слові, він підкреслив хрустальний характер, беззаперечний авторитет, яким користувався голова Проводу Українських Націоналістів. І. Костюк згадав також про те, що в останню дорогу супроводили сл. п. полк. А. Мельника представники обох українських Церков, представники усіх політичних організацій, чим підтвердили єдність української боротьби за волю України, над свіжою могилою того, хто був її Провідником.

Д-р Сергій Кротюк у своїй глибокозмістовній доповіді — надав найголовніші дати з життя сл. п. полк. А. Мельника, зупинившись докладніше над висвітленням Його особи, як безперервного борця за волю України, за єдність Націоналістичного Руху і тяглість української визвольної боротьби та політичної дії.

Ще раз лунали слова поета Є. Маланюка, який кількома словами схарактеризував велич сл. п. полк. А. Мельника: «Він був твердий, як криця, і м'який як шовк».

Славна оперова артистка, пані Євгенія Винниченко-Мозгова, проспівала сольо дві пісні, а також разом з п. Марією Кротюк дует — дві пісні. Програму доповнила деклямація п. М. Кротюк. Музичне оформлення і акомпанемент у виконанню інж. Юрія Сластіона.

Перед портретом полк. А. Мельника (роботи артиста маляра Юрія Мошинського) стояла китиця червоних квітів, символізуючи «Червону

Калину», яку Покійний разом з побратимами ціле своє життя старався «підійняти».

Повідомлення про Жалібні Сходини були оформленні вельми мистецьки панною Оксаною Мошинською.

Жалібні Сходини закінчено відспіванням Національного Гимну.

***

АСТОРІЯ ПАМ'ЯТІ ПОЛК. МЕЛЬНИКА

У неділю, 1-го листопада, пізно вночі секретар ЦУ ОДВУ, д-р В. Михайлів, передав нам потрясаючу вістку — помер Полковник.

На найближчу суботу, було скликано Жалобні Сходини членів нашого Відділу, на котрі прибули всі зі своїми родинами, переживаючи тяжку втрату.

Сходини відкрив коротким словом голова Відділу друг Т. Музичка, попросивши присутніх ушанувати Покійного хвилинною мовчанкою. Пан Халупа провів молитву.

Друг В. Різник — довголітній голова ЦУ і член нашого Відділу поділився з присутніми дуже цікавими й оригінальними споминами і враженнями із зустрічей з сл. п. Полковником на першому ВЗУН-і в Римі в 1935 році та в пізніших часах.

Друг В. Процик прочитав надзвичайно цікавий спогад полк. Сушка про перебування полк. Мельника в російському таборі полонених під Царицином над Волгою, а відтак його втечу з табору з товаришами (Коновалець, Сушко та інші) до Києва взимку 1917 р. Цей спогад був надрукований в календарі «Червона Калина» за 1925 рік.

Наступного дня, в неділю, в Українській Католицькій Церкві Чесного Хреста в Асторії, було відправлено урочисто панихиду парохом о. Андрейчуком зі співом хору. В панахиді взяли участь всі члени Відділу, а також громадяни запрошені з інших українських організацій Асторії. Почесну варту з прапорами тримали молоді брати Халупи.

5-го грудня було вшановано пам'ять Полковника всіма присутніми на Ювілейнім бенкеті 35-ліття заснування 1-го Відділу ОДВУ, про що була стаття в «Свободі» з 13-го січня ц. р. В сороковий день смерти 13-го грудня була відправлена Велика Заупокійна Служба Божа зі вступним словом про Полковника, парохом о. Андрейчуком. Церква була виповнена вірними, а організовано взяли участь члени 1-го Відділу та представники інших організацій, що прийшли разом вшанувати Великого Полковника і Провідника.

Вічна Йому пам'ять з роду в рід!

Л. К.

МІННЕАПОЛІС І СЕЙНТ ПОЛ ПОЛКОВНИКОВІ

Українське громадянство Твін - Сіті з глибоким жалем прийняло вістку про смерть полк. А. Мельника. Ініціятиву і організацію відзначення його славної пам'яти перебрала Окружна Управа Відділів ОДВУ, УЗХ і МУН, яку очолює голова 32-го Відділу Пилип Шайда.

6 листопада 1964р. відбулися жалібні сходини всіх трьох організацій, на яких інж. І Янович, офіційно повідомляючи членів про цю сумну подію, дав коротку інформацію про життя і діяльність полк. А. Мельника. Треба відмітити, що присутніми на цих сходинах були не лише члени наших організацій, але й інші громадяни, які своєю присутністю хотіли вшанувати особу пок. полковника, а також висловити своє співчуття. Деякі організації (між ними Головна Управа Союзу Укр. Ветеранів та його місцева Станиця і Товариство Прихильників УНРади в Твін-Сіті) надіслали листи, в яких висловили своє співчуття з приводу смерти полк. А. Мельника.

Старанням Окружної Управи, в неділю, 8 листопада, у всіх укр. церквах обох віровизнань відбулися панахиди за спокій душі Покійного, перед якими настоятелі виголосили жалібне слово.

Жалібна Академія для вшанування памяті Покійного відбулася 5 грудня 1964 р. Її влаштувала Окружна Управа, запрошуючи все укр. громадянство. Сцена була удекорована великим гарним портретом полк. Мельника, якого намалював проф. М. Михалевич.

Вступне слово виголосив проф. О. Грановський, який сам їздив на похорон Полковника до Европи. Він сказав, що з особою полк. Мельника нерозривно зв'язана найновіша українська історія, бо в ній поєднано аж три доби української визвольної боротьби: 1.Визвольні змагання під час і безпосередньо після першої світової війни, 2. період між першою і другою світовими війнами, і 3. друга світова війна і повоєнний, або сучасний період. Він коротко схарактеризував Полковника, як одного з найвизначніших людей чину нашої визвольної боротьби. Проф. Грановський відчитав також листа від дружини Полковника, в якому вона дякує йому за співпрацю з Полковником і за те, що він взяв участь у похороні.

Головну доповідь виголосив проф. М. Михалевич. Він представив життєвий шлях полк. А. Мельника, який від молодечих літ до дня своєї смерти стояв на службі своєму народові як відважний вояк, революціонер і політик. В своїх чинах і потягненнях, перебуваючи на пості Го-

лови Українського Націоналістичного Руху, він ставив українську справу і боротьбу з загальноукраїнської рації. Цим здобув собі пошану не тільки свого середовища, але всього укр. політичного світу, який бореться за самостійність України. Доповідач висловив надію, що консолідація націоналістичних сил, для якої стільки працював покійний Полковник, стане нарешті дійсністю.

Полк. В. Филонович поділився з присутніми своїми споминами. Висловивши глибоке співчуття з приводу смерти полк. Мельника від Головної Управи Союзу Укр. Ветеранів, він розповів про кілька конкретних випадків із свого особистого досвіду і контакту з полк. Мельником в часи Визвольних Змагань. Полк. Мельник відзначався хоробрістю, дбайливістю за довірених йому вояків і справедливим відношенням до товаришів по зброї.

В одному випадкові полк. Мельник визволив полк. Филоновича і його відділ, коли його арештували частини, які перейшли на сторону большевиків. Полк. Филонович оповів, як в іншому випадкові полк. Мельник, як начальник штабу Армії, особисто зайнявся справою одного арештованого старшини. На особисту інтервенцію полк. Мельника справу прослїджено і виявилось, що старшина не був винний в роблених йому закидах - його звільнено.

Полк. Филонович приписує також полк. Мельникові політичну мудрість в часі відступу; його рішенням було,що Армія повинна відступати разом з Урядом, а не шукати інших шляхів.

Ці спомини полк. Филоновича про безпосередні контакти з полк. Мельником були дуже цікаві, безпосередні і щирі. Оповідання учасника Визвольних Змагань про свого товарища по зброї зробило приємне враження, бувши ще одним свідченням, якою визначною постаттю був полк. Мельник.

Всі три промовці на Жалібній Академії:проф. О.Грановський, проф.М. Михалевич і полк. інж. В.Филонович, як колищні або недавні співпрацівники покійного Полковника, в короткій і ядерній формі дали повний його образ і вказали, якою втратою для всіх є його смерть.

В мистецькі частині Академії виступила пані Оксана Бринь з двома сольоспівами і пані Ольга Остапчук з деклямацією. Ці виступи були на високому мистецькому рівні, стали відповідним доповненням до попередньо виголошених доповідей і заслуговують на повне признання.

Жалібна Академія закінчилась співом присутніх «Чуєш, брате мій».

Ця Академія була одним з найбільш настроєвих моментів, пережитих українською громадою в Твін - Сіті. Вона була гідним поклоном всього укр. громадянства пам'яті Великого Полковника.

Наступного дня, 6 грудня 1964 р. в укр. католицькій церкві Св. Костянтина в Міннеаполісі відбулася урочиста панахида за спокій душі Покійного, яку відправив о. шамбелян Степан Кнап. На панахиді були присутні українці обох віровизнань і церква була переповнена.

Присутній

***

Теодосій Онуферко

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ В ПОКЛОНІ СЛ. П. Полк. АНДРІЄВІ МЕЛЬНИКОВІ

Вістка про відхід у вічність сл. п. Полк. Андрія Мельника зразу сколихнула українську спільноту Філядельфії, Па., США., всі організації відкликали різні забавові імпрези й прилучились до жалоби братніх націоналістичних організацій, висилаючи до ОДВУ і УАТ «Зарево» вислови співчуття. Деякі, як напр., Товариство Української Студіюючої Молоді (ТУСМ), понесли поважні фінансові втрати. Українське, так зрізничковане громадянство Філядельфії відчуло перед вічністю втрату, яку понесло в відході до неї полк. А. Мельника. Не диво отже, що після жалібної відправи ОДВУ й УАТ «Зарево», осередок ім. Ольжича створили Ініціятивний Комітет для вшанування світлої пам'яті полк. А. Мельника у Філядельфії. Цей Комітет очолив Інсп. М. Алексевич, кол. старшина Українських Збройних сил, секретарем вибрано інж. М. Нича, а членами: д-ра П. Стерча, проф. Оксану Ґенґало, др. Наталію Пазуняк, мґр. Т. Онуферка. Після вступних підготовчих праць Ініціятивний Комітет скликав 19 листопада широкі громадські сходини представників центральних, окружних і місцевих українських організацій, де створено Громадський Комітет м. Філядельфії для вшанування в 40-ий день смерти полк. Андрія Мельника (патронувало 57 різних українських організацій). Заразом вибрано і Діловий Комітет — як екзекутиву Громадського Комітету — в такому складі: проф. др. Б. Т. Гнатюк — Голова; інсп. М. Алексевич, заступник Голови, інж. М. Нич, секретар; інж. І Скіра, скарбник; — та пп. О. Ґенґало, Т. Онуферко, З. Заводович й Д. Стулковський - члени Президії. До Ширшого Комітету вибрано: Вероніку Цегельську, Віру Чайковську, А. Кігічака, П. Гальченка, М. Ковальчина, Т. Крочака, інж. О. Мартиновича,

д-ра Ю. Цегельського, М. Бачару і маґістра Т. Бак--Бойчука.

Президія Громадського Комітету відбула декілька нарад, на яких вирішено ряд важливих організаційних справ. Нераз виникали трудноші, які однак др.Б. Гнатюк й інж. М.Нич при допомозі членів Комітету потрапили розв'язати. Постановлено відбути Жалобну Академію в неділю 13 грудня 1964 року.

Дуже відрадним фактом було, що всі мистецькі сили відпукнулися в почутті натріотизму й глибокої пошани до сл. п. Полковника. Це саме далося відчути від різних людей і організацій, нераз політичних опонентів ОУН і ПУН-у. Всі схилили голови перед маєстатом Голови ПУН. У різних розмовах із різними людьми далося відчути, що відійшов у вічність всеукраїнський діяч. Здається, українська громада перший раз відчула Його незаступиму потребу. Втрата — Великого Національно-Державницького Мужа України XX століття збудила в українцях різних переконань прагнення національної солідарности. Це була головна ідея життя й діяльности полк. А. Мельника. Тепер вона із стихійного прагнення стає категоричним імперативом нашого дальшого національного росту і все вищого самостановлення. Тому на жалібні Відправи 13 грудня 1964 прибуло майже все свідоме українське громадянство Філядельфії, без огляду на свої групово-партійні переконання. Цим воно доказало високий рівень національної свідомости й заперечило так помилкові, як і шкідливі, засади несолідаризму. Це є радісним доказом нашого загального росту і запорукою дальшого правильного розвитку.

Жалібні відправи зачались врочистими Богослуженнями за вічний Спокій душі сл. п. Полк. Андрія Мельника в обох українських Катедрах, в Українському Католицькому катедральному храмі врочисту поминальну Богослужбу відправив о. Молодович в асисті катедральних отців. Глибоку змістом проповідь виголосив о. канонік Лободич, колишній УСС. Панихиду відправляв о. Федорович, теж в асисті катедральних отців. В Українській Автокефальній православній катедрі врочисту поминальну Богослужбу й Панахиду відправив о. Степан Білак, який теж виголосив глибоко вдумливу проповідь.

Участь в обох Богослужбах, крім самого громадянства, взяли організовано теж представники різних організацій, особисто та з прапорами. Ми бачили, напр., Голову ООЧСУ д-ра Б. Скальчука, з середовища ОУНз П. Процика й д-ра Пушкаря, УХРуху д-ра Ценка, як теж представників ОДВУ, Українських Комбатантів, ДОБРУС-у, Т-ва Сприяння УНРаді, колишніх УСС-ів й ССтрільців, Карпатської Січі, вояків Дивізії й УПА, ветеранів Американської Армії, представників Братських Союзів, жіноцтва, студентських товариств: Української Студентської Громади (голова студ. П. Дяченко), Товариства Української Студіюючої Молоді (ТУСМ) - голова студ. З. Филипович, Товариство українських студентів католиків «Обнова» — Голова — Д. Ісаїв, та корпорації «Чорноморе». Також ми бачили нашу молодь в одностроях: ПЛАСТ, ОДУМ, СУМ. **Відчувалося, що ми всі є.** Розуміється, що молодь, студенти БО: МУН і УАТ «ЗАРЕВО» були в перших рядах, вкриті жалобою. Деякі організації, крім ОДВУ, були на Богослуженнях теж із своїми прапорами: ПЛАСТ, ОДУМ, Українські Комбатанти, СУМА. Цілий час нуртувала в серці думка: коли ми в обличчі маєстату потрапимо стояти всі, як один, — чому врешті нашій нації, а спеціяльно всім її провідникам, вкінці не усвідомити, що для самого щоденного кожночасного життя треба нам всім стояти разом — може кожний на своєму відтинку — в міру своїх можливостей, в міру самоусвідомлення свого призначення. Чейже яка велич у різності! І слухаючи Богослужбу разом із братами, що стояли поруч,глибока вливалась віра у велич України, у її хоч і важкий, але неухильний ріст. І це найбільша віддача почести сл. п. Полковникові.

***

Завершенням жалобних відправ була Академія в репрезентативній великій залі Бенджемин Френклін Гайскул. Заповіджена на 7-му годину вечора відбулась вона, на превеликий жаль, майже на годину пізніше — через незалежні від Організаційного Комітету причини: деякі виконавці не змогли приїхати (Б. Зорич), проф. В. Кіпа відмовив із-за незрозумілих причин. погана погода спізнила солістку Галину Мінаїв-Андреадіс й проф. д-ра Б. Т. Гнатюка

Почалась вона жалобним апелем комбатантських і молодечих організацій із складенням вінка перед портретом сл. п. Полк. Андрія Мельника, дефілядою прапорів організацій і їх поклоном та на закінчення жалобний апель військовою сурмою. Цей апель зразу створив надзвичайно врочисту атмосферу якоїсь лицарської строгости. На такому тлі виступили із рецитацією провідних думок полк. Андрія Мельника, на тлі добірно вибраних поезій Олега Ольжича члени Українського Академічного Товариства «ЗАРЕВО», осередок ім. Ольжича в Філядельфії студентки: Христина Ганас, Ірена

Гнатюк, Анна Гасюк й Володимира Гнатюк.

«...Хто має уші, хай слуха,
хто має серце, люби —
стає цитаделя духа —
десятки літ боротьби...»

Немов українська полісимфонія лицарського героїзму, звучали слова О. Ольжича хоралом студенток.

...Велетенські завдання, які стоять перед Українським Націоналістичним Рухом, а в тім числі і перед Вами на американській землі, не зуміє ніхто виконати краще, як ті, що любов до України виссали з грудей матері...

...Коли дивлюся на Вас, Дорога Молоде, на сяючі очі Ваші, погідні чола, вроду дівчат, молодечу силу юнаків, кріпне крицею віра в невмирущість українського роду, що його жде велика місія в історії людства на грані двох континентів».

Віщі слова Полк. Андрія Мельника із уст членок УАТ «ЗАРЕВО» вдаряли вічністю, безсмертям Нації.

Опісля голова центрального проводу УАТ «ЗАРЕВО» Павло Дорожинський виголосив ґрунтовну доповідь про Чини Великого Сина України, історіотворця Її більшої половини XX століття — Полк. А. Мельника.

Полк. Андрій Мельник усвідомив призначення свого життя — як «першого Слуги Нації». Добрим причинком до біогравії Полковника була б ця доповідь і добре було б, щоб Шановний прелеґент її видрукував.

Опісля солістка Опери «Кольон» у Буенос Айрес Галина Минаїв-Андреадіс прекрасно виконала дві пісні: «Чого мені тяжко» — Л. Українки — Я. Лопатинського та «Спи, дитино моя» — П. Карманського — Ст. Людкевича. Акомпаніював на фортепіяні проф. Б. Перфецький. Пані Галина Минаїв-Андреадіс полонила слухачів не лише своїм високим формальним мистецтвом, але напоїла їх таким же високим відчуттям української духової питоменности. Тому не диво, що організатори академії зробили приємність всім, попросивши пані Галину до другого виступу по деклямації студентки Дівочої Академії С. С. Василіянок панни Марії Шевчук, яка деклямувала уривки з великої поеми «Незнаному Воякові» безсмертного О. Ольжича, підібрані проф. Наталею Іщук-Пазуняк.

«...О вірте, всі мури земного впадуть,
Як серце обернеш у сурму.
Найвищі бо вежі духовости ждуть
Твойого шаленого штурму...»

Маєстатично, немов громовладно, напувала слухачів своїм мистецьким виконанням слів — ідей О. Ольжича. Це молодий талант, який думаємо почути ще нераз, завдяки пані д-р Н. Пазуняк.

Жалобна Академія в пам'ять полк. А. Мельника в Філядельфії була поєднанням наших мистецьких сил і нових талантів, які гармонійно віддали почесть сл. п. Полковникові Андрієві Мельникові. Всі відповідні сили, які ми мали на увазі, жертвенно вклали із посвятою свої вміння. Зробили це вони не шабльоново, але з найглибшим відчуттям, які людина мистець може віддати своєму національному провідникові. До таких належали всі виконавці Жалобної Академії, яких ми досі згадали. До таких належав теж маестро живого високомистецького слова дир. Йосип Гірняк. Його поезія в прозі ворушила високі національні почуття й поривала їх до здійснення великого національного призначення. Після надхненного слова дир. Йосипа Гірняка, в якому Він на тлі історіософічного пояснення доби вирізьбив своїм мистецьким словом ґіґантичну Постать Провідника Українських Націоналістів, голова Гром. Комітету вшанування пам'яті сл. п. А. Мельника у Філядельфії, Голова ЦУ ОДВУ, наш так заслужений національно-громадський діяч й визначний науковець проф. д-р Богдан Т. Гнатюк, — подякував всім, які причинились для величного вшанування пам'яті Полк. Андрія Мельника.

***

УКРАЇНЦІ КЛІВЛЕНДУ В ПОКЛОНІ ВЕЛИКІЙ ЛЮКСЕМБУРСЬКІЙ МОГИЛІ.

7 листопада, в день похоронів сл. п. Полковника Андрія Мельника, членство кол. військових формацій УСС, Дієвої Армії й УВО та членство ОУН, ОДВУ, УЗХ й «Зарева» відбули спільну збірку для віддання почесного салюту Люксембурській Могилі з Її дорогим національним змістом. Коли уставилися членські ряди, хорунжі внесли прапори, з якими уставилися обабіч великого портрету Полковника, жалобно удекорованого й роз'ясненого світлом прожектора, в притемненій залі Українського Культурно-Громадського Осередку. Збірку відкрив учасник Визвольних Змагань, член УВО, ОУН і ОДВУ, Микола Бігун, переданням повідомлення Сенату Українських Націоналістів про відхід у вічність Голови ПУН, сл. п. Полковника Української Армії Андрія Мельника. Рівночасно він теж зголосив, що саме в час відбування цієї Почесної Збірки, в столиці Люксембурґ виростає свіжа могила, що ховає в собі останнього з великої трійці української націо-

нальної революції: Петлюра, Коновалець, Мельник.

Момент віддання почесного салюту перевів сотник СС. Жигмонт Олексин, перечисленням постів та заслуг Полковника у визвольних акціях України, та командою: Для віддання почесного салюту — ряди на мій приказ струнко! На портрет сл. п. Полковника Андрія Мельника — вправо глянь! Руки друзтв Івана Поповича й Рудольфа Пестика похилили прапори, сотня зіниць ввійшла в зіниці Великого Команданта й Провідника. Замиготіли блиски сліз не лише в очах шляхотного нашого жіноцтва, але й під сивіючими бровами старих ґвардистів української національної революції. Піснями «Ой Морозе-Морозенку» та «Видиш, брате мій» хор під управою голови ОДВУ д-ра Дмитра Павлишина закінчив цей жалобний вечір. Збірка розійшлася.

Другого дня, як теж в сороковий день від смерти Великого Полковника, в українських католицьких і українських православних церквах Клівленду були відправлені панихиди за спокій Його душі, з участю в них широкого нашого громадянства, на чолі якого стояли репрезентації його організацій. В церкві св. Петра, попереду, займав місця комітет всіх жалобних урочистостей в складі: д-р Д. Павлишин, проф. Р. Лесик, інж. Я. Раковський, М. Бігун, М. Майструк, І. Попович і М. Кавка. Обабіч тетраподу затягнулася почесна сторожа від УСС, Армії УНР, УВО й ОУН. Маєстатичними рядами шпалірів стояла уніформована молодь Пласту й СУМА з їхніми прапорами. Панихиду співали о. Шиманський і о.Любачівський з хором «Дніпро». Високу та справедливу оцінку постаті покійного дав в своїй глибокодостойній проповіді о. Павло Шиманський.

В неділю, 13. грудня влаштовано для вшанування пам'яті Великого Полковника, в авдиторії Лінкольн Гайскул, жалобно-вурочисту Академію, яка у зосереджені шановливої уваги держала зібране громадянство протягом усієї програми, що тривала одну годину в таких точках:

1) Розхилилася занавіса і перед очима приявних станув портрет Полк. Андрія Мельника. Перед Ним символічна могила в ґраніті, з емблемою ОУН та з вічним на ній вогнем. При тихих звуках жалібної стрілецької мелодії (скрипка проф. М .Шияна) із залі вступають на сцену пластуни й пластунки з прапорами й з китицею квітів. Повагом вступають також з вінками голова УСС, голова ОБВУА, голова ОДВУ й голова УЗХ. Мирослав Комарянський з Жигмонтом Олексином схиляються з одним вінком і прикрашують ним могилу, а Д. Павлишин з Михайлиною Бігун складають вінок другий.Чоло могили прикрасила великою китицею червоних рож пластунка Мартуся Данилевич. Для віддання почесного салюту присутні на сцені станули на-струнко. В дрібних ручках висланців українських пластунів похилилися прапори. Публіка встала з місць і залягла мовчанка духового поклону.

2) До пульпіту підійшов д-р Денис Квітковський, один з найбільш компетентних націоналістів — з'ясувати постать сл. п. Полк. Андрія Мельника, колись довгочасний Його співробітник у найвищій ланці Руху.

Д-р Квітковський залишив всякий патос, бо високими духовими вартостями і чинами Великого Полковника, що на них промовець побудував своє слово, він викладав 50-річну боротьбу України за її волю, історію українського націоналістичного руху і людини, вирізбленої на найкращий взір сучасних поколінь. 30-хвилинний доклад д-ра Квітковського допоміг напевно багатьом, що замрячено бачили шляхи, методи й цілі, їх собі належно роз'яснити.

3) Глибокий зміст і блискуча поетична форма твору Теодора Курпіти «Безсмертному», злдженого в поклоні перед маєстатом смерти Великого Полковника, дали нагоду й можливість Володимирі Кавковій, що передавала той твір, виявити всю силу її рецитаторської майстерности і всю глибину її відданости ідеям і напрямним Того, що Його вона бачила перед 7-ма роками в Нью-Йорку останній раз. Рецитація сильно підтримала жалобно-урочистий настрій.

4) На сцену ввійшов мужеський хор «Дніпро», свідомий того, що тим разом має віддати поклін не лиш мистецтву, але передовсім одному з ряду найкращих синів України. Ввійшов диригент хору для того вечора д-р Д. Павлишин і полилися слова й тони народнього жалю за «Морозенком». Ще кілька мелодій жалю і після патріотично-настроєвої пісні «За рідний край», хор піддав залі український національний гимн, що його вона проспівала тонами великої віри і надії. Серед великої української громади бачилося поважні репрезентації всіх українських політичних середовищ, а членство з'єднань, до яких Покіний мав колись військово-командне, та досі ідеологічно-провідницьке відношення, залягло залю ін корпоре.

М. Б.

ЖАЛІБНА АКАДЕМІЯ ПАМ'ЯТІ ПОЛКОВНИКА АНДРІЯ МЕЛЬНИКА В НЬЮАРКУ

Спільними заходами Відділів ОДВУ в Ньюарку, Пасейку, Нью-Бронсвіку та Трентоні улаштовано в день св. Андрія, в неділю 13 грудня м. р., то є в день св. Патрона сл. п. Голови ПУН Жалібну Академію.

Сорок днів після смерти сл. п. Полковника Андрія Мельника відправлено у всіх Церквах заупокійні Богослуження і Панахиди, а увечері патріотичне громадянство з усіх закутків Стейту Нью Джерзі зібралося у просторій залі Вайлбург Гайскул для відзначення пам'яті Великого Покійника. Організаційний Комітет Відділів ОДВУ подбав про те, щоб це відзначення відбулося на належному і достойному рівні.

Відомий ОДВУ-івський діяч п. Роман Шраменко привітав численно зібрану громаду коротким і зворушливим вступним словом, в якому вказав на ту велику втрату, яку поніс не тільки Націоналістичний Рух, але увесь український народ у Батьківщині і на чужині із фактом відходу у вічність Великого Покійника.

Голова Центральної Управи ОДВУ, проф. д-р Б. Гнатюк виступив з доповіддю про життєвий шлях сл. п. Полковника від часу вимаршу УСС-ів аж до останніх хвилин його життя. Неначе на фільмовій ленті автор доповіді яскраво змалював 50-літній невсипущий шлях Великого Покійника, Його військову, революційну та політичну діяльність на фронті боротьби українського народу за державну самостійність. Доповідач влучно вказав, що останніх 50 років української історії тісно пов'язані з особою сл. п. Голови ПУН та його попередником, сл. п. полк. Євгеном Коновальцем. Підкреслюючи особисті прикмети полк. Андрія Мельника як людини, вояка і політика, проф. Б. Гнатюк із помітним хвилюванням вказав на необхідність об'єднання націоналістичного руху, об'єднання, до якого і для якого невтомно працював Великий Покійник. **«Відійшла бо від нас Людина»,** закінчував свою доповідь Голова ЦУ ОДВУ, **«яка була втіленням всього найкращого, що має українська нація, яка була і останеться символом боротьби для багатьох майбутніх поколінь, яка переросла партії, групи, організації і своєю величчю стала сьогодні понад усе земське, а історія вже визначила йому місце серед визначних будівничих української державної самостійности».**

На окрему увагу заслуговує виступ відомого

На окрему увагу заслуговує виступ відомого і заслуженого актора і учасника Визвольних Змагань дир. Йосифа Гірняка, що у свойому спомині про Великого Покійника у мистецькій формі змалював постать Полковника Андрія Мельника як вояка і національного провідника, що жив Україною і для України.

У дальшій мистецькій частині програми був сольоспів Галини Андреадіс, що з глибоким відчуттям відспівала ряд пісень. Виступ Галини Андреадіс був дійсно блискучо-мистецький.

З великою увагою та неменшим захопленням прийняла авдиторія фортеп'янове сольо проф. Омельського, що віртуозно відіграв власну композицію.

Однією з найкращих точок мистецької програми була деклямація п. Віри Бідної з Трентону, яка із глибоким відчуттям передала віршову композицію із творів проф. Неприцького Грановського «Час і Вічність». Безперечною окрасою добірної мистецької програми був виступ квартету Бандуристів із Ньюарку під керівництвом проф. Романа Левицького. Квартет проспівав ряд пісень при чарівному акомпаніяменті бандур.

Організаторам цієї вдалої імпрези належиться признання, а численній патріотичній публіці подяка за прибуття та достойне відзначення пам'яті Великого Національного Провідника сл. п. Полковника Андрія Мельника.

О. Гор.

***

В 40-ИЙ ДЕНЬ СМЕРТИ бл. п. полк. АНДРІЯ МЕЛЬНИКА

27-го грудня 1964-го року, українські громади в Нью-Бронсвік, Н. Дж. і Савт Баунд Брук величаво вшанували сл. п. Полковника А. Мельника. Зараз після Служб Божих в обох наших Церквах відправлено Панахиди за спокій душі сл. п. полк. Андрія Мельника. В Нью-Бронсвіку Панахиду відправив Всечесніший о. Василь Танчак, а в Баунд Бруку в Церкві св. ап. Андрія Первозваного Панахиду відправив о. Щадинський, який щиро запросив всіх присутніх в церкві помолитися Богу за того, що все своє життя віддав для ближнього, для свого народу і для української Церкви. В обох наших громадах, які вже кілька років між собою співпрацюють було наперід договорено, між 7-мим Відділом ОДВУ, між Вояками Армії УНР, ОУР ДП і Відділом УККА в Нью-Бронсвіку та поодинокими активними українськими працівниками на громадському полі, про відзначення сл. п. полк. А. Мельника величавою Академією, яку взяв на себе підготовити 7-ий Відділ ОДВУ в Нью-Бронсвіку. Того самого дня о год. 4-ій в

залі при церкві св. ап. Андрія Первозваного в Савт Баунд Брук відбулася величава Академія в честь сл. п. Голови Проводу Українських Націоналістів полк. А. Мельника.

Програмою Святочної Академії керував професор Рутгерського Університету Микола Степаненко, який покликав панну Геча відіграти на піяно американський національний гимн. Опісля Микола Степаненко виголосив коротке, але дуже змістовне слово і закликав присутніх ушанувати однохвилинною мовчанкою пам'ять Полковника А. Мельника.

Святочну доповідь виголосив член Проводу Укр. Націоналістів Ярослав Гайвас. Треба підкреслити, що доповідь направду зробила велике враження на присутніх, бо була ясна і переконлива. Після доповіді виступили наші славні два бандуристи: панове Левицький і Юркевич, які проспівали три пісні. Першою була пісня «Видиш, брате мій», яка викликала в декого сльози, по тих славних журавлях, що немов справжнім сірим шнурком так часто відлітають від нас у вічність. Після бандуристів п. Микола Теслевич продеклямував вірш «Безсмертному», який написав Теодор Курпіта. Наступною точкою був знову виступ вище згаданих бандуристів, які ще виконали три пісні.

Останньою піснею була пісня про УПА з часу Визвольних Змагань другої Світової Війни. Публіка гучними оплесками нагородила виконавців. Інженер Ощудляка виголосив привіт від Відділу УККА в Нью-Бронсвіку Нью-Дж. Проф. Микола Степаненко подякував усім присутнім за участь і національним славнем «Ще не вмерла Україна» закінчено жалібну Академію.

Управа 7-го Відділу ОДВУ в Нью-Бронсвіку щиро дякує всім тим, що причинилися до уладження Академії в честь сл. п. Полковника А. Мельника. Особливо належить подяка проф. Рутгерського Університету Іванові Фізерові і проф. Миколі Степаненкові за допомогу в підготовці цеї Академії.

Микола Теслевич

Церква, Кардинал і Ситуація

(Закінчення із стор. 1-ої)

дали Українській Католицькій Церкві закордоном більше шкоди, — моральної і віроісповідної — як большевицька окупація в Україні. Большевики не можуть знищити нас зовнішнім тиском. Навпаки, Церква в Україні відроджується і посилюється в боротьбі, але тут на еміґрації Церква наша втрачає ґрунт в поодиноких країнах із-за акції людей, що цілковито розминулись із покликанням бути духовими провідниками **українських людей,** зорганізованих **в Українських Церквах.** Забувається кардинальна, основна правда:

Церква живе з народом і паде без нього. Церква не є абстрактною установою, незалежною від своїх вірних і їхньої віри, їхньої підтримки та їхнього характеру. Церква збудована Сином Божим, що прийшов на світ чоловіком — для людей і їхніх духових потреб. Середньовічні поняття не можуть мати місця в нашій Церкві і не можуть мати місця в її ієрархії люди, для яких українська мова, українські традиції і доля України — байдужі. Власне тут на еміґрації, в умовах вільного світу, нашим завданням перед Богом і Україною є розбудувати нашу Церкву, посилити її, виховати покоління священників, які зможуть у відповідний час взяти на свої плечі велику місію відродження і розбудови церковного життя в Україні, дати Українській Церкві-Страдниці кадри людей із зрозумінням найвищого закону Божого для нашого народу: **любови до ближнього, любови до української культури, до рідного народу взагалі.**

Церква не є створена для наших приємностей та вигод. Не вигоди й приємності тілесного, матеріяльного життя, а високі моральні й взагалі духові чесноти, виховання християнських характерів, що не дають себе вводити земним спокусам, — така правдива місія Христової Церкви. До цього закликали і власними прикладами показували правдиві отці та владики Української Церкви ще з часів св. св. Ольги та Володимира.

Коли трудно вивчити укр. мову, то саме Цертрудно вивчити українську мову, то якраз Церква має стати учителем цієї мови і спонукувати своїх вірних цю «невигоду» взяти на свої плечі. Чи ми зайшли вже так далеко, що не здаємо собі справи із факту, що хто покидає рідну мову, той покидає і свій народ?

Вихід з цієї критичної ситуації ми бачимо у цілковитій зміні наставлення деяких владик Церкви і в цьому аспекті роля нашого кардинала, Їх Еміненції Йосифа Сліпого має історичне значення і міру. Байдуже, чи з його титулом зв'язана екзекутивна міць, чи ні — вся наша Церква у всьому світі повинна визнати його зверхництво і всі вірні Української Церкви, всі дочки і сини нашого народу на еміґрації не сміють мати сумніву, що найвищим авторитетом нашої Церкви є Їх Еміненція Кардинал Йосиф Сліпий. Всякі намагання безвідповідальних чинників цей авторитет применшувати зустрінуться з відповідною реакцією українських вірних. Ситуація українського народу і Українських Церков така, що ми не можемо дозволити собі на люксус самоволі і особистих амбіцій малих людей на високих місцях, закоханих у вигоді і достатках. На цьому шляху немає спасення **для нікого.**

Independent Ukraine

2315 WEST CHICAGO AVENUE

CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

Mr. W. Nahirniak
5745 Bittersweet Place
Madison 5, Wisconsin